

**TOFIQ ƏBDÜLHƏSƏNLI
AYBƏNİZ HÜSEYNOVA**

**İ Ş G Ü Z A R
AZƏRBAYCAN DİLİ**

Dərs vəsaiti

BAKI - 2006

**AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD
UNİVERSİTETİNİN DƏRSLİKLƏRİ**

**İ Ş G Ü Z A R
AZƏRBAYCAN DİLİ**

Dərs vəsaiti

Azərbaycan Respublikası Təhsil
Nazirliyinin 31 iyul 2006-cı il 620
saylı əmrilə dərs vəsaiti kimi təsdiq
edilmişdir.

BAKİ – 2006

- Elmi məsləhətçi
və ideya müəllifi:** **Şəmsəddin Hacıyev**
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
rektoru, professor, millət vəkili,
Milli Məclisin Elm və Təhsil Məsələləri
Daimi Komissiyasının sədri
- Tərtib edənlər:** **Tofiq Əbdülhəsəni**
Aybəniz Hüseynova
- Elmi redaktorlar:** **Əvəz Bayramov**
iqtisad elmləri doktoru, professor
Məhəmməd Cəmilov
iqtisad elmləri namizədi, dosent
Firəngiz Kazımova
filologiya elmləri namizədi, dosent
- Rəyçilər:** **Xankişi Xankişiyyəv**
Az.DİU-nun Biznes inzibatçılığı fakül-
təsinin dekanı, dosent
Maarifə Hacıyeva
filologiya elmləri doktoru, professor
Səlimə Zeynalova
pedaqoji elmlər namizədi, dosent

**İşgüzar Azərbaycan dili. Dərs vəsaiti. Bakı: «İqtisad
Universiteti» nəşriyyatı», 2006.- 240 səh.**

Dərs vəsaitinin çapa hazırlanmasında Azərbaycan dili kafedrasının
əməkdaşları **G.İsmayılzadə, G.Zeynalova, M.Əmrahova, E.Babayeva**
yaxından iştirak etmişlər.

Dərs vəsaiti Türkiyə, Rusiya, İngiltərə, Almaniya, habelə ölkəmizdə
əvvəllər nəşr olunmuş («İşgüzar Azərbaycan dili» 1991-ci il) müvafiq dərslik
və dərs vəsaitləri əsasında tərtib olunmuşdur. Tərtibat zamanı Azərbaycan
Dövlət İqtisad Universitetinin özəllikləri və minilliklər boyu mövcud olmuş
Azərbaycan xalqının klassik yazışma mədəniyyəti əsas götürülmüşdür.

© «İqtisad Universiteti» nəşriyyatı – 2006

ANNOTASIYA

Bu gün Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində həyata keçirilən genişmiqyaslı islahatlar, tədris prosesinin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması, Avropa təhsil sisteminə inteqrasiyası «Azərbaycan dili» kafedrasının da üzərinə çox mühüm vəzifələr qoyur və kafedra əməkdaşları bu prosesləri dəstəkləyir.

Ümummillə liderimiz Heydər Əliyevin Azərbaycan dilinə sonsuz sevgisi və bu dilin inkişafı naminə həyata keçirdiyi irimiqyaslı tədbirlər, qəbul edilən qərarlar, qanunlar, fərman və sərəncamlar dilimizin sabahına bu gün də işıq salmaqdadır.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin rektoru, iqtisad elmləri doktoru, professor, millət vəkili, Milli Məclisin Elm və Təhsil Məsələləri Daimi Komissiyasının sədri Şəmsəddin Hacıyevin təşəbbüsü və qayğısı ilə nəşr edilən «İşgüzar Azərbaycan dili» dərsliyinin tələbələrımız, aspirant və müəllimlərimiz, həmçinin iş adamlarımız üçün çox qiymətli bir vəsait olacağına inanırıq.

Bu mənada Azərbaycan dili tədrisinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, bu prosesin daha çox universitetimizin qarşısında duran vəzifələrin icrasına yönəldilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Universitetimizdə «İşgüzar Azərbaycan dili» fənninin tədrisinin zəruriliyi bu gün hamıya bəllidir.

«İşgüzar Azərbaycan dili» adlı dərs vəsaitinin başlıca məqsədi tələbələrin şifahi nitqi ilə yanaşı, həmçinin yazışma mədəniyyətini formalaşdırmaqdan və bu istiqamətdə Azərbaycan dilinin potensial imkanlarından yararlanmaqdan ibarətdir. Ona görə də dərs vəsaitinə kommersiya yazışmaları, işgüzar məktub nümunələri, bank, maliyyə və digər sahələrlə bağlı normativ sənədlər, çoxsaylı müqavilə və müraciət formaları daxil edilmişdir.

ÖN SÖZ

Əziz oxucu!

Filologiya elmləri namizədi Tofiq Əbdülhəsənlinin rəhbərliyi ilə hazırlanmış «İşgüzar Azərbaycan dili» adlı dərs vəsaiti çox gərəkli, tələbə, aspirant və müəllimlər üçün lazımlı bir kitabdır. Kitab T.Əbdülhəsənli və A.Hüseynovanın uzun illər yaradıcılıq axtarırlarının bəhrəsidir və hesab edirik ki, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə addımlayan ölkəmizdə yazışma mədəniyyətinin daha da inkişaf etməsində, dilimizin işgüzar üslubunun müasir dəyərlər kontekstində formalaşmasında mühüm rol oynayacaq.

Bu gün ölkəmizdə həyata keçirilən layihələr, irimiqyashlı proqramlar böyük perspektivlərdən xəbər verir. Azərbaycan Respublikası iqtisadi inkişaf baxımından bütün Qafqazda və bölgədə liderdir. Bu, əsası ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan və bu gün möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev tərəfindən qətiyyətlə davam etdirilən daxili və xarici siyasətin təntənəsidir.

Bu mənada ölkəmizin Avropa strukturlarına inteqrasiyası, qloballaşma təhsil müəssisələrinin qarşısında məsul və şəərəfli vəzifələr qoyur.

Ona görə də hesab edirəm ki, bu gün nəşr olunan hər bir dərslik, metodik göstəriş və tövsiyə ölkədə həyata keçirilən qlobal iqtisadi siyasətin konturlarına uyğun səviyyədə olmalıdır. Sevindirici haldır ki, dos.T.Əbdülhəsənlinin və kafedra əməkdaşlarının gərgin əməyinin bəhrəsi olan və ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin dil siyasətini özündə ehtiva edən «İşgüzar Azərbaycan dili» dərsliyinin çapı bu baxımdan çox mühüm hadisədir.

Azərbaycan dili tədrisinin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və onun hər bir ali təhsil ocağının, o sıradan Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin qarşısında duran vəzifənin icrasına

yonəldilməsi çox böyük əhəmiyyət daşıyır. «İşgüzar Azərbaycan dili» fənninin tədrisi tələbələrimizin Azərbaycan dilinin işgüzar üslubuna yiyələnməsində mühüm rol oynayacaqdır.

Zəngin mədəniyyəti olan xalqımızın tarixi qədər onun dilinin təşəkkül tarixi də olduqca qədimdir. Azərbaycan dili türk mənşəli ümumxalq canlı danışiq dili zəminində əmələ gəlib şifahi ədəbi dilə çevrilənədək və sonradan bu əsasda Azərbaycan ədəbi dilinin yazılı qolu təşəkkül tapana qədər yüz illər boyunca mürəkkəb bir yol keçmişdir.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin Azərbaycan dilinə sonsuz sevgisi və bu dilin inkişafı naminə həyata keçirdiyi irimiqyaslı tədbirlər, qəbul edilən qərarlar, qanunlar, fərman və sərəncamlar dilimizin sabahına işiq salmaqdadır.

Bu baxımdan «İşgüzar Azərbaycan dili» adlı dərş vəsaitinin nəşrinin nə qədər böyük əhəmiyyət kəsb etdiyi bu gün hamıya bəllidir. «İşgüzar Azərbaycan dili» kitabı Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti və ölkəmizin digər ali məktəb tələbələri üçün çox gərəklı bir vəsait olacaqdır. Kitabın çap olunmasının önəm və əhəmiyyətindən danışarkən onu da qeyd etmək istərdim ki, digər sahələrdə olduğu kimi, ana dilimizin öyrənilməsi və tətbiqi sahəsində də hələ görüləsi işlər çoxdur. Ölkəmizin orta və ali məktəblərində Azərbaycan dilinin müasir dünya standartlarına, milli-mədəni inkişaf tariximizin tələblərinə cavab verən tədris işinin təkmlələşdirilməsinə ehtiyac vardır.

Bu mənada «İşgüzar Azərbaycan dili» adlı dərş vəsaiti tələbələrin şifahi nitqi ilə yanaşı, yazışma mədəniyyətinin formalaşmasına və bu istiqamətdə Azərbaycan dilinin potensial imkanlarından yararlanmağa imkan verəcəkdir. Ona görə də kitaba kommərşiya yazışmaları, işgüzar məktub, bank, maliyyə yazışmaları, protokollar, akt və s. nümunələri ilə yanaşı, digər sahələrlə bağılı çoxsaylı müqavilə və müraciət formaları daxil edilmişdir.

Bu qənaətdəyik ki, T.Əbdülhəsənli və A.Hüseynovanın birgə tərtib etdikləri «İşgüzar Azərbaycan dili» dərsliyi tələbələr, aspirantlar, habelə geniş oxucu auditoriyası tərəfindən maraqla qarşılanacaqdır. Müəlliflərin isə bu istiqamətdə tədqiqatlarını davam etdirəcəklərinə, kitabın gələcək nəşrində bu gün mövcud olan xırda nöqsanların aradan qaldırılacağına ümid edirik.

**Buludxan Xəlilov,
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
filologiya fakültəsinin dekani, filologiya
elmləri doktoru, professor.**

RƏSMİ SƏNƏDLƏR

**Azərbaycan Respublikasının
Dövlət Himni**

*Musiqisi: Üzeyir Hacıbəyovun,
Sözləri: Əhməd Cavadındır*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadirikiz!
Üç rəngli bayrağınla məsud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASINDAN

(12 noyabr 1995-ci ildə qəbul edilmişdir)

Maddə 21. Dövlət dili

- I. Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir. Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin inkişafını təmin edir.
- II. Azərbaycan Respublikası əhalisinin danışdığı başqa dillərin sərbəst işlədilməsini və inkişafını təmin edir.

Maddə 23. Azərbaycan dövlətinin rəmzləri

- I. Azərbaycan Respublikasının Dövlət rəmzləri -- Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı, Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnidir.
- II. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı bərabər enli, üç üfqi zolaqdan ibarətdir. Yuxarı zolaq mavi, orta zolaq qırmızı, aşağı zolaq yaşıl rəngdədir və qırmızı zolağın ortasında bayrağın hər iki üzündə ağ rəngli aypara ilə səkkizguşəli ulduz təsvir edilmişdir. Bayrağın eninin uzununa nisbəti 1:2-dir.
- III. Azərbaycan Respublikası Dövlət bayrağının və Azərbaycan Respublikası Dövlət gerbinin təsviri, Azərbaycan Respublikası Dövlət himninin musiqisi və mətni Konstitusiya qanunu ilə məyyən edilir.

DÖVLƏT DİLİNİN TƏTBİQİ İŞİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ HAQQINDA

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir. Müstəqil dövlətimizin rəsmi dili statusunu almış Azərbaycan dilinin geniş tətbiq edilməsi və sərbəst inkişafı üçün münbit zəmin yaranmışdır. Tarixin müxtəlif mərhələlərində dilimizə qarşı edilmiş haqsızlıqların, təzyiq və təhriflərin nəticələrinin aradan qaldırılması üçün hazırda ölkəmizdə çox əlverişli şərait mövcuddur. Dil öz daxili qanunları əsasında inkişaf edirsə, onun tədqiq və tətbiq edilməsi üçün yaradılmış geniş imkanlar bu inkişafın daha sürətli və dolğun olmasına təkan verir.

Bütün xalqlarda olduğu kimi, Azərbaycan xalqının da dili onun milli varlığını müəyyən edən başlıca amillərdəndir. Dilimiz xalqın keçdiyi bütün tarixi mərhələlərdə onunla birgə olmuş, onun taleyini yaşamış, üzləşdiyi problemlərlə qarşılaşmışdır. O, xalqın ən ağır günlərində belə onun milli məhəlliyini, xoşbəxt gələcəyə olan inamını qoruyub möhkəmləndirmişdir. İnkişaf etmiş zəngin dil mədəniyyətinə sahib olan xalq əyilməzdir, ölməzdir, böyük gələcəyə malikdir. Ona görə də xalqımıza ulu babalardan miras qalan bu ən qiymətli milli sərvəti hər bir Azərbaycan övladı göz bəbəyi kimi qorumalı, daim qayğı ilə əhatə etməlidir. Bu, onun müqəddəs vətəndaşlıq borcudur.

Azərbaycan dili bu gün dərin fikirləri ən incə çalarlarındaq olduqca aydın bir şəkildə ifadə etmək qüdrətinə malik dillərdəndir. Düşüncələrdəki dərinliyi, hisslərdəki incəlikləri bütünlüklə ifadə etmək kamilliyinə yetişə bilməsi üçün hər hansı xalqa bir neçə minillik tarix yaşaməsi lazım gəlir. Azərbaycan dilinin bugünkü inkişaf səviyyəsi göstərir ki, Azərbaycan xalqı dünyanın ən qədim xalqlarındandır.

Azərbaycan dilinin dünya dilləri arasında ən kamil dillərdən biri olduğu həqiqətini bir çox xalqların görkəmli nümayəndələri də dönə-dönə etiraf etmişlər. Onlar öz əsərlərində bu dili XIX əsrdə Avropada geniş yayılmış fransız dili ilə müqayisə edərək, onu Avrasiyanın hər tərəfində işlənən bir dil kimi yüksək qiymətləndirmişlər. Milyonlarla azərbaycanlının hal-hazırda mədəni inkişaf vasitəsi olan bu dil tarixən nəinki Qafqazda yayılmışdır, hətta müəyyən dövrlərdə daha geniş məkanda müxtəlif dilli xalqların da istifadə elədikləri ümumi bir dil olmuşdur.

Neçə-neçə böyük mədəniyyətin yaradıcısı olan xalqımızın tarixi qədər onun dilinin təşəkkülü tarixi də olduqca qədimdir. Azərbaycan dili türk mənşəli ümumxalq canlı danışq dili zəminində əmələ gəlib şifahi ədəbi dilə çevrilənədək və sonradan bu əsasda Azərbaycan ədəbi dilinin yazılı qolu təşəkkül tapana qədər yüz illər boyunca mürəkkəb bir yol keçmişdir.

Qədim və zəngin tarixə malik türk dili ailəsinin oğuz qrupuna daxil olan Azərbaycan dilinin tarixi miladdan əvvəlki dövrlərə gedib çıxır. Ayrı-ayrı türk boy birləşmələrinin ümumi anlaşma vasitəsi olan bu dil IV—V əsrlərdən etibarən ümumxalq danışq dili kimi fəaliyyət göstərməyə başlamışdır. Dilimizin özəyini ta qədimlərdən Azərbaycan torpaqlarındakı türk əsilli boyların və soyların dili təşkil etmişdir.

Azərbaycan dilinin dialekt və şivələrinin geniş Avrasiya məkanına yayılan türk xalqlarının az qala bütün dil xüsusiyyətlərini əks etdirəcək qədər rəngarəng olmasının da başlıca səbəbi ta qədimlərdən bu torpaqlarda etnik baxımdan eyni köklü türk etnoslarının mövcud olmasıdır. Şifahi şəkildə yayılan ilkin ədəbiyyat nümunələri - dastanlar, nağıllar, bayatılar, laylalar və sair Azərbaycan şifahi ədəbi dilinin erkən formalaşması və təkamülü zərurətini yaratmışdır.

Azərbaycan ədəbi dilinin yazılı qolu da əlverişli tarixi şəraitdə ümumxalq dili əsasında təşəkkül tapmışdır. Xalq şifahi şəkildə yaratdıqlarını əbədiləşdirmək üçün sonradan onları yazıya köçürmüşdür. Bu prosesin də yazı dilinin təşəkkülü və sabitləşməsində böyük əhəmiyyəti olmuşdur. Bu baxımdan

«Kitabi-Dədə Qorqud» eposu olduqca səciyyəvidir. Abidənin bədii dilinin özünəməxsus səlisliyi bir daha göstərir ki, «Kitabi-Dədə Qorqud»un meydana çıxma bilməsi üçün Azərbaycan dili böyük tarixi-ədəbi hazırlıq mərhələsi keçməli idi.

Qaynağını uzaq keçmişdən alan Azərbaycan dilinin ilk və ən qədim yazılı nümunələri günümüzədək gəlib çatmasa belə, ölkəmizin ərazisində qədim əlifbaların varlığı, həmçinin yazı dilimizin bədii məna kamilliyi və digər amillər bu dilin dərin tarixi köklərə malik olduğunu sübuta yetirir. Həsənoğlu, Qazi Bürhanəddin, Nəsimi kimi söz sənətkarları Azərbaycan ədəbi dilinin belə bir bünövrəsi üzərində yüksəlmişlər.

XVI əsr Azərbaycan dilinin mövqələrinin möhkəmlənməsi ilə əlamətdardır. Səfəvilər dövlətinin yaranması ilə Azərbaycan dili dövlət dili səviyyəsinə qalxaraq rəsmi və dövlətlərarası yazışmalarda işlədilməyə başlandı. Səfəvilər dövründə Azərbaycan dili sarayda və orduda tam hakim mövqə tutaraq dövlət dili kimi rəsmiləşdi. Ana dilli ədəbiyyatın böyük ustaları Şah İsmayıl Xətai və Məhəmməd Füzuli, xalq ədəbiyyatımızın adı bizə bəlli ilk qüdrətli nümayəndəsi Aşıq Qurbani bu dövrdə yetişmişdir. Əgər şifahi şeir dili Qurbaninin əsərlərində əks olunmuşdusa, xalq şeiri dilinin yazılı qolu Şah İsmayıl Xətai və Məhəmməd Əmaninin yaradıcılığı ilə təmsil olunmuşdu. Füzulinin dolğun dili isə elmi və fəlsəfi olduğu qədər də xəlqi idi.

XVII əsrin xalq şeirində cərəyan edən proseslər XVIII əsrdə şifahi xalq ədəbiyyatının bədii dilə təsiri şəklində özünü göstərir. Ədəbi dildə sadəliyə, canlı danışığ elementlərinə meylin gücləndiyi bu dövrdə Azərbaycan dilinin yeni inkişaf mərhələsi məhz Molla Pənah Vaqifin yaradıcılığı ilə başlanır.

XVIII əsrdə Azərbaycan ədəbi dilində üslub baxımından da zənginləşmə prosesi gedir. Elmi üslubun təşəkkülü üçün şərait yaranır, ayrı-ayrı elm sahələrinə dair bir çox əsərlər yazılır.

XIX əsr ədəbi dilimizin inkişafı xalqımızın həyatında baş verən köklü bir hadisə ilə yaxından bağlıdır. Bu, Azərbaycanın ikiye parçalanması və nəticədə iki ayrı dövlətin tabeçiliyində bir-birindən fərqli mədəni mühitdə yaşamağa

məhkum olması hadisəsidir. Müstəmləkəçilik siyasəti ilə yanaşı, Rusiyanın Şimali Azərbaycanda oynadığı mədəniləşdirici rol başqa elm sahələri kimi, dilçiliyin də inkişafına zəmin yaratmışdır. XIX əsrin ortalarından etibarən Azərbaycan dilinə aid bir sıra dərsliklər və dərs vəsaitləri yazılıb nəşr olunmuşdur. Milli maarifçi ziyalılar özləri ana dilini öyrənməyin, onu qoruyub saxlamağın ən əsas yolunu məktəblərdə tədrisin ana dilində aparılmasında gördüklərindən, Azərbaycan dilinə aid dərsliklər və lüğətlər yazmağa başlamışdılar. Azərbaycan dilinə dair ilk dərsliklərin yazılmasında o dövrün görkəmli maarifçiləri Mirzə Kazım bəy, Mirzə Şəfi Vazeh, Seyid Əzim Şirvani, Aleksey Çernyayevski, Mirzə Əbülhəsən bəy Vəzirov, Seyid Ünsizadə, Rəşid bəy Əfəndiyev, Sultan Məcid Qənizadə, Məmmədtağı Sidqi, Nəriman Nərimanov, Üzeyir Hacıbəyov, Abdulla Şaiq və başqalarının xidmətlərini qeyd etmək lazımdır.

Zaman keçdikcə dövrün tələbinə uyğun olaraq Azərbaycan dilinin istifadə dairəsi də genişlənməmiş, onun tətbiqinin və inkişafının elmi əsaslar üzərində aparılması ehtiyacı meydana çıxmışdır. Rusca-azərbaycanca və azərbaycanca-rusca lüğətlər, təcrübi-tədris kitabları nəşr olunmuşdur. Məhz bu dövrdən başlayaraq Azərbaycan ədəbi dilinin normalarının müəyyənləşməsində nəzəri-dilçilik ideyaları təzahür edir. Bu baxımdan Mirzə Fətəli Axundovun ədəbi dil haqqında milli ədəbiyyatın realist məzmununa uyğun gələn tezisləri xüsusilə diqqəti cəlb edir.

Dram, satira, realist nəsr dilinin yarandığı XIX əsrdə elmi üslubun əsası kimi müasir elmi-fəlsəfi dilin ilk nümunələrinə də rast gəlirik. Mətbuat dili də bu əsrin məhsuludur. «Əkinçi»dən başlayaraq yaranmış milli mətbuat bu dilin inkişafında mühüm rol oynamışdır.

XX yüzillik isə Azərbaycan ədəbi dilinin ən sürətli tərəqqisi və çiçəklənməsi dövrüdür. Ədəbi dil məsələsi hələ əsrin əvvəlindən ictimai-siyasi mübarizənin tərkib hissəsi olmuşdur. Həmin dövrdə ana dili kitabları hazırlanmış, dərsliklər buraxılmış, müntəxəbatlar tərtib olunmuşdur. Azərbaycan dilinin səs quruluşuna və qrammatik sistemə dair kitablar yazılmışdır.

Mətbuat ana dili, ədəbi dil uğrunda mübarizənin önündə gedirdi. Ədəbi dil normasının müəyyənləşməsində bütün görkəmli ziyalılar iştirak edirdilər. Xalq dili xəzinəsinin qapıları «Molla Nəsrəddin» vasitəsilə ədəbi dilin üzünə açılırdı. Bu dövrdə yaranan səhnə sənəti də yeni milli-mədəni şəraitdə ədəbi dilə bədii nitq vasitəsilə öz töhfəsini vermişdir.

Ana dilinin taleyinə heç bir ziyalının laqeyd qalmadığı bu dövrdə Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Üzeyir Hacıbəyov, Ömər Faiq Nemanzadə kimi görkəmli söz ustaları Azərbaycan dilinin saflığı və onun yad ünsürlərdən qorunması uğrunda fədakarcasına mübarizə aparırdılar.

Azərbaycan ədəbi dilinin tarixində bundan sonrakı yeni mərhələ sovet dövrü ilə başlayır. Ərəb əlifbasını daha uyğun bir əlifba ilə əvəz etmək məqsədilə 1921-ci ildə Əlifba Komitəsi yaradıldı və həmin komitəyə Azərbaycan dili üçün latın qrafikalı əlifba tərtib etmək tapşırıldı. Bir qədər sonra isə yeni əlifbaya keçildi. 1926-cı ildə Bakıda Birinci Beynəlxalq Türkoloji Qurultay çağırıldı. Bu, türk dünyası üçün böyük tarixi əhəmiyyəti olan bir hadisə idi. Qurultayın Bakıda keçirilməsini 20-30-cu illər Azərbaycanının dilçilik sahəsindəki elmi potensialına verilən qiymət kimi səciyyələndirmək olar.

Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, sonralar qurultayın qərarlarının yerinə yetirilməsi yolunda süni maneələr yaradıldı, türkdilli xalqların mədəni inteqrasiyasına yönəldilmiş bu nəcib iş siyasi məqsədlərə qurban verildi, Azərbaycanın dilçi alimlərinin böyük əksəriyyəti isə totalitar rejimin repressiyalarına məruz qaldı. 1939-cu ildə latın qrafikalı əlifbadan kirill qrafikası əsasında yaradılmış yeni Azərbaycan yazısına qəti və məcburi keçmək haqqında qərar verildi. Beləliklə, 1924-cü ildən 1939-cu ilə qədər keçən on beş il ərzində xalqın yazı mədəniyyətinə bir-birinin ardınca iki ağır zərbə dəydi. Buna baxmayaraq, Azərbaycan dili çətinliklə də olsa, bütün bu illər ərzində yenə öz saflığını qoruya bilmiş, elmi və bədii ədəbiyyatda, publisistikada böyük imkanlara malik olduğunu nümayiş etdirmişdir.

1945-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının tərkibində müstəqil Dilçilik İnstitutunun yaranması dilçili-

yimizin bir elm kimi inkişafına da təkən verdi. Dilçilik elmimiz XX əsrdə sürətli inkişaf dövrü yaşamışdır. Həmin dövrdə ədəbi dilimizi tədqiq edən Bəkir Çobanzadə, Məmmədəğa Şirəliyev, Əbdülzəl Dəmirçizadə, Muxtar Hüseynzadə, Əliheydər Orucov, Səlim Cəfərov, Əlövsət Abdullayev, Fərhad Zeynalov və başqa dilçi alimlərimizin böyük ordusu yaranmışdır. Dərin qürur və fərəh hissi ilə demək olar ki, Azərbaycan dilçilərinin gərgin əməyi sayəsində dilçiliyin bütün sahələrində səmərəli işlər görülmüş, dil tarixi, dialektologiya, müasir dil, lüğətçilik sahələrində dəyərli tədqiqatlar aparılmışdır. Keçmiş sovet məkanında, eləcə də beynəlxalq miqyasda Azərbaycan türkoloji araşdırmaların önəmli mərkəzlərindən biri olmuşdur. Beləliklə, XX əsr bütövlükdə Azərbaycan dilinin yazı mədəniyyətinin əsl inkişaf yoluna qədəm qoyduğu bir dövrdür. Məhz bu dövrdə dilimizin funksional imkanları genişlənmiş, üslubları zənginləşmiş, dilin daxili inkişaf meylləri əsasında yazı qaydaları cilalanmışdır.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının 1995-ci il noyabrın 12-də referendum yolu ilə qəbul olunmuş Konstitusiyasında Azərbaycan dili dövlət dili kimi təsbit edilmişdir.

Hər hansı bir dilin dövlət dili statusu alması, şübhəsiz ki, hər bir dövlətin bir dövlət kimi formalaşması ilə bilavasitə bağlıdır. Azərbaycan xalqının tarixində Azərbaycan dili XVI əsrdə Səfəvilər hakimiyyəti dövründə dövlət dili səviyyəsinə qalxsa da, milli dövlətçiliyin itirilməsi nəticəsində həmin ənənə uzun müddət qırılmışdır. Yalnız 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması ilə Azərbaycan dilinin geniş tətbiq olunması yolunda böyük imkanlar açıldı. Bu sahədə bəzi addımlar atılsa da, gənc respublikanın ömrünün qısa olması Azərbaycan dilinin cəmiyyətdə dövlət dili kimi mövqelərinin tam bərqərar edilməsinə imkan vermədi.

Azərbaycanda sovet hakimiyyəti yaradıldıqdan sonra qəbul edilmiş ilk Konstitusiyada, ümumiyyətlə dövlət dili haqqında heç bir maddə olmamışdır. SSRİ-nin tərkibinə daxil olduqdan sonrakı dövrdə, daha doğrusu, Azərbaycanın 1937-ci ildə qəbul edilmiş Konstitusiyasında da belə bir maddə yox idi. Yalnız 1956-cı ildə Azərbaycan SSR Ali Sovetinin qərarı ilə

1937-ci il Konstitusiyasına Azərbaycan dilinin dövlət dili olması barədə maddə əlavə edildi. Lakin respublikanın o dövrdəki rəhbərliyinin mövcud siyasi vəziyyəti lazımcıca qiymətləndirə bilməyərək hadisələri sürətləndirmək cəhdləri bu nəci işi uğursuzluğa düşürdü.

Nəhayət, Mərkəzin bütün maneələrinə baxmayaraq, respublikanın 1978-ci ildə qəbul edilən Konstitusiyasına Azərbaycan dilinin dövlət dili olması barədə maddənin daxil edilməsi müəssər oldu. Bu, həmin dövr üçün çox cəsərətli və qətiyyətli bir addım idi.

Azərbaycan Respublikası öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan dilinin daha da inkişaf etdirilməsi yolunda geniş üfqlər açıldı. Təəssüflər olsun ki, respublikanın o zamankı rəhbərliyinin səriştəsizliyi nəticəsində xalqın iradəsinə zidd olaraq dövlət dilinin adı qeyri-qanuni şəkildə dəyişdirildi və məsələyə dolaşıqlıq, anlaşılmazlıq gətirildi. Dövlət dili haqqında məsələ 1992-ci ilin dekabrında Azərbaycanın Milli Məclisində müzakirə edildi və dövlət dilinin adının dəyişdirilməsini nəzərdə tutan antikonstitusion qanun qəbul edildi. Təəssüf ki, belə tələyüklü məsələnin həlli üçün o zaman Milli Məclisdə cəmi 26 nəfərin lehinə səs verməsi kifayət edirdi.

Halbuki dövlət dili haqqında müddəa Konstitusiyada nəzərdə tutulduğuna görə ona hər hansı dəyişiklik edilməsi ümumxalq müzakirəsi, ali qanunvericilik orqanı üzvlərinin ən azı üçdə iki səs çoxluğu ilə edilə bilərdi. Lakin o zaman adı qanunvericilik qaydalarına məhəl qoyulmamış, xalqın iradəsi nəzərə alınmadan volyuntarist və məsuliyyətsiz bir qərar qəbul edilmişdir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının layihəsinə baxılarkən dövlət dili, daha doğrusu, dövlətin dilinin adı haqqında müddəa geniş müzakirə obyektinə oldu. Həmin məsələ yeni Konstitusiya layihəsini hazırlayan komissiyada, kütləvi informasiya vasitələrində, müxtəlif elmi forumlarda, yığıncaqlarda, idarə, təşkilat və müəssisələrdə sərbəst, demokratik şəraitdə hərtərəfli müzakirə olundu. Nəhayət, xalq 1995-ci il noyabrın 12-də referendum yolu ilə öz

mövqeyini nümayiş etdirərək Azərbaycan Respublikasının dövlət dilinin Azərbaycan dili olması müddəasına tərəfdar olduğunu bildirdi. Ana dilimizə qarşı edilmiş haqsızlıq aradan qaldırıldı, onun hüquqları qorundu, cəmiyyətdəki mövqeləri tam bərpa edildi.

İndi Azərbaycan dilinin özünəməxsus inkişaf qanunları ilə cilalanmış kamil qrammatik quruluşu, zəngin söz fondu, geniş ifadə imkanları, mükəmməl əlifbası, yüksək səviyyəli yazı normaları vardır. Hazırda ölkəmizdə cəmiyyət həyatının elə bir sahəsi yoxdur ki, Azərbaycan dili orada rahat işlədilə bilməsin.

Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının onillik inkişaf yolunun təcrübəsi göstərir ki, digər sahələrdə olduğu kimi, ana dilimizin öyrənilməsi və tətbiqi sahəsində də hələ görüləsi işlər çoxdur. Ölkəmizin orta və ali məktəblərində Azərbaycan dilinin müasir dünya standartlarına, milli-mədəni inkişaf tariximizin tələblərinə cavab verən tədrisi işinin təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır. Bir çox kütləvi informasiya vasitələrində, rəsmi yazışmalarda, kargüzərliq və sair sahələrdə Azərbaycan ədəbi dilinin normalarına lazımınca əməl olunmur. Azərbaycan dilinin reklam işində istifadə edilməsində ciddi qüsurlar müşahidə olunur. Kəskin tənqidlərə baxmayaraq, reklam vasitələrinin hazırlanmasında bir çox hallarda xarici dillərə əsassız olaraq üstünlük verilir. Şəhər və qəsəbələrimizin görkəminə xələl gətirən əcnəbi dilli lövhələr gənc nəslin azərbaycançılıq ruhunda tərbiyəsinə mənfi psixoloji təsir göstərir. Ölkə ərazisində yayımlanan televiziya kanallarının əksəriyyəti xarici dillərdə fəaliyyət göstərir.

Kino və televiziya ekranlarında Azərbaycan dilinə dublyaj edilmiş xarici filmlərə nadir hallarda rast gəlmək olar, dublyaj edilmiş ekran əsərlərinin tərcümə səviyyəsi isə olduqca aşağıdır. Azərbaycan Respublikasının xarici siyasət sahələrində, xüsusilə ölkəmizdə fəaliyyət göstərən səfirlik, xarici nümayəndəlik və şirkətlərdə Azərbaycan dilinin işlənməsi yarıtmaz vəziyyətdədir. Xaricdə yaşayan soydaşlarımızın Azərbaycan dili dərsləkləri, tədris vəsaiti, ana dilində elmi və bədii ədəbiyyat, mətbuat və sairə ilə təmin olunması qənaətbəxş deyildir.

Çox qərribə görünsə də, Azərbaycan dilçiliyinin sovet dövründə əldə edilmiş sürətli inkişaf tempi son illərdə aşağı düşmüşdür və bu sahədə bir durğunluq müşahidə olunur. Azərbaycanda nitq mədəniyyəti məsələlərinin tədqiqinə və nizamlanmasına kəskin ehtiyac duyulur. Azərbaycan dilinin tətbiq dairəsi bəzən süni olaraq məhdudlaşdırılır. Rəsmi və elmi üslubun vəziyyəti heç də ürəkaçan deyildir. Azərbaycan dilinin orfoqrafik, izahlı, terminoloji və sair lüğətlərinin yenidən latın qrafikası ilə hazırlanıb çap olunması, ikidilli tərcümə lüğətlərinin tərtibi və nəşri məsələləri yubadılır. Latın qrafikasının bərpa olunması barədə qanun qəbul edilməsindən on ilə yaxın bir müddət keçməsinə baxmayaraq, onun həyata keçirilməsi olduqca ləng gedir. Bütün bu və digər məsələlərin əlaqələndirilməsi və tənzimlənməsinin, onların həlli prosesinə nəzarətin vahid mərkəzləşdirilmiş bir qurum tərəfindən həyata keçirilməsinə ehtiyac vardır.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin başlıca rəmzlərindən sayılan Azərbaycan dilinin tətbiq və inkişaf etdirilməsinə dövlət qayğısının artırılması, ana dilimizin öyrənilməsi, elmi tədqiqinin fəallaşdırılması, dilimizin cəmiyyətdə tətbiq dairəsinin genişləndirilməsi və bu işə nəzarətin gücləndirilməsi məqsədlə **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Yanında Dövlət Dil Komissiyası yaradılsın. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına tapşırılsın ki, komissiya haqqında Əsasnaməni bir ay ərzində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına tapşırılsın ki, «Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» Qanun layihəsini bir ay ərzində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının nazirlik, idarə, təşkilat və müəssisə rəhbərləri öz tabeliklərində olan qurumlarda dövlət dilinin və latın qrafikasının tətbiqi işinin yaxşılaşdırılması ilə

bağlı uzunmüddətli kompleks planlar hazırlayıb həyata keçirsinlər və 2001-ci il avqustun 1-ə qədər ilkin nəticələr haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versinlər.

4. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi orta və ali məktəblərdə Azərbaycan dilinin tədrisi və Azərbaycan dilində təhsilin keyfiyyəti ilə bağlı əsaslı dönüş yaratmaq istiqamətində qəti tədbirlər həyata keçirsin və müvafiq təkliflər proqramını bir ay ərzində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

5. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası və Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi Yazıçılar Birliyi ilə birlikdə latın qrafikası ilə yenidən çap olunması təklif olunan elmi və bədii əsərlərin, lüğət və dərsliklərin çap proqramını bir ay ərzində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

6. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası bir ay ərzində Azərbaycan dilçiliyinin müxtəlif sahələri üzrə elmi araşdırmaların cari və perspektiv planlarına yenidən baxıb təsdiq etsin və onların yerinə yetirilməsinin gedişi barədə hər altı aydan bir Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin.

7. Respublikanın şəhər və rayon icra hakimiyyəti başçılarına tapşırılsın ki:

- yerlərdə istifadə olunan lövhə, reklam tabloların, şüarlar, plakatlar və digər əyani vasitələrin Azərbaycan ədəbi dilinin qaydalarına uyğunlaşdırılması baxımından tədbirlər görsünlər və bu tapşırığın yerinə yetirilməsi haqqında 2001-ci il avqustun 1-ə qədər Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə arayış versinlər;

- yerlərdə Azərbaycan dilinin və latın qrafikasının tətbiqi işinə nəzarəti gücləndirsinlər və bu işin gedişi barədə

2001-ci il avqustun 1-ə qədər Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versinlər.

8. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinə, Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkətinə tapşırılsın ki, əcnəbi ölkələrdə istehsal edilmiş və Azərbaycanda nümayiş etdirilmək üçün alınmış kino və televiziya məmulatının Azərbaycan dilinə dublyajı işinin lazımi səviyyədə qurulması və ölkə ərazisində xarici kino və telefilmlərin Azərbaycan dilində nümayiş etdirilməsi məsələləri barədə təkliflərini bir ay ərzində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

9. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki:

- ölkədə Azərbaycan dilində çap olunan qəzet, jurnal, bülleten, kitab və digər çap məhsullarının istehsalının 2001-ci il avqustun 1-ə qədər bütövlükdə latın qrafikasına keçməsinə təmin etsin;

- Azərbaycan Respublikasında dövlət dilinə qarşı gizli, yaxud açıq təbliğat aparmaq, Azərbaycan dilinin işlənməsinə və inkişafına müqavimət göstərmək, onun hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına cəhd etmək kimi hallara, latın qrafikasının tətbiq olunmasına maneələr törədilməsinə görə məsuliyyət növlərini müəyyən edən qanunvericilik aktının layihəsini bir ay ərzində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

- mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarında kargüzarlığın latın qrafikası ilə aparılmasını 2001-ci il avqustun 1-ə qədər təmin etsin;

- bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.
Bakı şəhəri, 18 iyun 2001-ci il.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA DÖVLƏT DİLİ HAQQINDA

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin dövlət dili olaraq işlədilməsini öz müstəqil dövlətçiliyinin başlıca əlamətlərindən biri sayır, onun tətbiqi, qorunması və inkişaf etdirilməsi qayğısına qalır, dünya azərbaycanlılarının Azərbaycan dili ilə bağlı milli-mədəni özünüifadə ehtiyaclarının ödənilməsi üçün zəmin yaradır.

Bu qanun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi hüquqi statusunu nizamlayır.

I fəsil. Ümumi müddəalar

Maddə 1. Dövlət dilinin hüquqi statusu

1.1. Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 21-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq Azərbaycan dilidir. Dövlət dilini bilmək hər bir Azərbaycan Respublikası vətəndaşının borcudur.

1.2. Azərbaycan Respublikasının dövlət dili kimi Azərbaycan dili ölkənin siyasi, ictimai, iqtisadi, elmi və mədəni həyatının bütün sahələrində işlədilir.

1.3. Azərbaycan Respublikası dövlət dilinin işlənməsini, qorunmasını və inkişafını təmin edir.

1.4. Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarında, dövlət qurumlarında, siyasi partiyalarda, qeyri-hökumət təşkilatlarında (ictimai birlik və fondlarda), həmkarlar təşkilatlarında, digər hüquqi şəxslərdə,

onların nümayəndəliklərində və filiallarında, idarələrdə dövlət dilinin tətbiqi ilə bağlı fəaliyyət bu qanuna uyğun olaraq həyata keçirilir, o cümlədən kargüzarlıq işləri dövlət dilində aparılır.

1.5. Dövlət dilinin tətbiqinin normaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

1.6. Azərbaycan Respublikasının ərazisində fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatlarla (və ya onların nümayəndəlikləri ilə) və xarici dövlətlərin diplomatik nümayəndəlikləri ilə yazışmalar Azərbaycan Respublikasının dövlət dilində və ya müvafiq xarici dildə Azərbaycan dilinə tərcümə olunmaq şərtlə aparıla bilər.

Maddə 2. Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında qanunvericilik

Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, bu Qanundan, digər normativ-hüquqi aktlardan və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən ibarətdir.

Maddə 3. Dövlət dilinin işlənməsi, qorunması və inkişafı sahəsində dövlətin əsas vəzifələri

3.0. Dövlət dilinin işlənməsi, qorunması və inkişafı sahəsində dövlətin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

3.0.1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və bu Qanunun tələblərinə uyğun olaraq dövlət dili ilə bağlı hüquq qaydalarının müəyyənləşdirilməsi;

3.0.2. dövlət dilinin tətbiqi işinə, bu dilin işlənməsi və qorunması ilə bağlı qanunvericiliyin müddəalarına riayət olunmasının təmin edilməsi;

3.0.3. dövlət dilinin inkişaf proqramının hazırlanması və dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi;

3.0.4. dövlət dilinin saflığının qorunması, dilçilik elminin nəzəriyyəsi və praktikasının inkişafı üçün müvafiq şəraitin yaradılması və tədbirlərin həyata keçirilməsi;

3.0.5. dövlət dilinin işlənməsi üçün zəruri olan maddi bazanın yaradılması;

3.0.6. xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların Azərbaycan dilində təhsil almalarına, bu dildən sərbəst istifadə etmələrinə köməklik göstərilməsi.

II fəsil. Dövlət dilinin işlənməsi, qorunması və inkişafı

Maddə 4. Dövlət dilinin rəsmi mərasimlərdə işlənməsi

4.1. Azərbaycan Respublikasının dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, dövlət qurumlarının keçirdiyi bütün rəsmi mərasim və tədbirlər Azərbaycan Respublikasının dövlət dilində aparılır.

4.2. Bu Qanunun 4.1-ci maddəsinin tələbləri Azərbaycan Respublikasının təşkil etdiyi beynəlxalq səviyyəli rəsmi mərasimlərə və tədbirlərə, habelə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən digər ölkələrdə keçirilən hər hansı rəsmi mərasim və tədbirə şamil olunmur.

Maddə 5. Dövlət dilinin təhsil sahəsində işlənməsi

5.1. Azərbaycan Respublikasında təhsil dövlət dilində aparılır.

5.2. Azərbaycan Respublikasında başqa dillərdə təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. Belə müəssisələrdə dövlət dilinin tədrisi məcburidir.

5.3. Azərbaycan Respublikasında ali və orta peşə-ixtisas təhsilli müəssisələrə qəbul zamanı Azərbaycan dili fənnindən imtahan verilməlidir.

Maddə 6. Dövlət dilinin televiziya və radio yayımlarında işlənməsi

6.1. Azərbaycan Respublikasının ərazisində təsis edilən və fəaliyyət göstərən mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün televiziya və radio yayımları dövlət dilində aparılır.

6.2. Azərbaycan Respublikasının ərazisində təsis edilən və fəaliyyət göstərən mülkiyyət formasından asılı olmayaraq dövlət dilində yayımlanan bütün televiziya və radio kanallarının aparıcıları dövlət dilini mükəmməl bilməlidirlər və onların səlis danışmaq qabiliyyəti olmalıdır. Televiziya və radio kanallarında dublyaj olunan filmlər və verilişlər dövlətin müəyyən etdiyi dil normalarına uyğun olmalıdır.

Maddə 7. Dövlət dilinin xidmət sahələrində, reklam və elanlarda işlənməsi

7.1. Azərbaycan Respublikası ərazisində bütün xidmət sahələrində, reklam və elanlarda dövlət dili işlənilir. Əcnəbilərə xidmət göstərilməsi ilə bağlı müvafiq xidmət sahələrində dövlət dili ilə yanaşı, digər dillər də tətbiq oluna bilər. Zəruri hallarda

reklam və elanlarda (lövhələrdə, tablolarada, plakatlarda və sair) dövlət dili ilə yanaşı, digər dillər də istifadə oluna bilər. Lakin onların tutduğu sahə Azərbaycan dilindəki qarşılığının tutduğu sahədən böyük olmamalı və Azərbaycan dilindəki yazıdan sonra gəlməlidir.

7.2. Azərbaycan Respublikasının ərazisində bütün xidmət sahələrində, reklam və elanlarda dövlət dili dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq tətbiq edilməlidir.

7.3. Azərbaycan Respublikasının ərazisində istehsal edilən, habelə ixrac edilən malların üzərindəki etiketlər və digər yazılar müvafiq xarici dillərlə yanaşı, dövlət dilində də olmalıdır.

7.4. Azərbaycan Respublikasına idxal edilən mal və məhsulların üzərindəki etiketlər və adlar, onlardan istifadə qaydaları barədə izahat vərəqələri başqa dillərlə yanaşı, Azərbaycan dilinə tərcüməsi ilə müşayiət olunmalıdır.

Maddə 8. Dövlət dilinin xüsusi adlarda işlənməsi

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının adları, atalarının adları və soyadları dövlət dilində yazılır. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının adları və soyadlarının dəyişdirilməsi müvafiq qanunvericiliklə tənzimlənir.

Maddə 9. İnzibati ərazi bölgüsü ilə əlaqədar dövlət dilindən istifadə

«Ərazi quruluşu və inzibati ərazi bölgüsü haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının inzibati ərazi bölgüsünü təşkil edən inzibati ərazi vahidlərinin - şəhər, rayon, inzibati ərazi dairəsi, qəsəbə və kəndlərin adları dövlət dilində yazılmalıdır, onların dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq yazılışı müvafiq qurum

tərəfindən müəyyənləşdirilir. Bu maddədə göstərilən inzibati ərazi vahidlərinin adları dövlət dili ilə yanaşı, xarici dillərdə də yazıla bilər. Belə olan halda inzibati ərazi vahidinin adı əvvəlcə dövlət dilində və ondan sonra xarici dildə verilməlidir.

Maddə 10. Coğrafi obyektlərin adlarında dövlət dilinin işlədilməsi

10.1. Azərbaycan Respublikasında coğrafi obyektlərin adlarının dövlət dilinin normalarına uyğun olaraq yazılışı müvafiq qurum tərəfindən müəyyənləşdirilir.

10.2. Azərbaycan coğrafi adlarının xarici dillərdə verilməsi Azərbaycan dilində səslənməsinə, coğrafi adların beynəlxalq yazılış qaydalarına uyğun olaraq müəyyən edilir.

Maddə 11. Dövlət dilinin hüquq-mühafizə orqanlarında, Silahlı Qüvvələrdə, notariat fəaliyyətində, məhkəmə icraatında və inzibati xəttə üzrə icraatda işlənməsi

11.1. Azərbaycan Respublikasının hüquq-mühafizə orqanlarında Azərbaycan Respublikasının dövlət dili işlənir. Dövlət dilini bilməyən şəxslər qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tərcüməçidən istifadə edə bilərlər.

11.2. Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində, sərhəd qoşunlarında və daxili qoşunlarda qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, notariat hərəkətinin dövlət dili işlənir.

11.3. Azərbaycan Respublikasının notariat fəaliyyəti üzrə kargüzarlıq dövlət dilində aparılır. «Notariat haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq olaraq notariat hərəkətlərinin aparılması üçün müraciət etmiş şəxs dövlət dilini bilmirsə və ya notariat hərəkətinin hər hansı başqa dildə

aparılmasını xahiş edirsə, notarius imkan daxilində tərəfindən rəsmiləşdirilən sənədlərin mətnlərini arzu edilən dildə tərtib edə bilər və ya mətn tərcüməçi tərəfindən ona tərcümə edilə bilər.

11.4. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrində cinayət mühakimə icraatı dövlət dilində aparılır. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada məhkəmələrdə cinayət mühakimə icraatı digər dillərdə aparıla bilər.

11.5. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrində mülki işlər və iqtisadi mübahisələr üzrə məhkəmə icraatı dövlət dilində aparılır. Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada bütün növ məhkəmə icraatları digər dillərdə aparıla bilər.

11.6. Azərbaycan Respublikasında inzibati xətlər üzrə icraat dövlət dilində aparılır. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada inzibati xətlər üzrə icraat digər dillərdə aparıla bilər.

Maddə 12. Dövlət dilinin beynəlxalq yazışmalarda işlənməsi

12.1. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq yazışmaları dövlət dilində aparılır. Belə yazışmalar zəruri hallarda dövlət dili ilə yanaşı, müvafiq xarici dillərdən birində də aparıla bilər.

12.2. Azərbaycan Respublikasının ikitərəfli beynəlxalq müqavilələri dövlət dilində də, çoxtərəfli beynəlxalq müqavilələr isə müqavilə bağlayan tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilən dildə (dillərdə) tərtib olunmalıdır.

12.3. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr (sazişlər və s.) və qoşulduğu beynəlxalq

konvensiyalar (protokollar və s.) dövlət dilində nəşr edilməlidir.

Maddə 13. Dövlət dilinin normaları

13.1. Azərbaycan dilinin orfoqrafiya və orfoepiya normaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilir. Hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər həmin normalara əməl etməlidirlər.

13.2. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı 5 ildə bir dəfədən az olmayaraq, yazı dili normalarını təsbit edən lüğətin (orfoqrafiya lüğətinin) nəşr olunmasını təmin edir.

Maddə 14. Dövlət dilinin əlifbası

Azərbaycan Respublikasının dövlət dilinin əlifbası latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasıdır.

Maddə 15. Dövlət dilinin nəşriyyat işində işlənməsi

15.1. Dövlət dilinin nəşriyyat işində işlənməsi Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən həyata keçirilir.

15.2. Azərbaycan Respublikasında dövlət dilində nəşr olunan çap məhsulları latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasında buraxılmalıdır.

15.3. Azərbaycan yazı mədəniyyətinin tarixində mühüm rol oynamış ərəb və kirill əlifbalarından xüsusi hallarda (lüğətlərdə, elmi nəşrlərdə ədəbiyyat göstəricisi və s.) istifadə edilə bilər.

Maddə 16. Dövlət dilinin vətəndaşların şəxsiyyətini təsdiq edən rəsmi və vahid nümunəli sənədlərdə işlədilməsi

16.1. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının doğum və nigah haqqında şəhadətnamələri, şəxsiyyət vəsiqəsi, əmək kitabçası, hərbi bileti və yalnız ölkə daxilində etibarlı sayılan digər rəsmi və vahid nümunəli sənədlər dövlət dilində tərtib edilir.

16.2. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının pasport və təhsil haqqında sənədləri, zəruri hallarda digər sənədləri dövlət dili ilə yanaşı, xarici dillərdə də tərtib edilir.

Maddə 17. Dövlət dilinin dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, hüquqi şəxslərin, onların nümayəndəliklərinin və fialiallarının, idarələrin adında işlədilməsi

17.1. Azərbaycan Respublikasının dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, hüquqi şəxslərin, onların nümayəndəliklərinin və fialiallarının, idarələrin adları Azərbaycan dilinin normalarına uyğun olaraq yazılır. Göstərilən təsisatların adını əks etdirən lövhələr, blanklar, möhürlər və kargüzarlıqla bağlı rəsmi xarakterli bütün digər ləvazimatlar dövlət dilində tərtib olunur.

Maddə 18. Dövlət dilinin qorunması və inkişafı

18.1. Azərbaycan Respublikasında dövlət dilinə qarşı gizli, yaxud açıq təbliğat aparmaq, bu dilin işlənməsinə müqavimət göstərmək, onun tarixən müəyyən olmuş hüquqlarını məhdudlaşdırmağa cəhd etmək qadağandır.

18.2. Azərbaycan Respublikasının ərazisindəki bütün kütləvi informasiya vasitələri (mətbuat, televiziya, radio və s.), kitab nəşri və digər nəşriyyat işi ilə məşğul olan qurumlar

Azərbaycan dilinin normalarına riayət olunmasını təmin etməlidirlər.

III fəsil. Yekun müddəalar

Maddə 19. Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

19.1. Bu Qanunu pozan hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Maddə 20. Qanunun qüvvəyə minməsi

20.1. Bu Qanun dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

20.2. Bu Qanun qüvvəyə mindiyi gündən «Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» Azərbaycan Respublikasının 22 dekabr 1992-ci il tarixli 413 nömrəli qanunu qüvvədən düşmüş hesab edilir.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.
Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2002-ci il.

AZƏRBAYCAN DİLİNİN ORFOQRAFIYA QAYDALARI

«Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə «Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2003-cü il 2 yanvar tarixli 835 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü il 26 may tarixli 71 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq, Nazirlər Kabineti 2004-cü il 5 avqust tarixli 108 nömrəli qərarı ilə «Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları»nı təsdiq etmişdir (əlavə olunur).

Həmin qərarla Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin «Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları»nın təsdiq edilməsi və Azərbaycan əlifbasında bəzi dəyişikliklər edilməsi haqqında» 1958-ci il 24 iyul tarixli 497 nömrəli və «Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları»nın 8-ci maddəsinin dəqiqləşdirilməsi haqqında» 1959-cü il 6 aprel tarixli 268 nömrəli qərarları qüvvədən düşmüşdür.

*Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2004-cü il 5 avqust tarixli
108 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir*

Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları

Saitlərin yazılışı

1. **Ö** saitli alınma sözlər **a** və ya **o** ilə deyilməsindən asılı olmayaraq, **ö** ilə yazılır: avtomat, biologiya, velosiped, ensiklopediya, kollektiv, kombinat, laborant, obyekt, poeziya, poema, poçtalyon, problem, professor, solist, motor, polkovnik.
2. **Ü** saitli alınma sözlər **ü** ilə də yazılır: alüminium, bülleten, büro, jüri.

3. Aşağıdakı sözlər ədəbi tələffüzdə olduğu kimi, iki heca ilə yazılır: qəbir, qədir, eyib, ətir, zəhin, isim, nəsil, ömür, səbir, sətir, sinif, fəsil, fikir, şəkil, heyif, meyil, əsil, şeir.

4. Əslində sonu **a** ilə bitən alınma sözlərdən aşağıdakılar **a**-sız yazılır: anket, aptek, armatur, atmosfer, vitrin, qəzet, idiom, kayut, kaset, kontor, konfet, lent, maşın, perspektiv, pyes, planet, reklam, sistem, sitat.

Samitlərin yazılışı

5. Birinci hecasındakı samiti həm **n**, həm də **m** ilə deyilən sözlər **n** ilə yazılır: anbar, qənbər, zənbil, günbəz, sünbül, şənbə.

Kombayn, kombinat, kömbə, pambıq sözləri istisnadır.

6. Əslində sonu qoşa samitlə bitən iki və ya çoxhecalı sözlər bir samitlə yazılır: ekspres, kilovat, kiloqram, konqres, metal, mühüm, proses, sərhəd, hüsnxət.

7. Sonu **-iy, -skiy** ilə qurtaran xüsusi və ümumi alınma isimlərin sonundakı **y** yazılmaz: Qorki, Yaroslavski, Mayakovski, ssenari, planetari, profilaktori, sanatori.

Qeyd. Kimyəvi element adları əslinə uyğun olaraq yazılır: kalium, maqnezium, natrium.

8. Rus dilində tərkibində **u** olan ümumi isimlər **s** ilə yazılır: dosent, konsert, sex, sirk, sement, lisey.

Vitse sözü istisnadır.

Xüsusi isimlərdə sözün əvvəlində **s**, sözün ortasında və axırında **ts** yazılır:

Setkin, Sialkovski, Vorontsov, Kuznetsov, Motsart, Muromets.

9. Rus dilində tərkibində **u** olan alınma sözlərin əvvəlində və axırında bir **s**, sözün ortasında isə iki **s** (şş) yazılır: Şedrin, Şebra, şotka, borş, Vereşşaqin, Quşşin, meşşan.

10. Əsli **h** samitli alınma sözlər **h** ilə yazılır: Heyne, hektar, Hegel, hegemon, hidrogen, himn, hospital, hotel.

11. Əsli **c** samitli alınma sözlər **c** ilə də yazılır: Cek London, cemper, Siciliya.

12. Əsli **g** samitli alınma sözlər incə saitli hecalarda **g** ilə yazılır: biologiya, dialektologiya, genesis, general, geologiya, gigiyena, gimnastika, gitara.

Sözün müxtəlif yerlərindəki qoşa sait və samitlərin yazılışı

13. Qoşa saitlə deyilən sözlər qoşa saitlə də yazılır: maaş, saat, camaat, bədi, əmtəə.

14. Təkhəcalı sözlərin sonunda qoşa samitin hər ikisi yazılır: vatt, zənn, zidd, küll, rədd, sirr, fənn, xətt, haqq, hiss.

Bu sözlərə samitlə başlanan şəkilçi əlavə olunduqda söz kökündəki qoşa samitdən biri düşür: zid-dir, sir-daş, fən-lər, xə-t-siz, his-siz.

15. İki sait arasında gələn qoşa samitlər qoşa samitlə yazılır: ballada, kassa, şassi, vassal, karella, klassik, libretto, operetta, nəqqaş, səyyar, kəmiyyət.

Qeyd. Qruppa, antenna, tonna, aparat, paralell sözləri və **-ma** hecası ilə qurtaran sözlər aşağıdakı kimi yazılır: qrup, antena, ton, aparat, paralel, diaqram, proqram, stenoqram, teleqram.

Şəkilçilərin yazılışı

16. Sözdüzəldici şəkilçilər aşağıdakı kimi yazılır:

1. ***Bir cür yazılan şəkilçilər:***

1) **-i** və ya **-vi** şəkilçisi: daxili, tarixi, həyatı, cənubi, şimali, dairəvi, kimyəvi, kütləvi, Gəncəvi;

2) **-vari** şəkilçisi: buynuzvari, qalxanvari, yüngülvari, üzükvari.

2. İki cür yazılan şəkilçilər:

Kar samitlə bitənlərdə: - **qan**, - **kən**; cingiltili samitlə bitənlərdə – **ğan**, **-gən** şəkilçiləri: yapışqan, çalışqan, döyüşkən, sürüşkən, burulğan, deyingən.

3. Dörd cür yazılan şəkilçilər:

1) -**kı**, -**ki**, -**ku**, -**kü** şəkilçiləri: axşamkı, bildirki, səhərki, onunku, gündüzkü, bugünkü;

2) sifət və isim düzəldən -**ı**, -**i**, -**u**, -**ü** şəkilçiləri: badımcanı, darçını, narıncı, ceyranı, dərbəndi, çərkəzi, novruzu, gümüşü;

3) fel köklərindən isim və sifət düzəldən şəkilçilər:

sonu kar samitlə bitənlərdə:

a) -**kı**, -**qı**, -**kü**, -**qu**: seçki, bıçqı, sürtkü, pusqu;

b) -**kin**, -**qın**, -**kün**; -**qun**: bitkin, satqın, ötkün, tutqun;

sonu cingiltili samitlə bitənlərdə:

a) -**gi**, -**ğı**, -**gü**, -**ğu**: vergi, çalğı, bölgü, vurğu;

b) -**gin**, -**ğın**, -**gün**, -**ğun**: əzgin, qırğın, düzgün, yorğun.

4) -**ıstan**, -**ıstan**, -**utan**, -**üstan** şəkilçiləri samitlə bitən sözlərdə: Dağıstan, Türkmənistan, Monqolustan, Türküstan.

Qeyd. Saitlə bitənlərdə – **stan** yazılır.

Rəqəmlə yazılan miqdar saylarında şəkilçilərin yazılışı

17. Rəqəmlə yazılan miqdar saylarına mənsubiyyət və hal şəkilçiləri əlavə edildikdə şəkilçidən əvvəl defis qoyulur: 20-dən, 3-də, 2-yə, 6-nın, 5-i, 17-si.

Ərəb rəqəmlərindən sonra ahəngə görə sıra sayının şəkilçisi ixtisarla (-**cı**, -**ci**, -**cu**, -**cü**) yazılır:

6-cı, 2-ci, 10-cu, 3-cü.

Mürəkkəb sözlərin yazılışı

18. Bir vurğu ilə deyilən mürəkkəb sözlər bitişik yazılır: arabir, balacaboy, beşillik, beşmərtəbə, qalxanabənzər, qanunvericilik, qurultayqabağı, dilucu, günəbaxan, güləruz,

müxtəliflərəfli, özbaşınalıq, soyuqqanlı, ümumbəşəri, ucdantutma, bugünkü, hərgecəki, ilbəil, günbəgün, qaçaqaç, Bülbüloğlu, Qənbərqızı, Həsənoğlu, Çərkəzqızı, Əliağa.

19. Tərkibindəki sözlərin səciyyəsiindən asılı olaraq, aşağıdakı hallarda defisdən istifadə edilir:

1) qoşa sözlərdə: adda-budda, az-maz, qara-qura, qarma-qarışq, qonaq-qara, dedi-qodu, əzik-üzük, kağız-kuğuz, sür-sumuk, aşıq-aşıq, top-top;

2) tərkibində qeyri, əks, külli, anti, eks, vitse, kontr, ober, super sözləri işləndikdə: qeyri-adi, qeyri-iradi, əks-inqilab, əks-hücum, külli-ixtiyar, vitse-admiral, kontr-admiral, ober-leytenant, super-market;

3) izafət tərkiblərində: tərzi-hərəkət, nöqtəyi-nəzər, həddibuluğ, tərcümeyi-hal;

4) tərkibində mənaca bir-birinə yaxın və ya zidd sözlər işləndikdə: ab-hava, alış-veriş, ölüm-itim, kafe-restoran, kilovat-saat, cənub-qərb, şimal-şərq, az-çox, elə-belə, gec-tez, ağıllı-kamallı, ucsuz-bucaqsız, pis-yaxşı, fabrik-zavod, iki-üç, gedər-gəlməz, yazar-yazmaz, bitməz-tükənməz, dinməz-söyləməz.

Köməkçi sözlərin yazılışı

20. **İdi, imiş, ikən** köməkçi sözləri adlardan (isim, sifət, say, əvəzlik) və saitlə qurtaran fellərdən sonra ayrı, samitlə bitən fellərdən sonra həm ayrı, həm də ilk saiti buraxılaraq, şəkilçiləşmiş variantlarda bitişik yazılır: ata idi, ata imiş, ata ikən, uşaq idi, uşaq imiş, uşaq ikən, gəlməli idi, gəlməli imiş, gəlməli ikən, gəlmişdi, gəlmişmiş, gəlirkən, gəlmiş imiş...

21. Qoşmalar iki cür yazılır

1) birhecalı qoşmalar (-can, -cən, -dək, -tək) aid olduqları sözə bitişik yazılır: dağacan, evəcən, küçəyədək, quştək;

2) ikihecalı qoşmalar (qədər, kimi, ötrü, tək, təkin, üçün, ilə) aid olduqları sözdən ayrı yazılır: evə qədər, adam kimi, ondan ötrü, sənin tək, şagird üçün.

Qeyd. **İlə** qoşması samitlə bitən sözlərdə ahəng qanununa uyğun olaraq **-la, -lə** şəklində bitişik yazıla bilər.

22. Mənşəcə mürəkkəb olan aşağıdakı bağlayıcılar bitişik yazılır: yainki, yaxud, nəinki, habelə, halbuki, həmçinin, hərəgah, hərəçənd, çünki.

23. İki sadə bağlayıcıdan və sadə bağlayıcı ilə başqa nitq hissələrindən əmələ gələn bağlayıcılar və bağlayıcı sözlər bir-birindən ayrı yazılır: belə ki, buna görə də, bununla da, bunun üçün, və ya, və yaxud, daha da, demək ki, yoxsa ki, guya ki, odur ki, ona görə, ona görə də, onun üçün də, tutaq ki, həm də.

24. Ədatlar sözlərdən ayrı yazılır: di get, gör ha, dedim də, sən ki, daha gözəl, lap pis, ən yaxşı.

-mi, -mi, -mu, -mü və **-sana, -sənə** ədatları istisnadır.

Onlar aid olduqları sözlərə bitişik yazılır: Kitabdırımı? Qəşəngdirimi? Oxudunmu? A kos-kosa gəlsənə, torbanı doldursana?

Qeyd: -mi, -mi, - mu, - mü; sual ədatı **-da, -də,** ədatından ayrı yazılır: sən də mi gedirsən? O yenə də mi danışacaq?

25. Eyni nidanın təkrarından əmələ gələn nidalar defislə yazılır: bəh-bəh, vay-vay, pəh-pəh, uy-uy, ha-ha-ha.

26. Müxtəlif sözlərdən əmələ gələn nidalar ayrı yazılır: ay aman, ay haray.

Birinci hərfi böyük yazılan sözlər

27. Xüsusi isimlərin (yardımçı sözlərdən başqa) birinci hərfi böyük yazılır: Səməd Vurğun, Üzeyir bəy Əbdülhüseyn oğlu Hacıbəyli, Uzun Həsən, Süleyman Rüstəm, Süleyman Sani, Bəxtiyar Vahabzadə, İsgəndərlər, Mehdi Hüseynzadələr, Nizamilər, Hacı Qaralar...

28. Bədii əsərlərdə heyvanlar və cansız əşyalar surət kimi işlədildikdə onların adlarının birinci hərfi böyük yazılır: Qırat, Alapaça, Bozdar, Məstan.

29. Tarixi hadisələrin, dövrlərin sülalələrin, nomenklatur terminlə işlənən yer adlarının, eləcə də qədim yazılı abidələrin və s. adlarının birinci sözünün birinci hərfi böyük yazılır: Vətən müharibəsi, Yeddillik müharibə, Versal sülhü, Dəmir dövrü,

Orxon-Yenisey abidələri, Çaldıran döyüşü, Sasanilər dövrü, Səfəvilər sülaləsi, Xəzər dənizi, Azadlıq meydanı, Suşa qalası...

Belə mürəkkəb adlara fərqləndirici söz əlavə olunduqda onun da birinci hərfi böyük yazılır: Orta Paleolit dövrü, Son Paleolit dövrü.

30. Ölkələrin, muxtar respublikaların, vilayət və diyarların rəsmi adlarının tərkibindəki bütün sözlərin ilk hərfi böyük yazılır: Azərbaycan Respublikası, Naxçıvan Muxtar Respublikası, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti.

31. Yüksək dövlət vəzifələri (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan Respublikasının Baş naziri, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin sədri), fəxri adlar, habelə nazirlik, komitə, birlik, cəmiyyət, qurum, akademiya, siyasi partiya, eləcə də tarixi günlərin və s. adlarının tərkibindəki bütün sözlərin (yardımçı sözlərdən başqa) birinci hərfi böyük yazılır: Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu, M. Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası, Heydər Əliyev adına Bakı Beynəlxalq Aeroportu, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, M. Mirqasımov adına Respublika Klinik Xəstəxanası, Beynəlxalq Qadınlar Günü, Ağstafa Rayon Təhsil Şöbəsi...

32. Orden, medal, bədii əsər, opera, balet, kinofilm, qəzet, jurnal, kinoteatr, mehmanxana, nəşriyyat, kafe, restoran, düşərgə, yeməxana, mağaza və s. adları dırnaqda və böyük hərflə yazılır: «İstiqlal» ordeni, «Azərbaycan Bayrağı» ordeni, «Ata və oğul» povesti, «Yeddi gözəl» baleti, «Uzaq sahillərdə» filmi, «Azərbaycan» qəzeti, «Cüclərim» kafesi, «Bahar» mağazası, «Badamlı», «İstisu» mineral suları...

Qeyd. Dırnaqda yazılan belə adlara artırılan şəkilçi dırnaqdan kənarında yazılır: «Xalq qəzeti»nin bugünkü nömrəsi, «Yeddi gözəl»in ilk tamaşası.

33. Mirzə, hacı, şeyx, seyid, şah, soltan, ağa, bəy, bəyim, xan, xanım və s. sözlər rütbə, ləqəb və titulları bildirib sözlərdən əvvəl gəldikdə böyük, sözlərdən sonra gəldikdə isə kiçik hərflə yazılır: Mirzə Fətəli, Hacı Qara, Şeyx Nəsrullah, Seyid Əzim,

Şah İsmayıl, Soltan Mahmud, Abbas mirzə, Nadir şah, Abbasqulu ağa, Fətəli xan, Heyran xanım.

İxtisarlar (abreviaturlar)

34. İxtisarlar üç cür yazılır:

a) tam ixtisar aid olduqları sözlərə (xüsusi və ya ümumi isimlər) uyğun olaraq böyük və ya kiçik hərflə yazılır: AR (Azərbaycan Respublikası), BMT Birləşmiş Millətlər Təşkilatı), MM (Milli Məclis), m. (metr), c.(cild);

b) yarımçıq ixtisarlar aid olduqları sözlərə uyğun olaraq, böyük və kiçik hərflərlə, mürəkkəb adların tərkib hissələri isə bitişik yazılır: akad. (akademik), prof, (professor), Azərkitab (Azərbaycan kitabı), AzərTAC (Azərbaycan Dövlət Tədqiqat Agentliyi) ..;

c) sözün orta hissəsinin düşməsi ilə yaranan ixtisarlar deyfislə yazılır: d-r (doktor), z-d (zavod)

35. İxtisarlara əlavə edilən şəkilçilər onların son hecasına uyğun olaraq yazılır: MEA-dan, BMT-yə, MDB-nin.

Sözün sətirdən sətərə keçirilməsi

36. Sözlər yeni sətərə hecalarla keçirilir: və-tən, mək-təb-li-lər.

Bir saيتدən ibarət hecalar istisnadır: ai-lə-li...

«Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə kargüzarlığın aparılmasına dair təlimat»ın təsdiq edilməsi haqqında
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
FƏRMANI

Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrində kargüzarlığın aparılması işinin daha da təkmilləşdirilməsi, onun vahid sistemə və formaya salınması məqsədi ilə qərara alıram:

1. «Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə kargüzarlığın aparılmasına dair təlimat» təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. «Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə vətəndaşların təklif, ərizə və şikayətlərinə baxılması üzrə kargüzarlığın aparılması və rayon, şəhər, şəhərlərdə rayon icra hakimiyyəti orqanlarında sənədlərlə iş qaydası Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir.

3. Müəyyən edilsin ki, «Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə kargüzarlığın aparılmasına dair təlimat»ın tələblərinə riayət edilməsinə ümumi nəzarəti Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının Ümumi şöbəsi həyata keçirir.

4. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, bir ay müddətində:

- Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə məxfi sənədlərlə iş üzrə kargüzarlığın aparılması qaydası barədə təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;
- Öz səlahiyyətləri daxilində bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

5. Bu Fərman dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

Bakı şəhəri, « 27 » sentyabr 2003-cü il
№935

İŞGÜZAR ÜSLUBUN ÖZƏLLİKLƏRİ

SƏNƏDLƏRİN RƏSMİLƏŞDİRİLMƏSİ ÜÇÜN ÜMUMİ TƏLƏBLƏR

Sənəd, ona rəsmi xarakter və hüquqi qüvvə verilməsi məqsədilə rəsmiləşdirilir. Rəsmiləşdirmə sənədin imzalanması, təsdiq edilməsi və ona möhür vurulması vasitəsilə həyata keçirilir.

Bir qayda olaraq sənədin bütün nüsxələri imzalanır.

İmzanın tərkibinə sənədi imzalamış şəxsin adı, onun şəxsi imzası, soyadı və adı daxildir.

Əgər sənəd blankda tərtib edilmişdirsə, sənədi imzalamış şəxsin vəzifəsi qısa şəkildə göstərilir. Məsələn:

Sədr: (imza) (adı və soyadı).

Əgər sənəd blankda tərtib edilməmişdirsə, sənədi imzalamış şəxsin vəzifəsi tam şəkildə göstərilir. Məsələn:

Azərbaycan Respublikası Dövlət Tikinti və
Arxitektura Komitəsinin sədri
(imza) (adı və soyadı)

(tarix).

Təşkilatlara göstərilən sənədlər onu göndərən təşkilatın rəhbəri və ya onun müavinləri tərəfindən imzalanır. Fiziki və hüquqi şəxslərə göstərilən sənədlər isə müvafiq struktur bölməsinin rəhbəri və ya onun müavini tərəfindən imzalanır.

AZƏRBAYCANIN İQTİSADI İNKİŞAFI VƏ İQTİSADI TERMINOLOGİYA

Demokratik inkişaf yoluna qədəm qoymuş müstəqil Azərbaycan Respublikası sürətlə inkişaf edir və dünyanın ən nüfuzlu ölkəsinə çevrilməkdədir. Ölkə iqtisadiyyatının dünya standartlarına uyğunlaşması, bazar iqtisadiyyatı münasibətlərinin formalaşması və möhkəmlənməsi, sahibkarlıq fəaliyyətinə geniş meydan verilməsi, xarici sərmayə qoyuluşu Azərbaycan iqtisadiyyatının durmadan inkişafını şərtləndirən amillərdir. Son zamanlar dünyanın bir çox inkişaf etmiş ölkələrindən iş adamlarının respublikamıza bizneslə bağlı gəlişi iqtisadi münasibətlərin beynəlxalq miqyasından və inteqrasiyasından xəbər verir. Müstəqil və azad inkişaf yolunu seçmiş Azərbaycan dünyada baş verən iqtisadi və siyasi proseslərdən kənarında dura bilməz. Rumıniyanın prezidenti cənab İon İliyeskunun mütəxəssislər tərəfindən yüksək qiymətləndirilən və Azərbaycan dilində nəşr olunmuş “İnteqrasiya və qloballaşma: Rumıniya baxışı” kitabında müasir dünya belə səciyyələndirilmişdir: “İnteqrasiya və qloballaşma bugünkü dünyanın inkişafında iki obyektiv prosesdir və nəticə etibarlı ilə hər bir millətin taleyi, digər millətlərin taleyi ilə sıx bağlıdır. Bu da öz növbəsində inkişaf üçün qarşılıqlı imkanlar yaradır, eyni zamanda, iqtisadi tələbləri və sosial inkişafı tənzimləyir”. Müəllif əsərində bu tarazlaşmanın, qloballaşma və inteqrasiyanın sonsuz çətinliklər doğurduğunu da qeyd edir. Onun fikrincə, qloballaşma müasir texnoloji tərəqqi və doğurmuş olduğu sürətli inkişaf kontekstində dünyanın varlılar və kasıblar arasındakı bölgünün azaldılmasına xidmət göstərməlidir. O, boşluqların azaldılması üçün milli, istər regional, istərsə də dünya səviyyəsində iqtisadi siyasətin əsas məqsədi olmalıdır (4,s.13-15).

Qloballaşma iqtisadi əlaqələr sahəsində daha geniş şəkildə özünü büruzə verir. İqtisadi inteqrasiya və qloballaşma terminologiyasının sürətli inkişafını və zənginləşməsini şərtləndirir.

Azərbaycanın coğrafi mövqeyi, qonşu dövlətlərlə tarixən formalaşmış iqtisadi, siyasi, mədəni əlaqələri onun dilinə və terminologiyasına da ciddi təsir göstərir.

N.Məmmədli alınma terminlərin dilin terminoloji sistemində yerindən bəhs edərək yazır: “Müasir Azərbaycan dili terminologiyasının xeyli hissəsini alınma terminlər təşkil edir. Eyni zamanda Azərbaycan dilində təşəkkül tapmış avtohton terminologiya da zəngindir. Terminologiyada alınmalar dilin kasıblığına dəlalət etmir, əksinə, onun dil kontaktları hesabına zənginləşməsinin göstəricisi kimi çıxış edir”. Müəllif belə hesab edir ki, tarixi-mədəni əlaqələr və dövlətlərarası münasibətlərdə, elmi-texniki tərəqqi və elmi bilik sahələrinin inkişafı ilə bağlı olaraq Azərbaycan dili leksikasında terminlərin xüsusi çəkisinin artması dillərarası əlaqələrin də genişlənməsinin təzahürüdür. N.Məmmədli alınma terminlərə münasibətini belə yekunlaşdırır: “Bu gün də Azərbaycan dilinin terminologiyası digər dillərin leksikasıdan geniş miqyasda faydalanmaq əsasında inkişaf edir, formalaşır. Bu proses dilimizi milli səciyyəsiyəsindən, özünəməxsusluqdan məhrum etmir, əksinə, termin sistemlərinin, ümumilikdə ədəbi dilimizin inkişafı və təkmilləşməsinə sürətləndirir, intellektual səviyyəsini yüksəldir, həmçinin terminoloji leksikanın potensial imkanlarını üzə çıxarır” (9, s.9).

Qeyd etmək lazımdır ki, terminlərin alınması kortəbii olmamalı, orada müəyyən ölçü və nizam, qanunauyğunluq gözlənilməlidir. Ehtiyac olmadığı halda, bu və ya digər dilin təsiri ilə dəb xatirinə dili korlamaq olmaz.

Bəzən terminalma müəyyən siyasi məqsədlərdən, təsir dairələrindən və s. ekstralinqvistik səbəblərdən asılı olur. Müstəqilliyə yenicə qədəm qoymuş ölkələrdə bu proses daha geniş müşahidə olunur.

Azərbaycan dilçiliyində termin yaradıcılığı şərti olaraq müxtəlif cür dövrləşdirilir. A.Məhərrəmov 1920-1930, 1930-1945-ci illərdən sonrakı dövrləri qeyd edərək termin yaradıcılığını üç dövrə bölür. N.Məmmədli bu bölgüyə 1945-1991-ci illəri və 1991-ci ildən sonrakı vaxtları əlavə edir. Hər iki

müəllifin göstərilən bölgünü hansı prinsiplə apardıqları məlum olmur (Bax: N.Məmmədli. Göstərilən əsəri, s.84-85).

Z.Cəlilqızı “Azərbaycanda dil quruculuğu” kitabında terminologiya məsələlərindən bəhs edərək yazır: “1905-ci ildən sonra Azərbaycanda mətbu əsərlərinin artması istər-istəməz ictimai-siyasi terminologiyamızın formalaşmasına gətirib çıxarırdı. Doğrudur, bu dövrdə müxtəlif siyasi və ədəbi cərəyanlar öz amallarına uyğun da termin yaradır və ya mənimsəyirdilər. Buna baxmayaraq, Azərbaycan dilinin lüğət tərkibində termin qatı, terminoloji vahidlər layı yaranırdı. Milli-türk, rus-Avropa və ərəb-fars qollarına ayrılan ədəbi və siyasi cərəyanlar bir-birinə qarşı da ciddi mübarizə aparırdılar” (2, s.107-108).

1924-cü ildə yaradılmış islahatlar komissiyası ərəb-fars alınmalarına qarşı mübarizə aparır və bu mübarizəni təbliğ edirdi. Həmin dövrdə termin yaradıcılığında purizm meyli gətirdikcə güclənirdi: coğrafiya (yerbil), botanika (bitkibil), astronomiya (göybil, göybilik) və s. Məhz həmin dövrlərdə termin yaradıcılığında bir qarmaqarışlıq, qaydasızlıq hökm sürürdü.

Azərbaycan terminologiyasının formalaşmasında ərəb-fars, rus, yunan, latın, ingilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, holland, polyak və b. dillərdən alınma terminlər mühüm rol oynamışlar. Terminalma prosesi indi də davam edir. Lakin terminlərin yaranma mənbəyi təkcə alınmalar deyil. Terminlər Azərbaycan dilinin daxili imkanları əsasında yaranmış və yaranmaqdadır. Son dövrlər daxili imkanlar hesabına termin yaradıcılığında ciddi diqqət yetirilir. S.Sadıqova bu məsələdən bəhs edərək yazır: “Başqa dillərdə olduğu kimi, Azərbaycan dilində də terminologiyanın yaradılması və zənginləşməsi üçün ən əlverişli yol dilin daxili imkanları əsasında terminlərin, termin — söz birləşmələrinin yaradılmasıdır. Ona görə də elm və texnikanın müxtəlif sahələrində meydana gələn yeni anlayışların ifadəsi üçün terminlər yaradılarkən ən əvvəl ana dilinin lüğət tərkibinə nəzər salmaq, onun daxili imkanlarından səmərəli istifadə etmək lazımdır”. Müəllif qeyd edir ki, yeni terminlərin yaradılması üçün Azərbaycan dili hər cür imkana malikdir (10, s.64-65).

Son zamanlar iqtisadiyyatın sürətli inkişafı bu sahədə bir çox yeni terminlərin alınması ilə nəticələnmişdir: menecer, menecmet, birja, kompensasiya, icarə haqqı, qiymət, iqtisadiyyatın tənzimlənməsi, bazar iqtisadiyyatı, inflyasiya, məzənnə, qara bazar, endirim, sərmayə, investor, tender, investisiya, sərmayə qoyuluşu, market, marketing, supermarket, kredit kartı, səhmdar cəmiyyəti, məzənnədəndüsmə, milli valyuta, gömrük nəzarəti, vergi rüsumu, gömrük rüsumu, qiymətli kağız bazarı və s. Göründüyü kimi, əvvəllər bütün sahələrdə olduğu kimi, əsasən ərəb dilindən terminlər daha çox alınırırsa, indi daha çox Avropa ölkələrində iqtisadiyyatın inkişafı ilə əlaqədar nisbət dəyişmişdir. Avropa ölkələrində də Amerika Birləşmiş Ştatlarının iqtisadi təsiri özünü göstərir. S.Sadıqova rus və Avropa dillərindən alınmış terminlərin “mənimsənilməsi” prosesini tənzimləməyin vacibliyindən bəhs edərək yazır: “Belə ki, türk dilləri ilə ortaq terminoloji bazanın yaradılması bu gün də aktual olan bir məsələdir. Dilimizdə müxtəlif dillərdən alınan beynəlxalq terminlərin sayı gündəngünə artır. Ortaq terminoloji bazanın yaradılmasını da bu cəhət zəruriləşdirir” (10, s.11).

Qeyd etmək lazımdır ki, ortaq türk əlifbası, ortaq türk ədəbi dili ilə bir sırada ortaq türk terminologiyasının da formalaşması günün vacib məsələlərindəndir. Bu sahədə müəyyən işlər görülsə də, onlarla kifayətlənmək olmaz. Yaxın gələcəkdə əvvəlcə ayrı-ayrı sahələr üzrə, sonra isə bütövlükdə artıq türk terminologiyası yaradılmalıdır. Məsələn, indi ən çox inkişaf etməkdə olan bir sahə kimi ortaq türk iqtisadi terminlər lüğətini yaratmaq olar. Sonra onun təcrübəsinə əsaslanmaqla bütün türk dillərini əhatə edən terminoloji sistem yaratmaq mümkündür. Bu məsələnin vacibliyini geniş izah etməyə ehtiyac yoxdur.

Azərbaycan dilindəki iqtisadiyyat terminlərini dil mənsubiyyətinə görə aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- 1) ərəb mənşəli iqtisadiyyat terminləri
- 2) rus mənşəli iqtisadiyyat terminləri
- 3) roman və german mənşəli iqtisadiyyat terminləri
- 4) Azərbaycan (türk) mənşəli iqtisadiyyat terminləri

Azərbaycan dilinin elmi terminologiyasında ərəb mənşəli terminoloji vahidlərin xüsusi çəkisi çox böyükdür. Məlum olduğu kimi, ərəb dili bütün Şərqi ölkələrində elm dili kimi böyük nüfuza malik olmuşdur. Elə bir elm sahəsi yoxdur ki, orada ərəb mənşəli terminlər işlənməsin. İqtisadiyyat terminləri üçün də istisna təşkil etmir. Aşağıda verilmiş nümunələr dediklərimizə əyani sübut hesab oluna bilər:

— iqtisadiyyat, iqtisadi, maliyyə, tədarük, tədavül, mühasibat, mühasib, istehsal, məlumat, müəssisə, dövriyyə, əmtəə, hesabat, hesab, əmanət, təhvil-təslim, təftiş, səhm, imtiyazlı səhm, təsisat, səhmləri, səhmdar, sərmayə, təsərrüfat, siyasi iqtisad, təxsisat, icarə, varis, vərəsə, sahibkar, vərəsəlik icarəsi, təsviyə balansı, idxal və ixrac, fəal tədiyə və s. Ərəb mənşəli iqtisadiyyat terminlərindən bir çoxu dilimizin lüğət fonduna daxil olmuş və orada möhkəmlənmişdir. Bu qəbildən olan sözlər Azərbaycan dilinə məxsus sözdüzəldici və sözdəyişdirici şəkildə qəbul edərək özlərini xalis Azərbaycan (türk) mənşəli sözlər kimi aparırlar: təminatlı avans, məqsədli avans, əmanətçi, müdirlik, müddətsiz icarə, vərəsəlik icarəsi, icarəyə verən, təxsisatlar, büdcə təxsisatları (büdcədən təxsisatlar), istehlakçı, dövriyyə-dənkənar.

Ərəb mənşəli iqtisadiyyat terminlərinin ikinci komponenti başqa dildə ola bilər: — dövriyyə balansı, hesabat balansı, təxsisat bankı, məlumat bankı, əmtəə balansı, dövlət bank bileti, əmtəə birjası, iqtisadi baykot, qeyri-sabit valyuta, maliyyə vekseli, saxta veksəl və s.

Bəzən ikinci komponent ərəb, birinci komponent isə başqa dilə aid olur: statistik ehtimal, ölüm ehtimalı, statistika xəbərləri, yığım kəmiyyətləri, uduşlu əmanət, ekoloji təsir, su təchizatı, kredit təsiri, texniki təchizat, kapitalist təkrar istehsalı, operativ vaxt, nominal vaxt, tsikl vaxtı, kommersion faydası, maksimal hesab, dinamik tarazlaşma, magistral tarazlaşdırıcı, kommunizm cəmiyyəti, diskret əməliyyat və s.

Ərəb mənşəli iqtisadiyyat terminlərinin Azərbaycan dilinə məxsus leksik və qrammatik şəkildə qəbul etməsi, iki, üç və daha çox komponentlərdən ibarət termin söz birləşmələrində sərbəst iştirakı onların lüğət fondunda tam vətəndaşlıq

qazanması ilə izah oluna bilər. Aşağıdakı nümunələrdə ərəb mənşəli iqtisadiyyat terminlərinin iştirakı ilə əmələ gələn mürəkkəb termin birləşmələri göstərilmişdir:

— informasiya ilə təmin olunma, valyutanın qiymətdən düşməsi, tikinti layihələşdirmə normaları, texniki və iqtisadi cəhətdən əsaslandırılmış normalar, idarələrarası norma və qiymətlər, kommunal məişət ehtiyacları, istehsalat fondlarının dövriyyəsi, normallaşdırılmayan dövriyyə vəsaitləri, dünya sosialist tədavülü, avans edilən kapitalın tədavülü, əmtəə-material dəyərlərinin qalığı, izafi dəyərin dəyişən kapitalla nisbəti, beynəlxalq valyuta münasibətləri və s.

Qeyd etmək lazımdır ki, son zamanlar ərəb mənşəli terminlərin dilimizə keçidi müşahidə olunmur. Azərbaycan dilində rus dilindən və rus dili vasitəsilə alınma iqtisadiyyat terminləri də sayca az deyil. XX əsrin 20-ci illərindən başlayaraq sənaye, kənd təsərrüfatı və elmin inkişafı ilə əlaqədar rus dilindən termin və termin birləşmələri dilimizə keçməyə başlamışdır. Sosialist və kommunist ideologiyası ilə yeni yaranmış bir çox sözlər sürətlə Azərbaycan dilinə keçmiş və onların iştirakı ilə yüzlərlə yeni termin və anlayışlar yaranmışdır: sovet, kolxoz, sovxoz, sosialist, kommunist və s. Həmin sözlərin köməyi ilə bir çox iqtisadiyyat terminləri də formalaşmışdır: sovet iqtisadiyyatı, sosialist təsərrüfatı, sovet sənayesi, planlı iqtisadiyyat, iqtisadi inkişafın sosialist modeli, kolxoz istehsalatı.

N.Məmmədli E.M.Axunzyanova istinad edərək alınma terminlərin, o cümlədən rus alınma terminlərinin dilimizin lüğət tərkibində “yaşamasının”, möhkəmlənməsinin səbəblərini dilimizin terminoloji layınının tələbatı ilə əlaqələndirir:

a) rus mənşəli termin dilimizin sinonim cərgəsinə daxil olduqda;

b) rus dilinə məxsus termini öz dilimizdəki eyni məna yüklü sözlə əvəz etmək mümkün olmadıqda, yalnız təsviri yolla izah verdikdə;

c) rus mənşəli terminin bütün mənaları dilimizdəki sözlərlə verilə bilmədikdə;

ç) rus mənşəli termin yalnız bir mənasına görə alındıqda (bax: 9, s.95).

Qeyd etmək lazımdır ki, dilimizə iqtisadiyyatla bağlı keçən terminlər rus sözləri deyil, rus dili vasitəsi ilə başqa dillərdən keçən sözlərdir. Rus dilindən isə daha çox sosializm və kommunizm ideologiyası ilə bağlı sözlər keçmişdir. Dilimizə roman və german dillərindən birbaşa və rus dili vasitəsilə keçən sözlər yüzlərlədir. Həmin termin sözlər həm ayrılıqda, həm də müxtəlif birləşmələrdə fəal çıxış edir, yeni-yeni termin və anlayışlar əmələ gətirirlər:

1. Arbitraj — birja arbitraji, valyuta arbitraji, veksəl arbitraji, qızıl arbitraji, dolaylı arbitraj, birbaşa arbitraj, fond arbitraji və s.

2. Aspekt — genetik aspekt, informasiya aspekti, plan aspekti, siyasi iqtisad aspekti, praqmatik aspekt, semantik aspekt, ekoloji aspekt, iqtisadi aspekt, proqmatik informasiya aspekti və s.

3. Balans — aktiv balans, aktiv tədiyə balansı, mühasibat balansı, büdcə balansı, ümumi resurslar balansı, idxal və ixrac balansı, valyuta balansı, xarici ticarət balansı, su təchizatı balansı, vaxt balansı, avtomobil vaxt balansı, dəniz yük gəmilərinin vaxt balansı, giriş balansı, ayrılmış balans, illik balans, pul balansı, dinamik balans, gəlir və çıxar balansı, yekun balansı, inventarizasiya balansı və s.

4. Bank — avtomatlaşdırılmış məlumat bankı, səhmdar bankı, təxsisat bankı, veksəl bankı, xarici ticarət bankı, dövlət bankı, depozit bankı, investisiya bankı, kommertiya bankı, kommunal bankı, kooperativ bankı, kredit bankı, beynəlxalq bank, milli bank, əmanət bankı, ssuda bankı, emissiya bankı və s.

5. Valyuta — alternativ valyuta, kağız-pul valyuta, dövlət valyutası, kapitalist valyutası, konversiya edən valyuta, qeyri-sabit valyuta, geri-qayıdan valyuta, qızıl valyuta, metal valyuta, tənəzzül edən valyuta, tədiyə valyutası, möhkəm valyuta, sabit valyuta, valyutaçı və s.

6. Veksəl — avans vekseli, bank vekseli, valyutasız veksəl, təminatlı veksəl, borc vekseli, uzunmüddətli veksəl, xəzinə vekseli, kommertiya vekseli, beynəlxalq veksəl, təqdimatlı veksəl,

köçürmə veksəl, adi veksəl, müddətli veksəl, uçot vekseli, hesaba alınmış veksəl, saxta veksəl, maliyyə vekseli və s. (bax: 6).

Bu nümunələri sadalamaqdan məqsəd roman-german mənşəli iqtisadi terminlərin dilimizdə işlənmə dairəsini və tezliyini bir daha əyani surətdə nəzərə çarpdırmaq idi.

Azərbaycan dilində Azərbaycan (türk) mənşəli topomimlərin bir çoxu dilin daxili imkanları hesabına, dialekt və şivələrdən ədəbi və elmi üsluba keçmiş sözlər hesabına düzəlir.

S.Sadıqova Azərbaycan dilində terminlərin yaranma prosesini izah edərək yazır: “Azərbaycan dilinin daxili imkanları, lüğət tərkibi əsasında yüzlərlə termin yaradılmışdır. Məsələn, çəki sözündən “çəkisizlik”, sor(maq) sözündən “sorucu”, sıx(maq) sözündən “sıxac”, ağır sözündən “ağırılıq”, böl(mək) sözündən “bölən”, vur(maq) sözündən “vurma”, “vurulan”, çox sözündən “çoxluq” termini və s. Müəllif belə bir qənaətə gəlir ki, Azərbaycan dilinin lüğət tərkibi əsasında terminlərin yaradılması zərurəti qarşıya çıxır. Terminlər yaradılan zaman da xalq dili həssaslıqla tədqiq edilməli, öyrənilməlidir. Dilimizdə tükənməz məxəz olduğu unudulmamalıdır. Dilimizdə qarşılığı olmayan terminləri yaratmaq üçün süniliyə və uydurmaçılığa yol vermədən xalq dili əsasında yeni terminlər yaradılmalıdır. Əgər biz elmi dilimizi inkişaf etdirmək istəyiriksə, xalqın dilində olan zəngin lüğət ehtiyatını toplamalı, ondan termin yaradıcılığında hərtərəfli istifadə etməliyik (10, s.66).

Azərbaycan dilində dilin daxili imkanları hesabına bir çox iqtisadiyyat terminləri yaranmışdır. Belə terminlərə misal olaraq aşağıdakıları göstərmək olar: icarə haqqı, sərbəst qiymət, tənzimlənən qiymət, inhisarçı, azad sahibkar, iqtisadi səmərə, pulun məzənnəsi, yatırım, sərmayə yatırımı, endirim, bayram endirimi, qiymətli kağız bazarı, özəlləşdirmə, özəl sektor, özəl müəssisə, məhdud məsuliyyətli müəssisə, çek hərracı, iqtisadi durum, aztəminatlı ailə, özünümaliyyələşdirmə, sərbəst bazar iqtisadiyyatı, sərmayəçi, investor, maliyyə dəstəyi, özəlləşdirmə payı, yetərsay, minimal əmək haqqı, prezident təqaüdü və s. İqtisadiyyatın getdikcə genişlənməsi və dünya ölkələri ilə inteqrasiya, gömrük və vergi sisteminin yeni

əsaslarla təşkili və inkişafı iqtisadiyyatla bağlı yeni terminologiyanın formalaşması üçün zəmin yaradır. Məhz bu intensiv inkişaf prosesində terminalma və terminyaratma sahəsində müəyyən prinsiplər və qanunauyğunluqlar işlənib hazırlanmalı, terminologiyanın müasir durumu təhlil edilməli və tənzimlənməlidir.

Terminoloji lüğətlərin tərtibi də günün vacib məsələlərindən hesab olunur. S.Sadıqova terminoloji lüğətlərin qarşısında duran tələbləri belə ümumiləşdirir:

1.Ənənəvi xarici dil terminlərini qəbul edib, bir sıra anlaşılmayan alınma terminləri əvəz edən yeni orijinal terminlər yaradılmalıdır.

2.Terminologiyada paralelizm aradan tədricən qaldırılmalıdır.

3.Tələffüzü çətin olan terminlər yeniləri ilə əvəz olunmalıdır.

4.Terminlər dəqiqləşdirilməlidir (10, s.180).

Qeyd olunan bu prinsipləri tam şəkildə gələcəkdə tərtib olunacaq terminoloji lüğətlərə də aid etmək olar. Yalnız uzun müddət işlənərək xalq tərəfindən birmənalı şəkildə qəbul edilmiş, vətəndaşlıq hüququ qazanmış terminlər terminoloji lüğətlərin sözlüyünə daxil edilə bilər.

Məlum olduğu kimi, elmi ədəbiyyatda çox vaxt eyni bir terminin bir neçə elm sahəsində işlənməsi müşahidə olunur. Belə həmhüdüdlük elmlərin qarşılıqlı əlaqə və münasibətləri, inteqrasiya və diferensiasiyası ilə izah oluna bilər. İqtisadiyyat terminlərinin də tarix, fəlsəfə, riyaziyyat və s. elm sahələri ilə üst-üstə düşən termin və termin birləşmələri vardır. Bu qəbildən olan terminlər hər bir konkret elm sahəsində bir qədər də konkretləşir, dar mənada işlənərək müəyyən anlayışın ifadəsinə xidmət edir. Məsələn, agent termini əslində ümumişlək söz kimi müxtəlif birləşmələrdə konkret termin ifadə edə bilər:

— bank agenti, kommertiya agenti, tədavül agenti, vergi agenti, istehsal agenti, sığorta agenti, maliyyə agentı və s. (bax, 6). Təhlil sözü də konkret situasiyada iqtisadiyyat termini funksiyasını yerinə yetirə bilər: — balansın təhlili, kəmiyyət təhlili, qarşılıqlı əlaqəli təhlil, diaqnostik təhlil, dispersiya

təhlili, keyfiyyət təhlili, korrelyasiya təhlili, lakosion təhlil, çoxcəhətli təhlil, çoxcəhətli statistik təhlil, morfoloji təhlil, son həddə təhlil, məkanca təhlil, birbaşa əlaqələrin təhlili, regional təhlil, reqressiv təhlil, reqression təhlil, maya dəyərinin təhlili, sistemli təhlil, tələb və istehlakın təhlili, statistik təhlil, texniki-iqtisadi təhlil, faktorial təhlil, amillər üzrə təhlil, maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin təhlili, təsərrüfat fəaliyyətinin təhlili, iqtisadi təhlil, iqtisadiyyatın təhlili və s. (bax:6). Nümunələrdən göründüyü kimi, təhlil sözü vasitəsilə onlarla iqtisadiyyat termini yaranmış və formalaşmışdır. İlk baxışdan termin təsiri bağışlamayan işsizlik sözü ilə bir neçə yeni mənalı iqtisadiyyat termini yaranmış və elmi üslubda möhkəmlənmişdir:

— durğun işsizlik, kütləvi işsizlik, tam işsizlik, gizli işsizlik, xroniki işsizlik, qismən işsizlik və s.

Cədvəl sözü Azərbaycan dilində çoxmənalıdır. İqtisadiyyat elmi sahəsində isə bu söz iqtisadi sahə semantikasına uyğunlaşır və sırf termin səciyyəli ifadəyə çevrilir: — köməkçi cədvəl, məhsul buraxılışı cədvəli, qruplaşdırma cədvəli, materialların hərəkət cədvəli, əsas vəsaitlərin qüsurlu cədvəli, yol cədvəli, avadanlığa sifariş cədvəli, kalkulyasiya cədvəli, kassa cədvəli, komplektləşdirmə cədvəli, yığım cədvəli, amortizasiya hesablama cədvəli, dövriyyə cədvəli, tikinti işlərinin həcmi cədvəli, tədiyə cədvəli, mədaxil cədvəli, avadanlıqların boşdayanma cədvəli, məxaric cədvəli, hesablaşma cədvəli, qiymətləndirmə cədvəli, borcların nizamlanma cədvəli, saldo cədvəli, yoxlama cədvəli, müqayisə cədvəli, uçot cədvəli, işə çıxma cədvəli və s. (bax:6). Lakin bu sözün başqa mənalarda da geniş işləndiyi məlumdur: dərs cədvəli, qiymət cədvəli, növbətçilik cədvəli, suyun verilmə cədvəli və s. Deməli, başqa elm sahələrində olduğu kimi, iqtisadiyyat elmində də ümumişlək sözlər termin yaradıcılığında fəal iştirak edirlər. Beləliklə, terminlərin müəyyən sahə daxilində terminləşməsi məlum olur. Terminlərin sadə anlayışı ilə əlaqəsini araşdırmış M.İsmayılova bu məsələ ilə əlaqədar yazır:

1.Sahədən kənarında həmin sahəyə aid termin yarana bilməz.

2.Müəyyən sahəyə aid kontekstdə işlənən terminlərin yalnız həmin sahəyə məxsusluğu barədə hökm vermək olmaz.

3.Sahə terminləri onun baza anlayışlarının təyini prosesində yaranmağa başlayır və sahənin sonrakı inkişafı ilə artır.

4.Sahənin bir anlayışı digərlərinə əsasən təyin edildiyinə görə sahəyə aid terminin müəyyənləşdirildiyi kontekstdə həmin terminoloji sahənin başqa vahidləri iştirak edir.

5.Sahə daim inkişaf etdiyinə görə onun hüdudları qeyri-müəyyəndir. Sahə qapanmadığına görə ona aid terminoloji sistem də qapanmır.

6.Sahəyə aid anlayışların dəqiqləşdirilməsi prosesində terminin dəyişməsi və terminin yeni variantlarının yaranması hadisəsi baş verə bilər (5, s.14).

Göstərilənlər eyni sözün müxtəlif elm sahələrində termin funksiyası daşıya bilməsi mexanizmini aydınlaşdırmaq baxımından əhəmiyyətlidir. Son zamanlar Azərbaycanda bir çox elm sahələrinə aid ikidilli və çoxdilli terminoloji lüğətlər nəşr olunur. Məsələn, “Azərbaycanca-türkcə-rusca -- ingiliscə ehtimal nəzəriyyəsi və riyazi statistika terminləri lüğəti” elmi ictimaiyyət tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Terminologiya Komissiyasının qərarı ilə çap olunan bu kitabın tərtibçiləri akademik C.E.Allahverdiyev, müxbir üzv A.H.Hacıyev və fizika-riyaziyyat elmləri namizədi H.M.Əhmədovadır. Lüğətdə ehtimal nəzəriyyəsi, riyazi statistika, təsadüfi proseslər və bu sahələrlə əlaqəli nəzəriyyələrdə istifadə olunan terminlərin dörd dildə qarşılıqlı lüğəti verilmişdir. Tərtibçilər ön sözdə qeyd etdikləri kimi, Azərbaycan və türk dillərindəki terminlərin eyniliyinə cəhd göstərmiş və imkan daxilində buna nail olmuşlar. Bu, cələcəkdə türkdilli xalqlar üçün vahid terminoloji lüğət tərtib olunması istiqamətində ilk addımlardan biri hesab oluna bilər. Fikrimizcə, iqtisad terminləri lüğəti də bu prinsip üzrə tərtib olunmalıdır.

Azərbaycanda iqtisadiyyat terminlərinin toplanması, unifikasiyası və sözlük şəklində çapı sahəsində müəyyən işlər görülmüşdür. Məlum olduğu kimi, 1967-ci ildə “İqtisadiyyat terminləri lüğəti”, 1994-cü ildə isə “Rusca-azərbaycanca, siyasi

iqtisad terminləri sözlüyü” nəşr edilmişdir. Lakin həmin lüğətlər tərtib olunduqları dövr üçün yararlı hesab olunsada, indiki zamanla səsleşmir. 1994-cü ildə çap olunmuş lüğət də əhatəliliyinə, strukturuna, həcminə və zənginliyinə görə 90-cı illərdə istər respublikamızda, istərsə də xarici ölkələrdə nəşr olunmuş ən mükəmməl lüğətlərdən hesab olunurdu. Q.Paşayev, M.Allahverdiyev, X.Kərimov və A.Abdullayev tərəfindən tərtib olunmuş bu lüğətdə “siyasi iqtisad, istehsalın idarə edilməsi, sənaye, kənd təsərrüfatı və ticarətin iqtisadiyyatı, maliyyə-kredit, statistika və mühasibat uçotu, iqtisadi-riyazi metodların və hesablama texnikasının tətbiqi, demokratiya, marketinq, menecment, beynəlxalq iqtisadi əlaqələr və iqtisadi fəaliyyətin digər sahələrini əhatə edən 20 minə yaxın termin verilmişdir. Bundan başqa lüğətdə iqtisad elmlərində geniş işlənən bəzi elmi-texniki, fəlsəfi hüquqi və siyasi terminlər də öz əksini tapmışdır” (bax: İqtisadiyyat terminləri lüğəti. Bakı, “Elm”, 1994, s.4). Qeyd etmək lazımdır ki, lüğətin tərtibi prosesində Baltıqyanı ölkələrdə, Ukraynada, Belorusda, Gürcüstanda nəşr olunmuş eyniadlı lüğətlərdən, iqtisadiyyata dair çap olunmuş ensiklopedik və izahlı lüğətlərdən, elmi ədəbiyyat və dərsliklərin, məcmuələrin lüğət fondundan geniş istifadə edilmişdir. Lakin göstərilən lüğətin bu gün müasir tələblərə cavab verdiyini də demək olmaz. Tərtibçilər lüğətin girişində özləri də etiraf edirlər ki, lüğət 1986-cı ildə artıq mətbəyə təqdim olunmuşdur. 1991-ci ildə (!) çap üçün yığılmış və 1994-cü ildə (!) çapdan çıxmışdır. Vəziyyətdən çıxış yolu kimi bazar iqtisadiyyatına dair toplanmış bəzi terminlər lüğətin sonunda verilsə də, bununla kifayətlənmək olmaz. Dünya iqtisadiyyatı kontekstində inkişaf edən Azərbaycan iqtisadiyyatı hər gün onlarla yeni terminlərlə, termin birləşmələrilə zənginləşir. Gənc nəslin də iqtisadiyyata, iqtisadi məsələlərə marağı çox böyükdür. Ali məktəblərin iqtisadiyyat fakültələrinə olan axınını da bununla izah etmək olar.

Bütün deyilənləri belə yekunlaşdırmaq olar ki, Azərbaycanda iqtisadiyyatın və iqtisad elminin indiki inkişafı səviyyəsində çoxdillilik iqtisad terminlərinə ehtiyac çox böyükdür.

Belə lüğətlər müasir iqtisadi yüksəlişi və durumu tam əks etdirməli, ortaq türk terminologiyasına istiqamətlənməlidir. Bu baxımdan tərtib olunacaq iqtisadiyyat terminləri lüğətinin dörddillili (Azərbaycanca-türkcə-rusca, ingiliscə və əksinə, ingiliscə-azərbaycanca-türkcə-rusca) olması olduqca faydalı olardı. Lüğətin türk dillərini əhatə edən hissəsinin ortaq türk terminologiyasına uyğunlaşdırılması üçün digər türkdilli dövlətlərlə (Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxıstan, Türkmənistan, Qırğızıstan, Tatarıstan və b.) məsləhətləşmələr aparılması işin xeyrinə olardı. Daim inkişafda və təkmilləşməkdə olan iqtisadiyyat elmi terminoloji lüğətlərdə tam, dolğun, günün tələblərinə müvafiq şəkildə əks olunmalıdır.

Tofiq Əbdülhəsəni

AZƏRBAYCAN DİLİNƏ DÖVLƏT QAYĞISI

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev «Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında»kı fərmanında qeyd edilir ki: «Azərbaycan Respublikası öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan dilinin daha da inkişaf etdirilməsi yolunda geniş üfüqlər açıldı. Təəssüflər olsun ki, respublikanın o zamankı rəhbərliyinin səriştəsizliyi nəticəsində xalqın iradəsinə zidd olaraq dövlət dilinin adı qeyri-qanuni şəkildə dəyişdirildi və məsələyə dolaşıqlıq, anlaşılmazlıq gətirildi. Dövlət dili haqqında məsələ 1992-ci ilin dekabrında Azərbaycanın Milli Məclisində müzakirə olundu və dövlət dilinin adının dəyişdirilməsini nəzərdə tutan antikonstitusion qanun qəbul edildi. Belə taleyüklü məsələnin həlli üçün o zaman Milli Məclisdə cəmi 26 nəfərin lehinə səs verməsi kifayət edirdi.

Halbuki, dövlət dili haqqında müddəa Konstitusiyada nəzərdə tutulduğuna görə ona hər hansı dəyişiklik edilməsi ümumxalq müzakirəsi, ali qanunvericilik orqanı üzvlərinin ən azı üçdə iki səs çoxluğu ilə edilə bilərdi. Lakin o zaman adı qanunvericilik qaydalarına məhəl qoyulmamış, xalqın iradəsi

nəzərə alınmadan volyuntarist və məsuliyyətsiz bir qərar qəbul edilmişdir».

Bu gün Azərbaycan dilinin özünəməxsus inkişaf qanunları, zəngin söz fondu, geniş ifadə imkanları, əlifbası, yüksək səviyyəli yazı normaları vardır. Həyatının elə bir sahəsi yoxdur ki, Azərbaycan dili orada işlədilə bilməsin.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanında deyilir ki, bütün xalqlarda olduğu kimi, Azərbaycan xalqının da dili onun milli varlığını müəyyən edən başlıca amillərdəndir. Dilimiz xalqın keçdiyi bütün tarixi mərhələlərdə onunla birgə olmuş, onun taleyini yaşamış, üzleşdiyi problemlərlə qarşılaşmışdır. O, xalqın ən ağır günlərində belə onun milli məhəlliyini, xoşbəxt gələcəyə olan inamını qoruyub möhkəmləndirmişdir. İnkişaf etmiş zəngin dil mədəniyyəti sahibi olan xalq əyilməzdir, ölməzdir, böyük gələcəyə malikdir. Ona görə də xalqımıza ulu babalardan miras qalan bu ən qiymətli milli sərvəti hər bir Azərbaycan övladı göz bəbəyi kimi qorumalı, daim qayğı ilə əhatə etməlidir. Bu, onun müqəddəs vətəndaşlıq borcudur.

Azərbaycan dili bu gün dərin fikirli ən incə çalarlarınadək olduqca aydın bir şəkildə ifadə etmək qüdrətinə malik dillərdəndir. Düşüncələrdəki dərinliyi, hisslərdəki incəlikləri bütünlükdə ifadə etmək kamilliyinə yetişə bilməsi üçün hər hansı xalqa bir neçə minillik tarix yaşamaq lazım gəlir. Azərbaycan dilinin bugünkü inkişaf səviyyəsi göstərir ki, Azərbaycan xalqı dünyanın ən qədim xalqlarındandır.

İndi Azərbaycan dilinin tarixi, bu günü, sabahı ilə bağlı dəyərli tədqiqatların aparılmasına ehtiyac böyükdür. Dünyada gedən qloballaşma prosesləri müstəvisində Azərbaycan dilinin nüfuzunu, layiq olduğu yeri təmin etmək üçün dilimizin bütün incəliklərini nəzərə almaqla öyrənmək, təbliğ və tədqiq etmək lazımdır. Bu mənada yeni Azərbaycan dili dərsləklərinin, Azərbaycan dilində yeni dərsləklərinin, metodik göstərişlərin yazılması olduqca aktualdır.

Hal-hazırda Azərbaycan dilini yalnız azərbaycanlılar deyil, dünyanın başqa xalqları da öyrənir. Təsadüfi deyildir ki, yaponlar, fransızlar, amerikalılar və digərləri Azərbaycan dilinə

maraq göstərir, bu dildə danışmağı şərəf bilirlər. Bu gün Azərbaycan dili Amerika Birləşmiş Ştatlarının universitetlərində (Çikaqo, Los-Anceles, Vaşinqton, San-Fransisko, Harvard, Nyu-York) tədris olunur. Dövlətimizin nüfuzu artdıqca, dilimizin rolu və mövqeyi də güclənir.

Azərbaycan dilinin imkanları o qədər genişdir ki, yad təsirlərə qarşı müqavimətdə həmişə öz bütövlüyünü və özünəməxsusluğunu qoruyub saxlamışdır. O, ərəb, fars, moŋqol, rus və s. dillərin təsirinə məruz qalsa da, heç zaman məğlub olmamışdır. Bu cəhət Azərbaycan dilinin nə qədər müqavimət qabiliyyətli, yad təsirlərə dözümlü olduğunu bir daha təsdiq edir.

Bu mənada «İşgüzar Azərbaycan dili» adlı bu dərs vəsaitinin müəllimə mövzular üzrə planlı şəkildə öz tələbələrinə istiqamət verməsinə imkan yaradacağına şübhə etmirik. Tələbələrimizin həm işgüzar yazı mədəniyyətinə, həm də praktik biliklərə yiyələnməsi istiqamətində bu kitabın böyük rol oynayacağına inanırıq.

MÜASİR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİ DİLİNİN İŞGÜZAR ÜSLUBU

Ədəbi dilimizin müasir mərhələsində geniş ictimai ünsiyyət dairəsinə malik olan funksional üslublar içərisində işgüzar üslub xüsusi yer tutur. Dilçilik ədəbiyyatında bu üslub müxtəlif müəlliflər tərəfindən «rəsmi üslub», «işgüzar üslub», «rəsmi-ışgüzar üslub», «işgüzar dil», «işgüzar nitq», «rəsmi-sənəd dili», «qanunların dili», «epistolyar üslub», «rəsmi-ışgüzar kağızların dili» və s. adlandırılmışdır. Belə bir termin müxtəlifliyi həm rus dilçiliyində, həm də türkologiyada bu gün də davam etməkdədir. Biz «işgüzar üslub» terminini daha münasib hesab edirik. Son illər bu üslubun bütün idarə və təşkilatlarda daha işlək olması da buna bir növ əsas verir.

İşgüzar üslubun təşəkkülü dilimizin qədim dövrlərinə gedib çıxır. Məlumdur ki, XV əsrdə Şah İsmayıl Xətəinin başçılıq etdiyi Səfəvilər dövləti zamanı Azərbaycan dili dövlət dili qəbul olunmuşdur. Ə.M.Dəmirçizadə bu barədə yazır: «Azərbaycan ədəbi dili dövlət idarələrində, hərbi hissələrdə işlənən rəsmi dillər sırasında yer tutdu... Azərbaycan ədəbi dili geniş surətdə işlənən bir rəsmi dil olaraq, digər dillərə, o cümlədən ərəb və fars dillərinə də təsir etməyə başlamışdır».¹

Xətəi dövründə diplomatik danışıqlar və yazışmalar da Azərbaycan dilində aparılmışdır. Onu da deyək ki, bu dil rəsmi dövlət dili olmaq hüququnu XVII əsrdə də qoruyub saxlaya bilmişdi. Buna görə də özlüyündə aydındır ki, ədəbi dilimizin başqa üslubları kimi işgüzar üslubun da özünəməxsus tarixi inkişaf yolu olmuşdur. Azərbaycan dilinin üslubiyatına dair əsər yazmış müəlliflərdən, ədəbi dilin funksional üslublarının təsnifçilərindən ilk dəfə Ə.Dəmirçizadə bu üslubu «ictimai-siyasi üslub» adlandıraraq onu belə səciyyələndirmişdir: «İctimai-siyasi üslubun əsasını hamı üçün eyni dərəcədə aydın anlaşılan sözlər və ifadələr təşkil edir: burada məcazi mənəvilik,

¹ Ə.Dəmirçizadə, «Azərbaycan ədəbi dili tarixi» (I hissə), səh.167, Bakı, 1979-cu il.

obrazlılıq və terminlilik bir sistem ola bilməz, lakin bunların tək-tək xüsusi nümunələrindən istifadə etmək bu üslub üçün qanuni və təbii sayılır».²

Ə.Dəmirçizadə «bədii, elmi və ictimai-siyasi təfəkkür tərzlərinə müvafiq olaraq» üç üslub göstərir: 1. Bədii təfəkkür sistemi - bədii üslub; 2. Elmi təfəkkür sistemi - elmi üslub; 3. İctimai-siyasi təfəkkür sistemi - ictimai-siyasi üslub.

Ə.Dəmirçizadə ictimai-siyasi üslub haqqında danışıqarkən yazır: «Üslublar silsiləsində daha kütləvi və sadə, daha aktiv və işlək üslub ictimai-siyasi üslubdur. Bu üslub ailədən başlayaraq ümumxalq yığıncağına qədər, xüsusi məktublardan başlayaraq qəzet səhifələrinə qədər, adi şəhadətnamədən başlayaraq diplomatik sənədlərə qədər çox müxtəlif ictimai sahələrdə işlədilən geniş nüfuz dairəli bir üslubdur. Siyasi-ictimai mövzularda yazılan əsərlər, söylənilən nitqlər, iqtisadi-siyasi və hüquqi münasibətlərdə, dövlət idarələrində, məhkəmələrdə və ticarət əlaqələrində aparılan yazışmalar və danışıqlar məhz ictimai-siyasi üslubda olur». Müəllif daha sonra göstərir ki, bu üslub daha çox əməli üslubdur və onun sifahi növü daha işləkdir. İcrası, izahı və həlli tezliklə tələb olunan hər çür – ictimai, siyasi, iqtisadi, həyati, təcrübi cari məsələlər haqqında mülahizələr, mübahisələr, əmrlər, qərarlar, şüarlar və nizamnamələr məhz bu üslubda qurulur. Ə.Dəmirçizadə ictimai-siyasi üslubun iki əsas-rəsmi və qeyri-rəsmi budağı olduğunu göstərir. Maraqlıdır ki, o, rəsmi budağın dövlət idarələrində, dövlət sənədlərində işlənildiyini qeyd edərkən qeyri-rəsmi budağın daha geniş olduğunu söyləyir və buraya ailədə, yığıncaqlarda, məclislərdə olan danışıqları, ümumi məsələlərdən bəhs edən qəzet məqalələrini daxil edir.

Rəsmi üslubun təşəkkülü və formalaşması haqqında ətraflı məlumat T.İ.Hacıyevin ədəbi dilimizin tarixinə aid yazılmış əsərlərində verilmişdir.

T.İ.Hacıyev «Azərbaycan ədəbi dili tarixi»ndə (II hissə, B., 1987) XIX əsrdə (əsrin ikinci yarısında və XX əsrin

² Ə.Dəmirçizadə, «Azərbaycan dilinin üslubiyyatı», səh.37, Bakı, 1962-ci il.

əvvəllərində) ədəbi dil sistemində real şəkildə fəaliyyət göstərən «rəsmi üslub» haqqında tarixi aspektdə geniş bəhs edir. O, rəsmi üslubun leksik və sintaktik xüsusiyyətlərini tarixi sənədlər əsasında səciyyələndirir və göstərir ki, bu vaxt, rus dilinin dövlət dili olması ilə bağlı, sənədlərin dilində rusizmlər işlənsə də, yenə ərəb, fars mənşəli sözlər üstünlük təşkil edir. Üslubun formalarının hər birində (iltizamnamə, təməssüknamə, elamnamə, icarənamə, dəvətnamə, ərizənamə və s.) qəlib-sintaqmin dominant vahidi ərəb sözüdür» (səh.151). Müəllif belə işlənilməni üslubun vacib tələbi hesab edir, «çünki bu rəsmi sənədlər rəsmi şəxslərə, dövlət dairələrinə, nüfuzlu kəslərə yönəldildiyindən onlara hörmət əlaməti kimi qəliz yazılmaq rəva bilinir» (səh.151). Bu sənədlərin müəyyən qaydada yazılması üçün standart formalar müəyyənləşdirilir. Maraqlı bir fakt kimi əsərdə M.Ə.Vəzirovun «Uçebnik tatarsko-azerbidjanskoqo nareçiya» kitabının 131-157-ci səhifələrində bu sənədlərin surətlərinin verildiyini qeyd edir. Onlar bu sənədlərdir: vərəqeyi-məqşuf, iltizamnamə, təməssüknamə, qəsəmnamə, vəkalətnamə, şərəxətnamə, istişhadnameyinişbiyyə, şəhadətnameyi-minadiyə, elamnamə, icarənamə, həbbənamə, şərtnamə, vəsiyyətnamə, ibrətnamə, dəvətnamə, məhəbbətnamə, cavabnamə, nəsihətnamə, ərizənamə, təliqnamə, surəti ehkamdir, surəti-fəramindir, padşah padşaha yazan məktub surətidir, sülhnamə və s.

T.İ.Hacıyev həmin əsərində XX əsrin əvvəllərində üslubların mənzərəsini verərkən bədii üslub, publisist üslub, elmi üslub şəriət üslubu, rəsmi-epistoluar üslub adı ilə beş üslub növü göstərmişdir. Göründüyü kimi, bizim müasir ədəbi dilimizdə «işgüzar» adlandırdığımız üslub «rəsmi-epistoluar» üslub şəklində verilmişdir. Onu da deyək ki, müəllif bu üslubu iki qola ayırır. 1) sənədlərin, rəsmi dövlət və idarə kağızlarının, elanların və s. dili; 2) məktublarnın, şəxsi yazışmaların dili (səh.244). Rəsmi sənəd dilində standartların, qəliblərin, vahid formaların vacibliyini qeyd edən müəllif yazır ki, XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan dili dövlət dili olmadığından bu üslub zəif çıxış edir. «Bu üslubdan dövlət müəssisələrindən çox, ayrı-ayrı mətbuat orqanlarında istifadə olunur: elanlar, müqavilələr,

reklamlar çap edilir. Təbii ki, belə halda hər mətbuat orqanı öz dil normasını rəhbər tutur və bununla da rəsmi-karğuzarlıq dilinin mahiyyəti korlanır, standartçılıq prinsipi pozulur».³

XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində ədəbi dilin rəsmi üslubunun ümumi mənzərəsi belə olmuşdur. Lakin yuxarıdakı rəsmi sənəd adlarından belə bir fərəhli nəticə özlüyündə aydın olur ki, idarə və müəssisələrdə işlənən dəftərxana terminləri, sənəd adları nə qədər dəyişib azərbaycanlaşmışdır. XX əsrin 30-40-cı illərində rəsmi sənədlərin dilində ərəb, fars sözləri azalır və rusizmlər çoxalır. Həmin sənədlərin dilində Azərbaycan dili sözləri öz qanuni yerini tutmağa başlayır. Sonrakı onilliklərdə respublikanın ayrı-ayrı idarələrində yazışmalar müvafiq sənədlər əsasən Azərbaycan dilində hazırlanır və tərtib edilirdi. Onu da deyək ki, son illər orta məktəb dərslərində də funksional üslublardan danışılarkən bu üslubların bir növü kimi bu sahəyə də müəyyən yer verilmiş və «işgüzar üslub» termini işlənmişdir.

Ədəbi dilimizin sovet dövründən bəhs edən yazılarında A.Məhərrəmov belə bir fikirdədir ki, «rəsmi üslub ancaq sovet dövründə yaranmış və inkişaf etmişdir».⁴ Bu fikri söyləməkdə, əlbəttə, o, rəsmi üslubun müasir vəziyyətini nəzərdə tutmuşdur. N.Xudiyev Azərbaycan ədəbi dilinin sovet dövrünə həsr etdiyi əsərində bədii, elmi, publisist, epistoliar üslublar sırasında rəsmi üsluba da müəyyən qədər (yığıcam şəkildə) yer vermişdir. O, 1920-1940-cı illərdə rəsmi üslubda ərəb, fars dili elementləri ilə zəngin olan klassik ifadə tərzinin qaldığını, bu üslubun leksikasında alınmalara üstünlük verildiyini, sintaksisdə isə bir qayda olaraq klassik ifadə tipinin mövcudluğunu söyləyir, rəsmi üslubun başqa üslublarla əlaqəsinin məhdudluğunu qeyd edir. 1940-cı illərdən etibarən rəsmi üslubun istər sintaktik, istərsə də leksik quruluşca tədricən demokratikləşdiyini, xalq dilinə yaxınlaşdığını göstərir.⁵

İşgüzar üslub 1980-ci ildə R.Ə.Adilovun «Müasir Azərbaycan ədəbi dilinin rəsmi üslubu» adlı namizədlik

³ T.İ.Hacıyev, «Azərbaycan ədəbi dili tarixi» (II hissə), səh.244, Bakı, 1987 il.

⁴ A.Məhərrəmov, «Azərbaycan ədəbi dilinin sovet dövrü», səh.13-14, Bakı, 1961-ci il.

⁵ Bax: N.Xudiyev, «Azərbaycan ədəbi dilinin sovet dövrü», səh.61-62, Bakı, 1989-cu il.

dissertasiyasında sinxron planda tədqiq olunmuşdur. Yeri gəlmişkən, onu da deyək ki, R.Ə.Adilovdan əvvəl, 1972-ci ildə N.İ.Yerqaziyeva «Qazax dilində rəsmi-ışgüzar üslubun formalaşması və inkişafı», 1987-ci ildə isə D.A.Babaxanova «Müasir özbək ədəbi dilinin rəsmi-ışgüzar üslubu» mövzularında namizədlik dissertasiyaları müdafiə etmişdilər (Rus dilçiliyində də bu mövzuya aid kifayət qədər tədqiqat işləri mövcuddur). Bu tədqiqatların hər üçündə (birində «rəsmi üslub», ikisində «rəsmi-ışgüzar üslub» adı ilə) ışgüzar üslubun leksik və qrammatik xüsusiyyətləri araşdırılır, ışgüzar üslubun səciyyəvi xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilir, bu üslubun əhatə etdiyi sahələr, onun işlək dairəsinin genişliyi göstərilir.

R.Ə.Adilovun tədqiqatında* bu üslub, başlıca olaraq, rəsmi dövlət sənədləri əsasında araşdırılmışdır. Tədqiqat obyektini kimi qərarlar, nizamnamələr, hüquq sənədləri, fərmanlar götürülür. «Rəsmi üslub» adlandırılan bu əsərdə ışgüzar üslubun yalnız bir hissəsi əhatə olunmuşdur. Belə ki, ışgüzar üslubun əhatə etdiyi bəzi sahələr, müxtəlif dəftərxana sənədləri, təhsilə, tibbə, rabitəyə, ticarətə, məhkəməyə, elmi idarələrə aid materiallar bu tədqiqatdan kənarda qalmışdır. Bununla belə, müəllif çalışmışdır ki, rəsmi üslubun səciyyəvi xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirsin. Rəsmi üsluba aid yazılmış əsərlərin xülasəsini verən müəllif türkdilli xalqlarda funksional üslubların yaranması və inkişafı haqqında N.A.Baskakovun tarixi aspektdə apardığı təsnifatı xatırladır: elmi-kütləvi, bədii, ışgüzar və dini üslublar. Bu dövrün ışgüzar üslubuna qədim uyğun hüquqi sənədləri misal ola bilər. Müəllif N.A.Baskakovun ışgüzar üsluba fərmanları, yarlıqları, müxtəlif diplomatik sənədləri aid etdiyini söyləyir⁶. Sonra rəsmi üslubun leksik, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətləri haqqında bəhs edir.

* Bu iş sonralar «Azərbaycan dilinin üslubları» adlı kitabda çap olunmuşdur, Bakı, 1990-cı il.

⁶ Н.А.Баскаков, «Структурные и функциональные стилистические модификации в современных тюркских языках», «Развитие стилистических систем литературных языков народов СССР» стр. 57-70, Ашхабад, 1968 год.

Müəllif rəsmi sənədlər müxtəlif sahələri əhatə etdiyi üçün hər bir qrupa aid olan sənədlərin (diplomatik sənədlərin, hüquqi və rəsmi sənədlərin) leksik xüsusiyyətlərindən ayrıca danışır. Ümumişlək sözlərin (qonaq, danışıq, görüş, tələb və s.) rəsmi sənədlərin dilində konkretləşərək başqa mənə kəsb etməsindən bəhs edən müəllif eyni zamanda rəsmi üslubda ayırı-ayrı sahələrə məxsus xüsusi leksik laylar olduğunu da qeyd edir. Rəsmi üslubun qrammatik xüsusiyyətlərindən danışılarkən felin zamanlarının, şəkillərinin, cümlə üzvlərinin (xüsusilə mübtəda və xəbərin) işlənilməsinin səciyyəvi cəhətləri ön plana çəkilir, onların ifadə formaları göstərilir. Əsərin sonunda «Rəsmi üslubda mətn» bölməsində rəsmi üslubda xüsusi ölçülü-biçimli mətnlərdən nümunələr verilir.

Azərbaycan ədəbi dilinin funksional üslubları və bunların sırasından olan rəsmi üslub haqqında sonuncu yazıya «Azərbaycan ədəbi dili tarixi» kitabında⁷ Z. İ. Budaqovanın «Müasir Azərbaycan ədəbi dilinin funksional üslubları» bölməsində rast gəlirik. Müəllif burada rəsmi üslub haqqında deyilmiş fikirlərin qısa xülasəsindən sonra göstərir ki, rəsmi üslubun formalaşmasını və sabitləşməsini..., differensiallaşmasını şərtləndirən ekstralingvistik faktorun mövcudluğu əsas amillərdən biridir. O, doğru olaraq deyir ki, rəsmi üslubu səciyyələndirən ən mühüm dilxarici amil Azərbaycan dilinin dövlət dili səviyyəsinə yüksəlməsidir. Z. İ. Budaqova rəsmi üslubun bir neçə xarakter cəhətini (dilinin «quruluşu», müəyyən leksik və qrammatik formaların təkrarlanması və işləkliyi, standartların, şamp şəkli almış ifadə və formaların mövcudluğu, dəftərxana sözlərinin çoxluğu və s.) göstərdikdən sonra bu üslubun spesifik, leksik və qrammatik xüsusiyyətlərini ayrılıqda nəzərdən keçirir. Müəllif yazır: «Rəsmi üslubun leksik cəhətdən dominant xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, orada hazır klişe və şamp şəkli almış xüsusi dəftərxana terminologiyasından geniş istifadə olunur»⁸. Rəsmi üslubun qrammatik xüsusiyyətlərindən bəhs edilərkən göstərilir ki, rəsmi üslubun

⁷ Bax: «Azərbaycan ədəbi dili tarixi», Bakı, «Elm», 1991-ci il.

⁸ Göstərilən əsər, səh. 276.

differentiallaşmasında əvəzliyin, sayın ikinci dərəcəli əhəmiyyəti olduğu halda, felin zaman, növ və şəkil kateqoriyaları həlledici rola malikdir. Bu üslubda daha çox felin məchul və icbar növlərindən istifadə olunduğunu söyləyən müəllif rəsmi üslubun sintaktik xüsusiyyətlərindən danışarkən deyir: «Rəsmi üslubda, əsasən, sadə cümlənin nəqli və əmr növlərindən geniş istifadə olunur... Çünki rəsmi sənədlərin mətnində ya hər hansı informasiya nəql edilir, ya da hər hansı işin icrasına təhrik olunur». Həmçinin burada göstərilir ki, feli isim tərkibi ilə ifadə olunan həmcins üzvlü sadə cümlələr çox işlənir. Rəsmi üslubun sintaksisində «tapşırılsın», «xahiş edilsin», «qərara alınsın» və s. tipli birləşmələrin daha çox işlənməsi bu üslub üçün xarakterikdir».⁹

İşgüzar üslub haqqında (bəzən rəsmi üslub adı ilə) yazılanların qısa xülasəsi belədir. Deyilənlərdən aydın olur ki, əbədi dilimizin üslublar sistemində fəaliyyət göstərən bu üslub da müəyyən tarixi inkişaf yolu keçmiş, dilxarici və dildaxili amillərin təsiri ilə son dövrlərdə onun işləkliyi artmış, özünəməxsus xüsusiyyətləri daha da müəyyənləşmişdir.

«İşgüzar üslub» termininə üstünlük verməyimizin əsas səbəbi odur ki, «rəsmi üslub» dedikdə işgüzar üslubun fəaliyyət göstərdiyi sahələr yalnız qismən əhatə edilmiş olur. Bizi maraqlandıran obyekt tam ehtiva olunmur. İşgüzar üslub mətnlərinə daxil olan sənədlər təxminən bunlardır: dəftərxana sənədləri, hökumət qərarları, parlament və prezident fərmanları, qanunları, sərəncamları, diplomatik sənədlər, rəsmi yazışmalar, kodekslər, konstitusiya, təhsilə və tibbə aid sənədlər, məhkəmə sənədləri, ticarət müqavilələri, rabitə sənədləri, hərbi sənədlər, kənd təsərrüfatı, sahə nizamnamələri, göstəriş və təlimatlar, müxtəlif idarə və nazirliklərin yazışması, tövsiyələr, məktublar, ərizələr, əmr və protokollar, aktlar, xarakteristikalar, etibarnamələr, arayışlar, təqdimatlar, iltizamnamələr, müqavilələr və s.

Bu sənədlərin müxtəlifliyini, hər birinin leksik və qrammatik xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, işgüzar üslubu yarımüslublara-qollara (diplomatiya, hüquq, təhsil, rabitə, ticarət və s.

⁹ Yenə orada, səh. 278.

sahələrlə əlaqədar) ayırmaq mümkündür. Bu yarımüslublarnın hər birinin özünəməxsus xüsusiyyətləri olsa da (ayrı-ayrı söz və ifadələrin işlənməsi və sintaktik konstruksiyalar nəzərdə tutulur), onları birləşdirən bir ümumi xüsusiyyət var. Bu yarımüslublarnı işgüzar üslubun ümumi tələbləri birləşdirir.

İşgüzar üslub başqa üslublardan birinci növbədə leksik xüsusiyyətləri ilə fərqlənir. Burada konkret sahələrə aid sözlər, terminlər işlədilir.

İşgüzar üslubun leksik xüsusiyyətlərindən danışarkən onu da qeyd etməliyik ki, bütövlükdə bu üslubda, eləcə də onun yarımüslublarnında – sahələrində dilimizdə mövcud olan bəzi standartlar, şamp şəkli almış ifadə və formalar tez – tez işlədilir. Məsələn, qərar vermək, təqdim etmək, tələb etmək, imza etmək, təmin etmək, qəbul etmək, məruzə etmək, lehinə (əleyhinə) səs vermək, tədbir görmək, müzakirə etmək, irəli sürmək, həyata keçirmək, yerinə yetirmək, cəlb etmək, istifadə etmək, təltif etmək, təsis etmək, nəzərdə tutmaq, məsuliyyət daşımaq, qüvvəyə minmək, qüvvədən düşmək, qadağan etmək, nəzərinə çatdırmaq, xəbərdarlıq etmək və s.

Bu qrup hazır ifadələrin işgüzar üslubda işlənilməsi sənədlərin dilinin aydın olmasını, asan başa düşülməsini bir növ təmin edir.

Yeri gəlmişkən, onu da deyək ki, işgüzar üslubda müəyyən sabit söz birləşmələrindən (məsələn, tədbir görmək, qüvvəyə minmək, qüvvədən düşmək, məsuliyyət daşımaq və s.) savayı, frazeoloji birləşmələrdən, məcazlardan, bədii ifadə vasitələrindən, bədii müqayisələrdən, epitetlərdən, təkrirlərdən, bir qayda odaraq, istifadə olunmur. Bu da onu bədii üslubdan fərqləndirən əsas amillərdən biridir.

İşgüzar üslubun qrammatik xüsusiyyətləri. İşgüzar üsluba aid mövcud yazılarda indiyə qədər, adətən, onun leksik və sintaktik xüsusiyyətlərindən bəhs olunmuşdur. Müşahidələr göstərir ki, ədəbi dilin başqa üslublarnı kimi, işgüzar üslubda da bəzi morfoloji xüsusiyyətlər bu üslubun səciyyənlənməsində və formalaşmasında az əhəmiyyət kəsb etmir.

Morfoloji xüsusiyyətlər. İşgüzar üslubda isimlərin və fellərin işlənilməsinin bəzi cəhətləri diqqəti cəlb edir. İdarə

adları bildirən sadə və mürəkkəb isimlər, vəzifə adları bildirən ümumi isimlər, bu vəzifə (direktor, müəllim, rektor, hakim, professor, nazir, müşavir) və şəxs adlarının, fəsilələrin tez-tez işlənməsinin vacibliyi işgüzar üslubun morfoloji əlamətlərindən biridir.

Aşağıdakı mətnlərə nəzər salmaq:

«Lazımı şərait və ehtiyac olduqda, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin xətti ilə peşə məktəbində və peşə liseyində işləmək üçün xarici ölkələrin mütəxəssisləri dəvət oluna bilərlər» («Azərbaycan müəllimi» qəzeti, 11 yanvar 1993-cü il).

Yaxud: «Liseyin rəhbərliyinə (T.Talibov, Ş.Qurbanov) tapşırılsın ki ...» (Azərbaycan müəllimi» qəzeti, 6 mart 1994-cü il).

«İşlər idarəsi (İ.Mirzəyev) həmin əmrin Əsasnamə ilə birlikdə çoxaldılıb yerlərə göndərilməsini təmin etsin».

İşgüzar üslubda şəxs adlarını göstərmək üçün mötərizələrdən istifadə olunur. Doğrudur, üslubi məqsəd və əlavə izahlar üçün başqa üslublarda da mötərizə işlədilir. Lakin burada başqa üslublardan fərqli olaraq konkret şəkildə məsul şəxslərin adı, fəsiləsi, idarə və təşkilat adları göstərilir: «4. Ümumi orta, texniki peşə təhsili və məktəbəqədər tərbiyə müəssisələri Baş idarəsi (A.Muradov), Elm idarəsi (F.Pirməmmədov, Ə.Quliyev) təsdiq edilmiş normativ sənədlərin kitab şəklində nəşr edilib təhsil orqanları və müəssisələrinə çatdırılmasını təmin etsinlər». Aşağıdakı cümlədə işlədilmiş mötərizədə işə başqa məqsəd-əlavə məlumat və izah vermək nəzərdə tutulmuşdur:

«5. Naxçıvan MR təhsil nazirinə, Bakı şəhəri BTİ və Gəncə şəhəri Tİ rəislərinə, rayon (şəhər) TŞ müdirlərinə tapşırılsın...» Mötərizədən xülasələrdə, müxtəlif janrlı və məqsədli mətnlərin giriş hissələrində (qərar hissəsinə qədər) də istifadə edilir:

...digər tərəfdən, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin «Ümumtəhsil məktəbləri haqqında Əsasnamə»nin təsdiqi ilə əlaqədar qanunda nəzərdə tutulmuş bəzi müddələrin (məktəbdə icbari təhsil fondunun yaradılması, təlim-tərbiyə müəssisələrinin maliyyə müstəqilliyi və s.) əsasnamədən

çıxarılması da qanunun yerinə yetirilməsinə mənfi təsir göstərir. («Azərbaycan müəllimi» qəzeti, 10 may 1994-cü il).

İşgüzar üslubun qanunvericilik yarımüslubunda konkret isimlərin (əsasən cəm halında) işlənməsi xüsusi məqsəd güdür.

Bununla belə, qanunvericilik aktlarının xarakterindən asılı olaraq, cəza, cinayət, icra, şikayət haqqında kodekslərdə «rəhbərlik», «plan», «yoxlama», «qərar», «üsul», «istehsalat», «müvəffəqiyyət» və s. mücərrəd isimlər də işlədilir. Bu qrup isimlərə mətnlərin giriş hissəsində və təsvir məqamlarında daha geniş yer verilir. Dəftərxana sənədlərində, bir sıra müqavilələrdə tək və cəm halında olan konkret isimlərin işlənməsi vacibdir. Vətəndaşlıq aktlarında, ayrı-ayrı sahə kodeks və əsasnamələrində mücərrəd isimlər tez-tez müşahidə edilir. Belə isimlərin bir qrupunu feli isimlər təşkil edir.

İşgüzar üslubda -lar, -lər şəkilçisi ümumiləşdirmə məqsədilə və termin yaradıcılığı məqamlarında işlədilir. Bu ən çox diplomatik sənədlərin dilində, müqavilələrdə müşahidə edilir. «Terminlər ümumi bir rəyə gələ bilmədilər» cümləsində görüldüyü kimi, hər hansı iki dövlət və yaxud iki dövlət nümayəndəsi nəzərdə tutulur. -lar, -lər şəkilçisi sifət-isim birləşmələrində işlənərək söz birləşməsi tərkibində ismin konkretləşməsinə xidmət edir: mülki münasibətlər, hüquqi münasibətlər, mülki hüquqlar, mülki işlər, əşyayi dəlillər, prosessual müddətlər və s.

İşgüzar üslubun diplomatik yarımüslubunda düzəltmə isimlərin və eləcə də eyni sözün təkrarı ilə yaranan mürəkkəb isimlərin işlənməsinə çox az təsadüf olunur. Müşahidələrdə də aydın olur ki, isimlərin işlənməsində termin

- söz birləşmələri, ismi-dominantlar da işgüzar üslubun səciyyəli xüsusiyyətlərində müəyyən rol oynayır və bunlar yarımüslubların əhatə etdiyi müxtəlif sənədlərin dilinə xasdır. Məsələn, diplomatik sənədlərin dilində işlənən nota, ultimatum, attaçə, iqamətgah, saziş, müqavilə, fəxri qaravul, cənab, zati-aliləri, ATƏT-in nümayəndələri, BMT nümayəndəsi və s.

İşgüzar üslubun bəzi janrlarında (qərarlarda, qanunlarda, fərmanlarda) ad və soyadlar bütöv yazılır (diplomatik sənədlərdə adlar bəzən ixtisar edilir) və vəzifələr hər bir adın

qarşısında mütləq göstərilir. Məsələn, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri... Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi.

Qərarlarda (xüsusilə yeni təyinatlı qərarlarda) şəxsin adı, atasının adı və soyadı bütövlükdə yazılır; məsələn, «Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı. Azərbaycan Respublikasının **Milli Məclisi qərara alır**:

Arif Qafar oğlu Rəhimzadə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi sədrinin birinci müavini seçilsin».

İşgüzar üslubda dilimizdə mövcud olan sifətlərin hamısı eyni dərəcədə işlənilmir. Belə ki, əgər bədii üslubda insanın əlamət və keyfiyyətini, xarakter xüsusiyyətini göstərən sifətlərdən (ağıllı, müdrik, gözəl, nəcib, mülayim, bilikli, istedadlı, uzaqgörən, çalışqan və s.) istifadə olunarsa, işgüzar üslubda və onun bütün yarımüslublarında ən çox əşyanın, hadisənin keyfiyyətini, xarakter cəhətlərini bildirən sifətlər (qanuni (iş), təbii (hadisə), hüquqi (tələb), təşkili (iş, hadisə), bərk (cisim), yumşaq (dəmir), və s. işlədilir. Rəsmi sənədlərdə, dəftərxana yazışmalarında, əmr və protokollarda konkret vaxtı mütləq göstərmək üçün miqdar və sıra sayları tez-tez mətnə cəlb olunur. Xüsusilə əmrlər, aktlar, protokollar saylarla başlanır.

Qeyri-müəyyən əvəzlilər əşya və hadisə haqqında dəqiq məlumat və anlayış bildirmədiyi üçün işgüzar üslubda, adətən, işlədilmir. İşgüzar üslubda qeyri-müəyyən əvəzlilərdən (kimi, kimisi, kim isə, nə isə, filankəs, hər kim və s.) istifadə olunduqda istər-istəməz sənədlərin dilinin aydınlığına, dəqiqliyinə və müəyyənliyinə xələl gətirir.

İşgüzar üslubda şəxs əvəzlilərinin işlənilməsinin də spesifik cəhətləri vardır. Burada ən çox birinci şəxsin təkindən (mən) istifadə olunur; məsələn, «əmr edirəm», «Əmrin icrasına nəzarəti öz üzərimə götürürəm. Nazir: L.X.Rəsulova» («Azərbaycan müəllimi» qəzeti, 30 avqust 1994-cü il). Maraqlıdır ki, «Azərbaycan Respublikasının təhsil qanunu», «Azərbaycan ümumtəhsil məktəbinin nümunəvi əsasnaməsi», «Dövlət ali təhsil müəssisəsi haqqında əsasnamə» kimi sənədlərdə bir dəfə də olsun şəxs əvəzliyi işlənilməmişdir. Bütöv mətnlər şərh etmək üsulu ilə verilir, subyektlər məlum olduğu

üçün onların şəxs əvəzlilikləri ilə verilməsinə ehtiyac qalmır. Məsələn, «Məktəb və nümunəvi əsasnaməyə müvafiq olaraq, habelə yerli xüsusiyyət və imkanları, pedaqoji kollektiv, valideyn və şagirdlərin arzu və təkliflərini nəzərə almaqla, özünün nizamnaməsini hazırlayır. Nizamnamə məktəb şurasında qəbul edildikdən, Təhsil Nazirliyi və onun yerli orqanlarında qeydiyyatdan keçdikdən sonra qüvvəyə minir». («Azərbaycan müəllimi» qəzeti, 05 aprel 1994-cü il).

Azərbaycan dilində öz zənginliyi, bənzərsizliyi, çoxmənalılığı, orijinallığı və üslubi çalarları ilə diqqəti cəlb edən fellər, başqa üslublarda olduğu kimi, işgüzar üslubun əhatə etdiyi sahələrin, bu üsluba aid sənədlərin dilində də işlənmə xüsusiyyətləri ilə fərqlənir. Burada, hər şeydən əvvəl, felin zamanlarının və şəkillərinin işlənməsi haqqında danışmaq lazım gəlir. İşgüzar üsluba aid sənədlərin (diplomatik, hüquqi sənədlərin, dəftərxana yazışmalarının, fərman, sərəncam, qərar, əmr, nizamnamələr, əsasnamələrin və s.) məzmunundan, bu sənədlərdə qarşıya qoyulan məqsəd və vəzifədən, obyekt və subyekt münasibətlərindən, işin icrasının vəziyyətindən asılı olaraq fellər müəyyən zamanlarda, müəyyən şəkillərdə işlədilir. Mövcud tədqiqatlarda qeyd olunduğu kimi, hər hansı bir sahədə görülmüş işlərə yekun vurulur, vəzifələr göstərilir. Belə xülasələr, adətən, keçmiş zamanla verilir. Bundan sonra hər bir qərarda indiki zamanla ifadə edilmiş «qərara alır» xəbəri işlədilir. Ümumiyyətlə desək, felin hər üç zamanı (müəyyən ardıcılıq və fasilələrlə), felin passiv forması, əmr, vacib və xəbər şəkli, məsdərlər, işgüzar üslubda daha çox işlədilir.

Dediklərimizə aid fərman və qərarlardan bir-iki nümunə verək: «... Dahi şair və mütəfəkkirin 500 illiyinin layiqincə hazırlanması və keçirilməsi məqsədilə qərara alıram:

1. Məhəmməd Füzulinin anadan olmasının 500 illik yubileyi üzrə aşağıdakı tərkibdə dövlət komissiyası yaradılsın:

2. ... Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev. Bakı şəhəri, 16 mart 1994-cü il».

Yaxud: «Əsas təhsil haqqında fərqlənmə şəhadətnaməsinin verilməsi barədə təlimat»ın təsdiq edilməsi haqqında.

Əmr edirəm:

1. Əsas təhsil haqqında fərqlənmə şəhadətnaməsinin verilməsi barədə təlimat təsdiq edilsin»...»

Əmrin sonrakı maddələrinin xəbərləri «qüvvədən düşmüş hesab edilsin», «Baş idarəsinə həvalə edilsin», «əmr «Azərbaycan müəllimi» qəzetində dərc olunsun», şəklində verilir, əmr, arzu və tövsiyə kimi oxucuya çatdırılır.

Qərar və əmrlərin giriş hissəsində, adətən, görülmüş işlərin xülasəsi verilir və burada, bir qayda olaraq, felin ya keçmiş, ya da indiki zamanı işlədilir; məsələn, «Liseydə səmərəli nəzarət sistemi tətbiq olunur, qiymətlər qruplaşdırılır, təhlil olunur və tədbirlər həyata keçirilir, sorğular aparılır və s.».

Sonrakı hissələrdə fel zamanlarının ardıcıl işlənilməsi (müxtəlif zamanlar üzrə) davam etdirilir: ... yaratmışdır, ... hazırlamışdır, ... həyata keçirilmişdir...

Nəhayət, əmr hissəsində tövsiyələr, göstərişlər məchul fellərdə verilir.

Qərarlarda, əsasən aşağıdakı ardıcılıq gözlənilir və buna uyğun olaraq, dil vahidləri seçilir: görülmüş işlərin, ümumi vəziyyətin təhlili, xülasəsi, mövcud nöqsanlar və bunların yaranmasının əsas səbəbləri, nəhayət, bu nöqsanların aradan qaldırılması üçün təkliflər, tövsiyələr, qarşıda duran vəzifələr, arzular, əlbəttə, belə bir quruluşu bütün sənədlərə aid etmək düzgün olmazdı. Belə bir quruluş, əsasən, yoxlama və hesabat səciyyəsi daşıyan sənədlərin müzakirəsi prosesində tətbiq edilir. Bunlardan fərqli olaraq, məsələn, yubiley münasibətilə verilən əmrlərin giriş hissəsində, adətən, əldə edilmiş nailiyyətlər göstərilir, yubiley üçün şərtlər, əsaslar qeyd olunur, ön plana çəkilir. Bunu aydın görmək üçün «Azərbaycan müəllimi» qəzetinin 60-illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Təhsil Nazirliyinin əmrini nəzərdən keçirək:

«Azərbaycan müəllimi» qəzetinin 60 illiyi haqqında. 1934-cü ilin sentyabrından nəşr edilən «Azərbaycan müəllimi» qəzeti 60 illik şərəfli tarixi yol keçmişdir». Azərbaycan maarifinin salnaməsinə çevrilən bu qəzet öz səhifələrində pedaqoji və psixoloji elmlərin nailiyyətlərini, qabaqcıl müəllimlərin iş təcrübəsini, təhsilin əsas problem və

istiqlamətlərini hərtərəfli işıqlandırmaqla qarşısında duran vəzifəni ləyaqətlə yerinə yetirmiş, oxucuların sevimli orqanına çevrilmişdir...» və s. nailiyyətlər beləcə sadalandıqdan sonra kiçik bir körpü ilə (əlaqə ilə) əmr verilir.

«Bunları nəzərə alaraq, əmr edirəm:

1. «Azərbaycan müəllimi» qəzetinin 60 illik yubileyini respublikada pedaqoji ictimaiyyət arasında təntənəli qeyd etmək məqsədəuyğun sayılsın.

2. Yubiley tədbirlərini təşkil etmək üçün aşağıdakı tərkibdə yubiley komissiyası yaradılsın: İ.Həsənov (sədr), Y.Cəlilova, F.Pirməmmədov, A.Muradov, İ.Mustafayev, Z.Qaralov, H.Zeynalov, Ə.Quliyev, Ə.Əhmədov, A.Cahangirov, M.Baharlı (üzvlər).

3. Komissiya bir həftə müddətinə yubiley tədbirləri planını hazırlayıb nazirliyin rəhbərliyinə təqdim etsin.

4. Əmrin icrasına nəzarət nazir müavini Ə.Abdinova tapşırılsın.

Nazir: L.X.Rəsulova»

Nümunə kimi verdiyimiz bu əmrdə fellərin (sayılsın, yaradılsın, tapşırılsın) passiv növdə olması işgüzar üslub üçün adi haldır. İndiki, gələcək zamanları ehtiva edən xəbərlərdə konkret şəxs yoxdur. İşgüzar üslubun əhatə etdiyi rəsmi sənədlərin dilində, bu materialların xarakterindən asılı olaraq, felin əmr, vacib şəklindən və ya bu şəkillərin məzmununu ifadə edən sözlərdən (lazımdır, vacibdir və s.) istifadə olunur. İşgüzar üslubun bəzi materiallarında felin xəbər şəkli də çox işlənir. Xüsusilə «rəsmi sənədlərdə həm xəbər şəkli, həm də əmr şəklinin işlənməsinə baxmayaraq, əmr şəkli əmrin, fərmanın formalaşmasında aparılmışdır».¹⁰

Publisist üslubda olduğu kimi, işgüzar üslubda da bəzən irihəcmli mətnlər feli isimlərdə verilir. «Dövlət ali təhsil müəssisəsi haqqında əsasnamə»nin 4-cü maddəsinə nəzər salaq: «4. Ali təhsil müəssisəsi təhsil, tərbiyə, elm və mədəniyyət mərkəzi kimi aşağıdakı əsas vəzifələri yerinə yetirir:

- hər bir şəxsin intellektual, mədəni və mənəvi inkişafı, ali təhsilə və ixtisasartırma tələblərinin ödənilməsi;

- elmi araşdırmalar aparılması;

- yüksək ixtisaslı elmi-pedaqoji, elmi kadrlar hazırlanması;

¹⁰ Bax: «Azərbaycan dilinin üslubiyatı », səh.55, Bakı, «Elm», 1990 il.

- elimi-pedaqoji və elmi kadrların attestasiyasının keçirilməsi;
- ixtisasartırma və kadrların yenidən ixtisaslaşmasının təmin edilməsi;
- mədəni-maarifçilik, nəşriyyat, maliyyə-iqtisadi, təsərrüfat, elmi-istehsalat, kommersiya fəaliyyətinin və xarici əlaqələrin təmin edilməsi».

Göründüyü kimi, bu mətndə feli isimlər vasitəsilə ali təhsil müəssisəsinin əsas vəzifələri yığcam şəkildə, artıq söz işlədilmədən ümumiləşdirilmişdir.

Müşahidələr göstərir ki, işgüzar üslubda felin məsdər formalarının işlənmə tezliyi başqa üslublara nisbətən çox yüksəkdir və bu da istər-istəməz nitqə imperativlik gətirir.¹¹

Xüsusilə qərarlarda və əmrlərdə «(məktəb) kompleks yoxlamaq», «tərkibi yoxlamaq», «diqqət vermək», «diqqəti artırmaq», «məsuliyyətə cəlb etmək», «nəzərinə çatdırmaq», «vaxtaşırı yoxlamaq» və s. məsdər tərkibi tez-tez işlədilir.

Məsdər birləşmələri konstitusiyalarda, kodekslərdə, nizamnamələrdə, müqavilələrdə bir sistem şəklində verilir:

Konstitusiyanın «Mülkiyyət hüququ» adlanan 29-cu maddəsində oxuyuruq: «Mülkiyyət hüququ mülkiyyətinin təkbaşına və başqaları ilə birlikdə **əmlaka sahib olmaq**, əmlakdan **istifadə etmək** və onun barəsində **sərəncam vermək hüquqlarından ibarətdir.**» («Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası», səh.16, Bakı, 1998-ci il.)

Konstitusiyanın kiçik maddələrində də məsdərlər, məsdər tərkibi tez-tez işlədilir. Konstitusiyanın «Şəxsi toxunulmazlıq hüququ» (maddə 32) bölməsində məsdər tərkiblərinin işlənməsinə diqqət verək: «Bu hüquq qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada cinayətin **qarşısını almaqdan** və ya cinayət işinin istintaqı zamanı həqiqəti üzə **çıxarmaqdan** ötrü məhdudlaşdırıla bilər» (yəni orada, səh. 17).

Məsdər tərkiblərinin rəsmi sənədlərdə ümumiləşdirici mahiyyət daşımasına aid başqa bir nümunə: «İşin iştirakçısı olub məhkəmə icraatının aparıldığı dili bilməyən şəxslərin işin materialları ilə tam tanış olmaq, məhkəmədə tərcüməçi vasitəsilə iştirak etmək və məhkəmədə ana dilində çıxış etmək hüququ təmin edilir» (yenə orada, səh.64).

¹¹ М.Н. Кожина. «О речевой системности научного стиля сравнительно с некоторыми другими», стр.145, Пермь, 1972 год.

Məsdərlərin işgüzar üslubun ayrı-ayrı janrlarında işlənməsi ifadənin qətiliyini gücləndirir, görüləsi işin icrasının tezləşdirilməsini, onun danışıqsız yerinə yetirilməsini şərtləndirir: (Əmr edirəm:) ... təmin etmək, ... azad etmək, ... cinayətə cəlb etmək, ... qadağan etmək, ... davam etmək, ... icazə vermək və s.

Nəhayət, məsdərlər işgüzar üslubun mətnlərində cümlələr, abzaslar arasında birləşdirmə, əlaqə yaratma vəzifəsini də yerinə yetirir.

Nəticə olaraq, deməliyik ki, felin zamanları da, başqa morfoloji əlamətlər kimi, hər hansı janrın tələblərinə uyğun şəkildə seçilir və işlədilir. Bunlar mətnin tələblərinə tabe edilir.

İşgüzar üslubda xüsusi səciyyəvi rol oynayan mətnlərin hər birinin öz kommunikativ vəzifəsi, üslubi mahiyyəti vardır.

İşgüzar üslubun sintaktik xüsusiyyətləri də diqqəti cəlb edir. İşgüzar üsluba aid olan janrların, sahələrin sintaktik xüsusiyyətlərindən bəhs edərkən, birinci növbədə cümlə üzvlərinin, xüsusən mübtədə ilə xəbərin uzlaşmasının zəruriliyini göstərmək lazım gəlir. Doğrudur, uzlaşmaya dilin bütün üslublarında əməl olunmalıdır. Lakin işgüzar üslubun əhatə etdiyi sənədlərin əksəriyyəti rəsmi xarakter daşdığı üçün uzlaşmada diqqətli olmaq daha vacibdir. Bu üslubda mübtədə, əsasən, idarə, təşkilat adlarından ibarət olur. Mübtədanın ifadəsində nəzərə çarpan ən xarakterik cəhət burada subyekt-şəxsdən çox (bəzən o, ikinci, üçüncü dərəcəli rol oynayır) müəyyən təşkilat, orqan adları fəal iştirak edir. «Ümumtəhsil məktəbi şurası haqqında Əsasnamə»dən götürülmüş nümunələr bunu aydın göstərir:

«III Məktəb şurası.

5. Konfranslar arasındakı dövrdə məktəb şurası fəaliyyət göstərir.

6. Məktəb şurası:

- məktəb kollektivinin konfransının qərarlarının, habelə kollektivin üzvlərinin təklif və tənqidi mülahizələrinin yerinə yetirilməsinə məktəb rəhbərliyi ilə birlikdə nəzarət edir».

Bu cümlədən sonra «məktəb şurası» birləşməsilə ifadə olunan mübtədə yeddi cümlədə mətnin xəbəri ilə uzlaşır, lakin öz («məktəb şurası» - mübtədası) ancaq bir dəfə işlədilir: məktəb şurası...«nəzarət edir»; «təmin edir»; «xeyriyyəçilik təşəbbüsləri göstərir»; «...ləğv etmək təşəbbüsünü irəli sürür»; «tədris həftəsinin müddətini müəyyən edir»; «...konfransa

təkliflər verir; «...qanunvericiliyə əsasən lazımı tədbirlər görür» həmcins xəbərlərin hamısına aid olur, onları öz dairəsi ətrafına toplayır.

Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, işgüzar üsluba aid olan sənədlərin dilində həmcins üzvlü cümlələrə geniş yer verilir. Bu qrup cümlələr ümumiləşdirmə məqamlarında işlənir. Məsələn: «Əmrin icrası ilə əlaqədar tədbirlərin təşkili, görülmüş işlərin hesabatının aparılması, məlumatın toplanması və nəticəsi barədə nazirliyin rəhbərliyinə vaxtaşırı məlumat hazırlamaq tərbiyə işi və məktəbdənkənar müəssisələr şöbəsinə (Ə.Məmmədov) tapşırılsın». («Azərbaycan müəllimi» qəzeti, 4 yanvar 1994-cü il).

Burada da feli isimlərlə ifadə olunmuş həmcins mübtədalar fikrin ümumiləşdirilməsinə xidmət etmişdir.

«Azərbaycan Respublikası peşə məktəbi və peşə liseyinin əsasnaməsi»ndən verdiyimiz aşağıdakı mətni təşkil edən cümlə növü də işgüzar üsluba xas olan sintaktik vahidlərdəndir. Burada həmcins xəbərlərin tərkibindəki «ibarətdir» sözü ixtisar edilmişdir. Həmcins üzvlər bu mətndə də ümumiləşdirmə mahiyyəti daşıyır: 24. Peşə məktəbi və peşə liseyinin əsas vəzifələri: ...şərait yaratmaqdan: ...təhsil hazırlığını təmin etməkdən; ...ehtiyaclarını ödəməkdən ibarətdir». («Azərbaycan müəllimi» qəzeti, 11 yanvar 1994-cü il.

(«Müasir Azərbaycan ədəbi dilinin işgüzar üslubu» kitabından. Bakı, Elm, 2004. səh.6-31).

**İŞGÜZAR MƏKTUB
MƏDƏNİYYƏTİ**
*(məlumat, sorğu, təklif, göstəriş,
təvsiyə, rəhbərlik və icra üçün tapşırıq)*

Məktubun forması

1. Məktubun başlığı: (adətən mətbəə üsulu ilə çap olunur) firmanın adı, ünvanı, telefon, teleks nömrəsi və s.
2. Solda-məktub alanın ünvanı (firmanın adı, yaxud məktub şəxsinin adı və vəzifəsi, yalnız, sonra firmanın adı və ya əksinə)
3. Aşağıda-tarix
4. Aşağıda solda-qeydə alınma nömrəsi
5. Müraciət
6. Məktubun məzmunu
7. Son söz və imza
8. Tez-tez işlədilən ifadələr:
 - 1.Mövzu (müraciətin üzərində)
 2. Qoşma (aşağıda, solda)
 3. P.S.(postskriptum) və ya N.B (diqqət yetirməli) (solda, imzanın altında)
 4. Kimə:(firmanın adı, ünvanı)
 - 5.Surəti (qoşmanın altında)
 6. Şəxsi (ünvandan yuxarıda)
 - 7.Məxfi (ünvandan yuxarıda)
 8. Göstərişdən sonra yola salınıb (imzanın altında)
 9. Zərf

Ünvan məktubdakı kimi göstərilir.

Geri qayıtma ünvanı zərfin arxa tərəfində yuxarıda və ya zərfin üz tərəfində aşağı küncdə yazılır.

**Mətbuat
yayımı şöbəsinə**

2005-ci il üçün abunə yazılışı kompaniyasında aşağıdakı mətbu orqanlarına abunə yazılmaq üçün (qəzet və jurnalların siyahısı verilir) ödəniləcək pulun miqdarını göstərməyinizi xahiş edirik.

Nərimanov rayon bələdiyyəsinin sədri:

M.Məmmədov

**Bakı şəhəri İcra hakimiyyətinin
başçısı cənab E.Abbasova
«Şirvan» şirkətinin prezidenti
V.M.Quliyevdən**

Təmir işləri aparılmasına icazə alınması barədə

Hörmətli Eldar müəllim!

Məlumat üçün sizə bildiririk ki, «Şirvan» şirkəti ona icarəyə verilmiş 280 m² sahəsi olan anbarda təmir işləri aparmaq niyyətindədir. Təmir işləri iyul ayının 10-dan 28-dək davam edəcəkdir. Bütün təmir işləri şirkət tərəfindən maliyyələşdiriləcəkdir.

Təmir işləri aparmaq üçün icazə verilməsini xahiş edirik.

V.M.Quliyev

30 iyun 2006-cı il.

**Maşınqayırma birliyinin direktoru
cənab Ə.Q.Həsənova Quraşdırma
sexinin rəisi R.Ə.Ələkbərovdan**

MƏLUMAT

İşin çoxluğu ilə əlaqədar xidməti ezamiyyətin vaxtından 5 gün artıq olmuşam. Xidməti ezamiyyədən qayıdaraq 17 mart 2006-cı il tarixdə işə başlamağım və ezamiyyə müddətinin əlavə 5 gün artırılması barədə müvafiq göstəriş verməyinizi xahiş edirəm.

R.Ə.Ələkbərov

17 mart 2006-cı il.

TƏQDİMATLAR

**Gəncə şəhər təhsil şöbəsinin
müdiri F.Z.Bəşirova
Gəncə şəhər 6 saylı orta
məktəbin direktoru
A.Qalibov tərəfindən**

TƏQDİMAT

Ə.Ə.Hüseynov Gəncə şəhəri 6 saylı orta məktəbin dil-ədəbiyyat müəllimidir. 40 illik pedaqoji iş stajına malikdir. ADU-nu bitirib. Öz işinin öhdəsindən layiqincə gəlir. Qayğıkeş və savadlıdır. Yüzdən çox şagirdi müxtəlif sənət, peşə sahibidir. Üç kitab müəllifidir. Ali kateqoriyalı müəllimdir. Bu günlərdə onun anadan olmasının 60 illiyi tamam olacaqdır. Kollektivdə dərin hörmətə malikdir. İctimaiyyət arasında böyük nüfuz sahibidir.

Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Ə.Ə.Hüseynovun 60 illik yubileyinin rayon təhsil işçiləri ilə birlikdə keçirilməsini təmin etməyinizi xahiş edirəm.

A.Qalibov

15 may 2006-cı il

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin rektoru,
prof.M.Mikayılova
Tədris şöbəsinin müdiri
Ə.Əhmədov tərəfindən**

TƏQDİMAT

Şöbəmizin əməkdaşı A.Mürşüdoğ nəzərdə tutulmuş iki aylıq sınaq müddətini uğurla keçdiyindən daimi işə qəbul edilməsi barədə sərəncam vermənizi xahiş edirəm.

A.Mürşüdoğ

30 oktyabr 2006-cı il

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin prorektoruna
İdman kafedrasının müdiri
M.Qədirlil tərəfindən**

TƏQDİMAT

Kafedramızın müəllimi Nicat Kazımlının elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətini nəzərə alıb şəxsi işinə yazılmaqla təşəkkür elan etməyinizi (və ya bir aylıq əmək haqqı həcmində mükafatlandırılmasını) xahiş edirəm.

M.Qədirlil

26 dekabr 2006-cı il

TƏQDİMAT

Məlumat üçün bildiririk ki, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Xüsusi İstedadlar Qrupunun yüksək nəticə göstərən tələbələri aşağıdakılardır:

Nigar Əliyeva
Asiya Əzimova
Nərminə Məmmədova
Səbri Süleymanova
Nərminə Həsənova

Pərvin Müsayeva
Nailə Bağirova
Sənan İsmayılov
Ruslan Hüseynov

Sənan İsmayılov təhsilini davam etdirmək üçün «Georgia State University» universitetindən təklif aldığı üçün elmi görüşlərdə iştirak edə bilməyəcəkdir. Sənan İsmayılovun əvəzinə, Samir Zeynalovu təqdim edirik.

**Xüsusi İstedadlar
qrupunun rəhbəri**

16 yanvar 2005-ci il

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin dekanı
Ə.B.Əliyevə
Rus dili kafedrasının müdiri
H.Məmmədov tərəfindən**

TƏQDİMAT

Məlumat üçün bildiririk ki, Rus dili kafedrasının 13 mart 2005-ci il tarixli iclasının qərarına əsasən, aşağıda adları göstərilən müəllimlər Fakültə Elmi Şurasının üzvlüyünə namizəd seçilmişdir:

Prof. N.Məmmədov
Dos. P.Bağirova
Dos.T.Məmmədov
Dos. A.Namazov

Əsasnaməyə görə, yarımştatda işləyən və əsas iş yeri başqa müəssisə olan dos.T.Məmmədov Elmi Şuranın üzvü ola bilməz. Ona görə də onun əvəzinə dos.Ş.Alışovu təqdim edirik.

H.Məmmədov

15 may 2004-cü il

**Nərimanov rayon Təhsil
şöbəsinin müdiri F.Həsənova
Bakı şəhəri, 3 saylı orta məktəbin
direktoru H.Quliyev tərəfindən**

TƏLƏBNAMƏ

2006-2007-ci tədris ili üçün partaya olan tələbatı nəzərə alaraq məktəbə 100 ədəd parta ayrılması üçün müvafiq göstəriş verməyinizi xahiş edirəm.

H.Quliyev

11 aprel 2006-cı il

**İqtisadi İnkişaf Nazirliyi
Plan-maliyyə şöbəsinin müdiri
İ.Zülfüqarova**

«Fidan» EİB-nin 2004-cü ilə dair maliyyə-təsərrüfat hesabatını aşağıdakı şəkildə göndəririk:

1. Balans;
2. İzahat qeydi;
3. «Fidan» EİB-in bütün sexləri üzrə işin nəticəsi; uşaq bağçası, körpələr evi, «EİB» istirahət evi;
4. Nizamnamə üzrə nəzərdə tutulmuş fondun paylaşdırılması (forma №-3);
5. Əsas vəsaitlərin paylaşdırılmasının və onların sıradan çıxmasının təhlili;

6. Smeta üzrə nəzərdə tutulan əsas işlərin yerinə yetirilməsinin hesabatı;
7. Çatışmazlıq, mənimsəmə, zay olmalar haqda hesabat;
8. İstirahət evinin fəaliyyəti üçün xərclənmiş vəsait barədə hesabat;
9. Yardımçı təsərrüfatın fəaliyyətinin nəticələri haqda hesabat;
10. Əsas vəsaitlərin fəaliyyəti və istismarının hesabatı;
11. İstismar fondunun fəaliyyəti;
12. Əsaslı təmir planının yerinə yetirilməsi haqda hesabat;
13. Kapital qoyuluşu planının yerinə yetirilməsi haqda hesabat;
14. Kapital qoyuluşu istifadəsinin hesabatı;
15. Gəlir və ziyan;
16. Hesabda olan əlavə vəsaitlər barədə məlumat;
17. Hesabat dövründə kassadan götürülmüş nağd pulların aktı;
18. Hesabat zamanı Tikinti bankında hesablarda və xüsusi hesabda mövcud olan pulun miqdarı barədə məlumat;
19. Ayrı-ayrı hesablar üzrə əməliyyat vəərəqələri;
20. Əşya-hesablama komissiyasının iclasının protokolu və əşya-hesablamanın nəticələrinin cədvəli.

«Fidan» EİB-in direktoru:
Baş mühasib:

Ə.Əliyev
N.Abbasov

08 aprel 2005-ci il

7 nömrəli dəftərxana mağazasının direktoruna

Aşağıdakı dəftərxana ləvazimatlarını köçürmə yolu ilə buraxmağınızı xahiş edirik:

1. Dəftərxana kitabı-100 əd.
2. Kağıztikən qovluq-100 əd.
3. Kağız üçün qovluq-100 əd.
4. Diyircəkli qələm-30 əd.
5. Diyircəkli qələm içi-100 əd.
6. Adi karandaş-30 əd.
7. Xətkeş -30 əd.
8. Yarısqan-40 əd.
9. Pozan-30 əd.
10. Dəftərxana düyməsi-20 əd.
11. Sancaq-20 əd.
12. Deşikəçan-20 əd.
13. Stolüstü təqvim-20 əd.
14. Əlifba dəftərçə-20 əd.
15. Qeyd aparmaq üçün kağız-40 dəst
16. Qeyd dəftəri-30 əd.
17. Möhür yastıqçası-10 əd.
18. Möhür boyağı-10 şüşə
19. Mürəkkəb-5 şüşə

Bizim hesabımız: Bakı şəhəri, Muğan kommersiya bankının
Yasamal rayon şöbəsi-hesab№ 6854653
Pulun ödəniləcəyinə təminat veririk.

«Fidan» EİB-in direktoru:
Baş mühasib:

Ə.Əliyev
N.Abbasov

20 yanvar 2000-ci il

**Bakı neft bazasının direktoru
A.Məmmədova**

2006-cı ilin I rübü üçün «Fidan» EİB-ə sürtgü yağları və yanacaq buraxılması haqda göstəriş verməyinizi xahiş edirik:

A/benzin A-76-10 ton.

A/benzin Aİ-93-5 ton

Avtomobil yağı-0,2 ton.

Bizim hesabımız: Bakı şəhəri, Muğan kommersiya bankının Yasamal rayon şöbəsi-hesab № 6854653

**«Fidan» EİB-in direktoru:
Baş mühasib:**

**Ə.Əliyev
N.Abbasov**

14 avqust 2001-ci il

**«Yaşıltikinti» tikinti idarəsinin
rəisi M.Sarıvəliyevə
Surəti: «Fidan» EİB istirahət
evinin direktoru A.İsmayılova**

«Fidan» EİB istirahət evinin yaşıllığını artırmaq məqsədilə 2005-ci ildə bizim xahişimiz və Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin göstərişi ilə Sizin tabeliyinizdə olan idarə göstərilən ərazidə 20 min manatlıq yaşıllıq işləri görməli idi.

Nəzərdə tutulan həcmdə ağaclar, başqa tinglər basdırmaq və razılaşdırıldığı kimi, istirahət evinin balansına verilməklə haqq-hesab tələb etmək əvəzinə, iş kəsirlə görülmüş və səhvən bizim hesabımızdan 20 min manat pul götürülmüşdür.

Sizin basdırdığınız ağac və bitkilər vaxtı ötdüyündən bitməmişdir.

Buna görə, müvafiq tədbirlər görərək, istirahət evində 20 min manatı ödəyəcək dəyerdə yaşıllıq işləri yerinə yetirilməlidir. Əks təqdirdə günahkarların məsuliyyətə cəlb edilməsi və bankdakı hesabımıza 20 min manat vəsaitin geri qatılması sizdən tələb olunur.

«Fidan» EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

30 fevral 2005-ci il

**«Cihazqayırma» zavodunun direktoru
cənab M.A.Qasımova**

Siz 2006-cı ilin III rübü üçün naryadlar üzrə Bakı şəhərinin «Fidan» EİB-nin ünvanına aşağıdakı nömrəli ehtiyat hissələri göndərməmişiniz:

№-203 -13700 ədəd;

№-205 -1210 ədəd;

№-1309 -12000 ədəd;

Ehtiyat hissələrinin qalan hissəsini vaxtında göndərməyinizi xahiş edirik.

«Fidan» EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

10 dekabr 2000-ci il

ƏRİZƏLƏR

**S.Əsgərova adına Tikiş fabriki-
nin direktoru V.Ömərova
Qadın paltarı sexinin mühəndisi
Səmayə Əkrəm qızı Rəhimova
tərəfindən**

ƏRİZƏ

15 may 2006-cı il tarixdən məni növbəti məzuniyyətə buraxmağınızı xahiş edirəm.

S.Rəhimova

11 may 2006-cı il

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin rektoruna
Bakı şəhəri, Atatürk prospekti,
ev 35, mənzil 93-də yaşayan
Zakir Oqtay oğlu Quliyev
tərəfindən**

ƏRİZƏ

Universitetin Təsərrüfat şöbəsində müvafiq işlə təmin edilməyimə köməklik göstərməyinizi xahiş edirəm.

Z.Quliyev

02 sentyabr 2006-cı il

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin rektoruna
Beynəlxalq iqtisadi münasibətlər
fakültəsinin III kurs, 812-ci qrup
tələbəsi Sultanov tərəfindən**

ƏRİZƏ

Ailə vəziyyətimin çətinliyini nəzərə alıb 2005/2006-cı tədris ilinin təhsil haqqını 01.09.2006-cı il tarixədək hissə-hissə ödəməyimə icazə verməyinizi xahiş edirəm.

Ə.Sultanov

01.02.06.

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin rektoruna
İnformatika kafedrasının baş
müəllimi Həsən Kamalov
tərəfindən**

ƏRİZƏ

2004-2005-ci tədris ilinin tətil müddətinin on gününü Universitetimizin təmir-tikinti işlərinə sərf etmişəm. Normallaşdırılmamış iş rejimi ilə işlədiyim günlərin hesabına tələbələrin qış tətili zamanı həmin müddətdə əvəz gün verilməsini xahiş edirəm.

H.Kamalov

10.09.04.

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin rektoruna
Bakı şəhəri Yeni Yasamal
mənzil 48-də yaşayan Ədalət
Qasım oğlu Kazımov tərəfindən**

ƏRİZƏ

Universitetinizin tədris binasına gecə növbətçisi vəzifəsinə işə qəbul edilməyim barədə sərəncam verməyinizi xahiş edirəm.

Ə.Kazımov

11.04.06.

**“Elnur” firmasının
direktoru E.Əliyevə
Bakı şəhəri 28 may
küç. ev №16, mənzil 9-da
yaşayan A.Orucov tərəfindən**

ƏRİZƏ

Sizdən xahiş edirəm ki, məni münasib işlə təmin edəsiniz.

12.XII-2005-ci il

A.Orucov

**“Elnur” firmasının
direktoru E.Əliyevə
sürücü A.Orucov
tərəfindən**

ƏRİZƏ

Xahiş edirəm ki, məni 15.II.2005-ci il tarixdən öz xahişimlə tutduğum vəzifədən azad edəsiniz.

14.II.2005

A.Orucov

**“Elnur” firmasının
direktoru E.Əliyevə
iqtisadçı Elnarə
İmanova tərəfindən**

ƏRİZƏ

Ailə vəziyyətim ilə əlaqədar mənə maddi yardım verilməsi barədə göstəriş verməyinizi xahiş edirəm.

5.05.2005-ci il

E.İmanova

**“Elnur” firmasının
Direktoru E.Əliyevə
bilgisayar mühəndisi
Gülərə Axundova tərəfindən**

ƏRİZƏ

Sizdən xahiş edirəm ki, 14.04.06 ildən növbəti məzuniyyətə çıxmağım barədə sərəncam verəsiniz.

11.04.06

Gülərə Axundova

**“Elnur” firmasının
direktoru E.Əliyevə
iqtisadçı Elnarə
Zeynalova tərəfindən**

ƏRİZƏ

Aspiranturada minimum imtahanlarının başlanmasını nəzərə alaraq mənə 4.VI-dən 14.XI-2006-cı ilədək öz hesabıma məzuniyyət verməyinizi xahiş edirəm.

22.XI.2006-cı il

E.Zeynalova

**“Elnur” firmasının direktoru E.Əliyevə
nəzarətçi D.Aşurova tərəfindən**

ƏRİZƏ

Sizdən xahiş edirəm ki, 1 aprel 2006-cı ildən oğlumun 3 yaşına qədər mənə məzuniyyət verəsiniz.

Dilarə Aşurova

24.III.2006-cı il

**“Elnur” firmasının direktoru E.Əliyevə
satıcı İradə Əliyeva tərəfindən**

ƏRİZƏ

İş vaxtımdan əlavə işlədiyim günlərə görə (28 May bayram günü də daxil olmaqla) mənə düşən 5 əlavə istirahət gündümdən 1 iyun 2006-cı ildən 5 iyun 2006-cı il də daxil olmaqla istifadə etməyimə icazə vermənizi xahiş edirəm.

İradə Əliyeva

30.05.06

**“Elnur” firmasının direktoru E.Əliyevə
Maliyyə şöbəsinin iqtisadçısı
Afət Sadıqova tərəfindən**

ƏRİZƏ

Sizdən xahiş edirəm ki, mənim baş iqtisadçı vəzifəsinə keçməyimə kömək edəsiniz.

25.05.06

Afət Sadıqova

ƏMRLƏR VƏ SƏRƏNCAMLAR

ƏMRLƏRİN HAZIRLANMASI VƏ TƏTBİQ EDİLMƏSİ

Əmr, bir qayda olaraq, şərh və sərəncam hissələrindən ibarət olur (6 nömrəli əlavə). Şərh hissəsində əmr verilməsi üçün əsas götürülən faktlar ifadə edilir, sərəncam hissəsində isə görülməli tədbirlər sadalanır.

Əmrin sərəncam hissəsi mətn qaydalarından «əmr edirəm» sözləri ilə başlanır. Nəzərdə tutulan fikirlər ərəb rəqəmləri ilə nömrələnən bəndlər üzrə yerləşdirilir. Hər bənd struktur bölməsinin konkret icrasının və ya vəzifəli şəxsin adının və soyadının göstərilməsi ilə başlanır.

Əmrin mətni əlaqədar struktur bölmələri ilə, lazımı hallarda isə tabelikdə olan əlaqədar təşkilatlarla razılaşdırılır. Əmrin layihəsinin son variantına ancaq əmri imzalayan və tarix qoyan təşkilat rəhbəri düzəlişlər edə bilər.

Əmri hazırlayarkən icraçı onun struktur bölmələrə və tabelikdə olan təşkilatlara göndərilmək zərurətini və əmrin tirajını müəyyən edir. Ünvan sahiblərinin siyahısı həmin əmrin son vərəqinin əks tərəfində çap olunur və ya müstəqil sənəd kimi əlavə edilir (tiraj böyük olduqda).

Əmrlər təqvim ili boyunca nömrələnir və müvafiq kitabda qeydə alınır (7 nömrəli əlavə).

**Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2003-cü il 27 sentyabr tarixli 935 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş təlimata**

6 nömrəli əlavə

TƏŞKİLATIN ƏMR BLANKININ NÜMUNƏSİ

Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbinin təsviri
(«Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi haqqında»
Əsasnamə ilə müəyyən edilmiş təsvirə uyğun olaraq)

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MALİYYƏ
NAZİRLİYİ**

ƏMR

Nö _____

Bakı şəhəri

«___» _____ il

Əmr edirəm:

Bakı şəhəri

24 aprel 2006-cı il

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

12 №-Lİ ƏMR

İlham İman oğlu İmanov 28.IV.2006-cı il tarixdən maaşı ştat cədvəlinə uyğun olmaqla bir ay sınaq müddəti ilə mühəndis təyin edilsin.

Əsas: İ.İmanovun ərizəsi

Baş direktor:

Ə.Əliyev

Bakı şəhəri

5 aprel 2006-cı il

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

13 №-Lİ ƏMR

I. Etibar Cavanşir oğlu Məmmədov - elektrik montyoru 25.XI-2006-cı il tarixdən Azərbaycan Respublikası əmək qanunvericiliyinin 37-ci maddəsinin 1 bəndi ilə tutduğu vəzifədən azad edilsin.

Əsas: Etibar Məmmədovun ərizəsi

II. E.Məmmədovun öhdəsində olan elektrik avadanlığı müvəqqəti olaraq sex rəisi Elçin Kazımova təhvil verilsin və təhvil-təslim aktla rəsmiləşdirilsin.

“Fidan” EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

205 №-Lİ ƏMR

I. EİB mühasibatlığının kassiri E.İ.Qubadova 12.XII.2006-cı il tarixdən maaşı ştat cədvəlinə uyğun olaraq ödənilməklə haqq-hesab bölməsinə mühasib keçirilsin.

II. E.İ.Qubadova kassada olan pulları və bütün sənədləri yeni təyin olunmuş hesabdar-kassir Azərin Məmmədovaya təhvil versin və təhvil-təslim aktla rəsmiləşdirilsin.

Əsas: Baş mühasib Eldar Vəliyevin razılığı
və E.İ.Qubadovanın ərizəsi

III. EİB plan-maliyyə şöbəsinin hesablayıcısı Azərin Məmmədova maaşı ştat cədvəlinə uyğun olaraq ödənilməklə 12.VII.2006- cı il tarixdən namizəd seçilənə qədər müvəqqəti olaraq mərkəzləşdirilmiş mühasibatın hesabdar - kassiri vəzifəsinə keçirilsin.

Əsas: Plan-maliyyə şöbəsinin müdiri Akif Əliyevin razılığı ilə mərkəzləşdirilmiş mühasibatın baş mühasibi Eldar Vəliyevin bildirişi.

EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

19 №-Lİ ƏMR

Əmək intizamını bir qayda olaraq müntəzəm pozduğu, üzürsüz səbəbdən işə gecikdiyi və 18-19 mart tarixlərdə işə çıxmadığı, habelə vəzifə səlahiyyətlərini məsuliyyətsiz icra etdiyi üçün bilgisayar bürosunun əməkdaşı Qızqayıt Məmmədovaya töhmət verilsin.

Əmr büronun işçilərinin nəzərinə çatdırılsın.

Əsas: Makina bürosunun müdiri Rəna Əliyevanın bildirişi və informasiya şöbəsinin rəisi Pakizə İmanovanın dərkənarı.

EİB-in baş direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

95-№ -Lİ ƏMR

204 AP nömrəli QAZ-31 avtomaşınının (buraxılış ili 2003, şassi №-0492587, mühərrik 0654863, texniki pasportu V3 N876954) hesabdan silinməsi üçün onun yararsız sayılması barədə, eləcə də avtomobil nəqliyyatının ləğvi haqqında aktlar və başqa lazımi sənədlər tərtib etmək üçün aşağıdakı heyətdə komissiya yaradılsın:

Komissiyanın sədri: böyük mühəndis Elnur Həsənov

Komissiyanın üzvləri: baş mühasibin müavini Ə.Aliyev, qarajın müdiri Akif Əliyev, təmir emalatxanasının rəis müavini İldırım Həsənov, böyük mühasib A.Həsənov, QAZ-31markalı avtomobilin sürücüsü İ.Heydərov, maddi-məsul şəxs Ağabəy Əliyev.

EİB-in baş direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ**96 №-Lİ ƏMR**

204 AP№li QAZ-31 «Volqa» avtomaşınının hesabdan silinməsi haqqında 11 sentyabr 2006-cı il tarixli 95 №li əmrə əsasən, böyük mühəndis Elnur Həsənovun sədrliyi ilə avtomaşının hesabdan silinməsi üçün yaradılan komissiyanın qərarına görə 2003-cü ildə buraxılmış QAZ-31 «Volqa» avtomaşını (şassi 0492587, mühərrik 06548673, Azərbaycan DİN DAM tərəfindən verilmiş texniki pasportu VZ N=876954, əşya-qeyd nömrəsi 19, getdiyi yol 254734 km, ilk balans qiyməti 30 milyon man., son-qalıq balans qiyməti 5 min man. olan fiziki və mənəvi cəhətdən köhnəlmişdir, təmiri sərfəli deyil, metal tullantısı kimi zavodun balansından silinməlidir. Bununla əlaqədar olaraq.

Əmr edirəm:

1. Zavodun böyük mühəndisi B.Tahirbəyov 69-97 AQT nömrəli QAZ-24 avtomaşını hesabdan sildirib DAM-ın qeydiyyatından çıxartdırsın və hesabdan silinmə haqqında bütün sənədləri mühasibata təqdim etsin.
2. Zavodun mərkəzləşdirilmiş mühasibatının baş mühasibi N.Ələkbərovaya tapşırılsın ki, 69-87 AQT nömrəli QAZ-24 avtomaşınının sənədlərini alan kimi metal tullantıları məntəqəsinə göndərməklə onu balansdan çıxartsın.

EİB-in baş direktoru:**Ə.Əliyev**

Bakı şəhəri

24 aprel 2006-cı il

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

26 №-Lİ ƏMR

Mərkəzləşdirilmiş mühasibatın hesabdar kassiri Maisə Məmməd qızı Məmmədova növbəti məzuniyyətdən sonra 24.10.06-cı ildən işə başlamış hesab olunsun.

Əsas: M.Məmmədovanın ərizəsi

«Fidan» EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

10 №-Lİ ƏMR

Bakı şəhəri

24 aprel 2006-cı il

Bayram günləri ilə əlaqədar tibbi-sanitar hissəsinin şəfqət bacısı A.Əliyeva növbətçi təyin edilsin. Növbətçilik haqqı müvafiq qaydaya əsasən ödənilsin.

Əsas: tibbi-sanitar hissəsinin müdiri
Ə.Məmmədovun bildirişi.

«Fidan» EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

24№-Lİ ƏMR

2006-cı ildə amortizasiya ayırmalarının məqsədli fondundan planauyğun istifadə edilməsi üçün

Əmr edirəm:

1. Zavodun baş mühasibi İ.M.Əmirovun razılığı ilə plan şöbəsinin rəisi A.N.Əliyeva 2006-cı ilə keçən qalıqlar və zavodun 1990-cı il planı üzrə yaranan amortizasiya ayırmalarının məqsədli fondunun məbləği haqqında əsaslandırılmış məlumatı 1 yanvar 2006-cı ilədək təqdim etsin.

2. Zavodun baş mühəndisi Ə.R.Səfərov 2006-cı ildə amortizasiya ayırmaları fondu hesabına zavod binasının və qurğularının əsaslı təmiri haqqında sex və şöbə rəisləri ilə razılaşdırılmış təkliflər təqdim etsin.

«Fidan» EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

264 №-Lİ ƏMR

Mərkəzləşdirilmiş mühasibatın baş mühasibi İ.M.Əmrahovanın bildirişinə əsasən «Maşınqayıran» istirahət evinə yollayışlar üçün pul yığılması və pulların 2004-cü ilin sentyabrında zavodun kassasına keçirilməsi zamanı kobud maliyyə əyintilərinə yol verilmişdir. Buna görə

Əmr edirəm:

1. İstirahət evinin rəhbərliyinə yollayışlar üçün pul yığmaq və həmin pulların kassaya gec keçirilməsi qadağan edilsin.
2. İE-nin rəhbərliyinə xəbərdarlıq edilsin ki, belə hallar təkrar edilərsə, bu haqda ciddi ölçü götürüləcəkdir.
3. Bu əmrin icrasına nəzarət mərkəzləşdirilmiş mühasibatın baş mühasibi İ.M.Əmrahova tapşırılsın.

«Fidan» EİB-in direktoru:

Ə.Əliyev

“FİDAN” ELM İSTEHSALAT BİRLİYİ ÜZRƏ

259 №-Lİ ƏMRDƏN ÇIXARIŞ

1978-ci ildə buraxılmış, dövlət nişanı nömrəsi 57-45 AQT, mühərrik nömrəsi 0756480, şassi nömrəsi 0546195, balans qiyməti 2911 man. 96 qəp., aşınma məbləği 2958 man., qalıq qiyməti 53 man. 96 qəp. olan «Völqa» QAZ-24 avtomaşınının «Fidan» istirahət evinin balansından silinməsinə icazə verilsin. Yararlı hissələr anbarın mədaxilinə yazılsın.

Əsas: «Fidan» EİB həmkarlar ittifaqı komitəsinin 1 oktyabr 2004-cü il tarixli 68 nömrəli protokolu.

Əslini imzaladı:

«Fidan» EİB-in direktoru:
Çıxarışı əslilə düzdür
Ümumi şöbənin rəisi:

Ə.Əliyev

A.Orucov

AKTLAR

AKTLARIN HAZIRLANMASI VƏ TƏRTİB EDİLMƏSİ

Aktın mətni giriş və şərh hissələrindən ibarət olmalıdır.

Giriş hissəsində aktın tərtib edilməsinin əsası göstərilir. Şərh hissəsində aktın tərtib edilməsinin məqsəd və vəzifələri, aparılmış işin mahiyyəti və xarakteri, müəyyən edilmiş faktlar, habelə nəticələr və təkliflər ifadə olunur.

Aktın başlığı həmin aktda göstərilən məsələni qısa şəkildə əks etdirməli və adlıq halda fəli isim ilə ifadə olunmalıdır (məsələn: «Məktəblərin yeni dərslərinə hazırlanması haqqında»).

Aktın tətbiq olunduğu yer və tarix aktda yazılan hadisənin yerinə və tarixinə uyğun gəlməlidir.

Akt mətninin sonunda (imzalardan qabaq) aktın nüsxələri və saxlandığı yer haqqında məlumat yerləşdirilir.

Akt onun tətbiq olunmasında iştirak edən bütün şəxslər tərəfindən imzalanır. Bu zaman imza etmiş şəxslərin vəzifələri göstərilir.

Aktı hazırlayanların və bu işdə iştirak edənlərin xüsusi rəyləri olduqda, həmin rəylər imzalardan aşağıda və ya ayrıca vərəqdə yazılır.

AKT

Bakı şəhəri

18 dekabr 2005-ci il

Biz, aşağıda imza edənlər, Sabunçu Rayon Təhsil Şöbəsinin müdürünün 12 noyabr 2005-ci il tarixli, İ-20 sayılı əmrinə əsasən yaranmış komissiyanın üzvləri: şöbənin mərkəzləşdirilmiş mühasibatlığının böyük mühasibi Könül Əli qızı Əliyeva, şöbənin təsərrüfat bölməsinin rəhbəri Rasim Əli oğlu Qədirov, baş mühəndis Səfər Abbas oğlu Hacıyev, həmkarlar şurasının sədri İsmayıl Oruc oğlu İbrahimov bu aktı tərtib etdik ki, 1985-ci ildən istifadə olunan 2 ədəd kitab rəfi (hər birinin dəyəri 10000 manat), bir ədəd stol (dəyəri 500 manat) və 4 ədəd stol (hər birinin dəyəri 2500 manat) istifadə üçün yaramadığına görə komissiyanın iştirakı ilə sındırılmış və silinməsi məqsədmüvafiq hesab edilmişdir.

Sədr:
Üzvlər:

K.Ə.Əliyeva
R.Ə.Qədirov
S.A.Hacıyev
İ.O.İbrahimov

Bakı şəhəri

22 may 2006-cı il

AKT

Biz, aşağıda imza edənlər -----dəftərxananın rəisi -----, makina bürosunun müdiri -----, makinaçılar ----- -- bu aktı tərtib etdik ki, makinaçı ----- 5 nömrəli dəftərxana malları mağazasında nağd hesabla aşağıdakı dəftərxana mallarını almışdır: makina lenti 13 mm - 20 ədəd, makina lenti 16 mm – 30 ədəd, sürətçıxarma kağızı – 10 bağlama, zərf – 10 ədəd, 20 manat məbləğində çeqlərin sürətləri mərkəzləşdirilmiş mühasibata təhvil verilmişdir.

Alınmış dəftərxana malları makina bürosunun işçilərinə paylanmışdır və hesabdən silinməlidir.

Dəftərxana rəisi:
Makina bürosunun müdiri:
Makinaçılar:

R.H.Həsənov
M.Q.Orucova
Q.M.Aslanova
L.D.Tahirova

Bakı şəhəri

20 iyun 2006-cı il

AKT

Biz, aşağıda imza edənlər-----mərkəzləşdirilmiş mühasibatın baş mühasibi A.Sadıqov iqtisadçı-mühasib M.Yusifova, böyük mühasib O.Əliyev, hesabdar-kassir Z.Həsənova maşınqayırma zavodu üzrə 24 sentyabr 2005-ci il tarixli 451 sayılı əmrə əsasən bu aktı tərtib etdik ki, hesabdar-kassir Y.Zamanova aşağıdakı maddi sərvətləri təhvil vermiş, yeni təyin olunan hesabdar-kassir R.Əmirov isə onları qəbul etmişdir:

1. Kassada olan 92 manat 45 qəp. (doxsan iki manat qırx beş qəp.) məbləğində nağd pul;

2. 2006-cı il yanvarın 18-dən başlanaraq 1-ci səhifədən 769-cu səhifə də daxil olmaqla (birinci-yeddi yüz altmış doqquzuncu) tərtib olunmuş kassa kitabı;

3. Ştampalar:

1. Hesablaşma hesabı gözlənilməklə təşkilatın adı- 1 ədəd
2. Təşkilatın adı – 1 ədəd
3. Haqqı verilmişdir- 1 ədəd
4. Ödənilmişdir – 1 ədəd
5. Borc ödənilmişdir – 1 ədəd
6. Rüblük künc möhürləri – 4 ədəd (I rüb, II rüb, III rüb, IV rüb)
7. Seyfin açarları – 3 ədəd

8. Yanacaq –sürtgü yağı talonu – yağ -567 l.
- 9.Avtomobil benzini (A-76) talonu – 2965 l.
10. Avtomobil benzini (Aİ-93) talonu -3465 l.
11. Arxivin açarları – 2 ədəd

Baş mühasib:	A.Sadıqov
İqtisadçı-mühasib:	M.Yusifov
Böyük mühasib:	N.Əliyev
Təhvil verdi:	T.Əliyeva
Qəbul etdi:	R.Əmirov

Yuxarıda adları çəkilən sərvətləri maddi-məsul mühafizə üçün qəbul etdim.

(imza)

Ə.Əliyev

Bakı şəhəri

20.11.2006-cı il

Haqq-hesab bölməsi mühasibinin işləri təhvil verməsi haqqında AKT № 11-1-7

Əsas: zavodun direktorunun 15.10.2006-cı il tarixli 01.3-234 sayılı əmri.

1. Aşağıdakı tərkibdə komissiya tərəfindən tərtib olunmuşdur:

Sədr-baş mühasib:	E.Məmmədov
Komissiyanın üzvləri:	
Keçmiş mühasib:	Ə.Qədirov

2. Mühasib T.E.Məmmədov

Təhvil-təslim nəticəsində müəyyən edilmişdir:

1. Haqq-hesab bölməsinin bütün işləri düzgün aparılır.
2. 1989-cu il noyabrın 15-nə qədər bütün haqq-hesablar kəsilir.

Komissiyanın sədri:	E.Məmmədov
Komissiyanın üzvləri:	F.Məmmədova
	Q.Paşayev

«FİDAN» EİB

Bakı şəhəri

9 yanvar 2005-ci il

A K T

Biz, aşağıda imza edənlər: baş mühasibin müavini A.R.Paşayeva, böyük mühasib S.A.Hacıyeva, hesabdar-kassir R.V.Aslanova, bu aktı ona görə tərtib edirik ki, yoxlama zamanı 9 yanvar 2005-ci il üçün kassada 154 man. 44qəp. (yüz əlli dörd manat qırx dörd qəpik) nağd pul olmuşdur ki, bu da mühasibat hesabı ilə düz gəlir. 769-cu səhifə də daxil olmaqla (birinci-yeddi yüz altmış doqquzuncu).

Baş mühasib:

A.R.Paşayeva

Mühasib:

S.A.Hacıyeva

Hesabdar-kassir:

T.N.Əliyeva

Bu aktda göstərilən məbləği saxlamaq üçün T.N.Əliyeva məsul olmuşdur.

**Debitorlarla kreditorlar arasında hesablaşmaların
tutuşdurulub yoxlanılması haqqında**

A K T

Əsas: 16 sayılı, 5 fevral 2005-ci il tarixli əmr.

Aşağıdakı tərkibdə komissiya tərəfindən tərtib edildi: sədr-
mərkəzləşdirilmiş mühasibatın baş mühasibi A.Sadıqov,
komissiyanın üzvləri-böyük mühasib M.Zamanova, mühasib
T.Əliyeva, mühasib M.N.Məmmədova.

2005-ci il fevralın 5-dən 8-dək olan dövrdə komissiya
2005-ci il yanvarın 1-nə olan vəziyyət üzrə idarə ilə zavod
arasında hesablaşmaları yoxladı. Yoxlama nəticəsində
müəyyən edildi:

1. «İdarədaxili hesablaşmalar» 77 nömrəli hesab üzrə
(dövriyyə vəsaitinin və gəlirin zavoddan alınması üzrə) saldo-
27800 man.

2. «İdarədaxili hesablaşmalar» 77 nömrəli hesab üzrə (cari
əməliyyatlar üzrə) idarənin zavoda borcu- 726 man. 26 qəp.

Komissiyanın sədri:
Komissiyanın üzvləri:

A.N.Sadıqov
M.O.Zamanova
T.Ə.Əliyev
M.M.Məmmədova

MÜQAVİLƏ VƏ SAZIŞLƏR

MÜQAVİLƏ

Bakı şəhəri

15 aprel 2005

Biz, aşağıda imza edənlər – yaranması nəzərdə tutulan «Rasim» firması və «Elm» konstruktör bürosunun istehsalat-yaradıcılıq birliyinin direktoru Ə.Vəliyevlə aşağıdakı qaydada müqavilə bağlayırıq:

II mərtəbə, 107 kv.m sahəsi olan otaqları istehsalat-yaradıcılıq müəssisəsi yaratmaq məqsədi ilə «Rasim» firması kirayə verir, «Elm» konstruktör bürosu isə kirayə götürür.

Kirayə müddəti müəyyənləşdirilmişdir: 01.05.2005-dən 01.05.2006-cı ilə qədər

Tərəflərin razılığına görə kirayə haqqı hər bir kvadrat metr üçün 1 (bir) min manatdır.

Bu müqavilədə göstərilən hüquqların başqasına verilməsi yalnız «Rasim» firmasının qeyd olunmuş yazılı razılığı ilə mümkündür.

«Elm» konstruktör bürosu firması hər rübün birinci ayının 10-na qədər rüblük kirayə haqqını ödəməlidir.

Müqavilə iki nüsxədə imzalanmaqla, biri «Rasim» firmasına, digəri «Elm»ə verilir.

Tərəflər:

«Rasim» firması

«Elm» Tədris kompleksi və
Konstruktor bürosunun
istehsalat-yaradıcılıq birliyi

Bakı şəhəri, Atatürk küçəsi-31

Şəki, Niyal küçəsi-24

Bakı, Mətbuat küçəsi-2
Hesab 35643 87 Mərkəzi bank

**Tədris kompleksinin
direktoru:**

M.A.Paşayev

KB İYM-nin direktoru:

Ə.S.Vəliyev

ARAYIŞLAR

ARAYIŞ

Pərvin Rüstəm qızı İsmayılova həqiqətən Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində laborant vəzifəsində çalışır.

P.İsmayılovanın maaşı 120000 (yüz iyirimi min) manatdır.

Arayış Suraxanı rayon Əhalinin Sosial Müdafiəsi Mərkəzinə təqdim etmək üçün verilir.

Universitetin rektoru:
Baş mühasib:

prof.S.Aslanov
A.Qasimov

M.Y.

_____ ** _____

ARAYIŞ

Nadir Sabir oğlu Əzimov həqiqətən Poladərilmə sexində gecə növbətçisi vəzifəsində çalışır.

Arayış Bakı şəhəri Nərimanov rayon 56 saylı mənzil istismar idarəsinə təqdim etmək üçün verilir.

Kadrlar şöbəsi:
M.Y.

A.Cavadova

ARAYIŞ

Elçin Vaqif oğlu Hüseynov həqiqətən Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Maliyyə-kredit fakültəsinin IV kurs tələbəsidir.

Arayış Nərimanov rayon hərbi komissarlığına təqdim etmək üçün verilir.

**Maliyyə-kredit
fakültəsinin dekani:**
M.Y.

prof.R.Məmmədov

ARAYIŞ

Malik Sənan oğlu İsmayılov 1999-cu ilin sentyabr ayından Nərimanov rayonundakı 47 saylı məktəbdə müəllim işləyir. O, mənzil növbəsində dayanmışdır.

Arayış Nərimanov rayon İcra Hakimiyyətinə təqdim etmək üçün verilir.

Məktəbin direktoru:

A.Fərəcova

M.Y.

ARAYIŞ

Hüseynov Vasif Vaqif oğlu həqiqətən Bakı şəhərində Atatürk prospekti, 35-ci evin 43-cü mənzilində yaşayır.

Arayış Məişət Xidməti Nazirliyinə təqdim etmək üçündür.

**6№-li mənzil istismar
idarəsinin rəisi:**

T.İsmayılov

M.Y.

ARAYIŞ

Eyyubova Elnarə Akif qızı «Fidan» EİB-də 10.11.95-ci ildən bu günə kimi həkim vəzifəsində işləyir.

E.Eyyubovanın aylıq maaşı 250 (iki yüz əlli) manatdır.

Arayış Səhiyyə Nazirliyinə təqdim etmək üçün verilir.

**«Fidan» EİB-in direktoru:
Baş mühasib:**

**Ə.Əliyev
L.Səfərov**

M.Y.

ARAYIŞ

«Fidan» EİB plan-maliyyə şöbəsinin müdir müavini Həsənov Həsən Mikayıl oğlunun aylıq maaşı 290 (iki yüz doxsan) manat təşkil edir.

Arayış Bakı şəhəri Yasamal rayon Əhalinin Sosial Müdafiə Mərkəzinə təqdim olunmaq üçündür.

«Fidan» EİB-in direktoru:
Baş mühasib:

Ə.Əliyev
L.Səfərov

M.Y.

ARAYIŞ

Hüseynov Vaqif Mirzə oğlu 26.10.2005-ci ildən 1.03.2006-cı ilə qədər «Fidan» EİB 2 nömrəli anbarında keşikçi işləmişdir.

Arayış Bakı şəhəri Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Səbail rayon şöbəsinə təqdim etmək üçün verilir.

Baş mühasib:

G.Zeynalova

Haqq-hesab bölməsinin
böyük mühasibi:

M.Hüseynova

M.Y.

ARAYIŞ

«Fidan» EİB baş mühəndis müavini Əkbərov İlyas Hüseyn oğlu 2005-ci il iyulun 3-dən 20-dək məzuniyyətdədir.
Arayış tələb olunan yerə təqdim etmək üçün verilir.

«Fidan» EİB-in direktoru:
Kadrlar şöbəsinin rəisi:

Ə.Əliyev
Z.Zeynalova

M.Y.

ARAYIŞ

Məmmədova Günay Akif qızı Maşınqayırma zavodunun tibbi-sanitar hissəsində terapiya şöbəsinin həkimi işləyir. İş rejimi növbəlidir və hər növbə 6 saatdır. Zavodun rəhbərliyi onun iş saatına etiraz etmir.
Arayış 4 sayılı xəstəxanaya təqdim etmək üçün verilir.

«Fidan» EİB-in direktoru:
Həmkarlar komitəsinin sədri:

Ə.Əliyev
N.Nərimanov

M.Y.

ARAYIŞ

Nigar Əli qızı Sadıqova Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası elektrik enerjisi fakültəsinin qiyabi şöbəsinin IY kurs tələbəsidir.

Arayış iş yerinə təqdim olunmaq üçün verilir.

Fakültənin dekanı:
Katib:

N.Abbasov
E.Məmmədov

M.Y.

**XASİYYƏTNAMƏLƏRİN
YAZILIŞ QAYDASI**

**Şəki şəhəri Toxuculuq sexinin
mühasibi, azərbaycanlı, orta
təhsilli, bitərəf, 15 oktyabr
1980-ci ildə anadan olmuş
Nigar Əliyər qızı İsmayılova
barədə**

XASİYYƏTNAMƏ

Nigar Əliyər qızı İsmayılova 2000-ci ildən indiyədək Şəki şəhəri Toxuculuq sexində mühasib işləyir.

İşlədiyi müddətdə özünü bacarıqlı mütəxəssis kimi göstərmişdir.

Yüksək peşə ustalığını və mənəvi keyfiyyətlərini nəzərə alaraq Bakıya Toxuculuq fabrikinə ezam olunmuş, 2003-cü ilin fevralından 2003-cü ilin may ayınadək orada işləmişdir. Vicdanlı və keyfiyyətli işinə görə fabrikin direktorluğu tərəfindən mükafatlandırılmışdır.

N.İsmayılova kollektivin ictimai həyatında fəal iştirak edir. Öz üzərində daim çalışır. İş yoldaşları arasında hörmət qazanmışdır.

Son dərəcə nəzakətli, təvazökar, siyasi cəhətdən savadlıdır.

Xasiyyətnamə ümumi yığıncaqda təsdiq edilmişdir və Şəki Şəhər Bələdiyyəsinə təqdim etmək üçün verilir.

Şəki şəhər Toxuculuq

sexinin rəisi:

Həmkarlar komitəsinin sədri:

T.Hüseynova

M.Manafov

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin «Azərbaycan dili» kafedrasının baş müəllimi, filologiya elmləri namizədi, azərbaycanlı, evli, 1960-cı ildə anadan olmuş Həsən Məmməd oğlu Zakirov barədə

XASİYYƏTNAMƏ

Həsən Məmməd oğlu Zakirov 1990-1993-cü illərdə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində aspiranturanın əyani şöbəsində oxumuşdur. 1993-cü ildən Universitetin Azərbaycan dili kafedrasında müəllim vəzifəsində çalışır. 1994-cü ildə «Dilimizin zənginləşmə yolları» mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmiş, 1997-ci ildə müsabiqə yolu ilə baş müəllim vəzifəsinə keçirilmişdir.

Həsən Zakirov mühazirələrini yüksək metodiki və elmi səviyyədə aparır. Elmi-tədqiqat plan işlərini həmişə vaxtında və keyfiyyətlə yerinə yetirmişdir. O, azərbaycan dilinin aktual problemləri ilə bağlı vaxtaşırı Respublika və Müstəqil Dövlətlər Birliyi məkanında məruzələrlə çıxış edir, mətbuat səhifələrində maraqlı məqalələr çap etdirir. H.Zakirov universitetin ictimai işlərində də fəal iştirak edir. Qısa müddət ərzində tələbə və müəllim kollektivinin rəğbətini qazanan H.Zakirov həm də universitet həmkarlar komitəsinin sədr müavini.

Xasiyyətnamə «Elm» cəmiyyətinə təqdim edilmək üçün verilir.

**Kafedra müdiri:
Həmkarlar komitəsinin sədri:**

**prof.H.Əliyev
dos.Ə.Zeynallı**

**«Fidan» EİB-də təmir sexinin
təmirçisi, azərbaycanlı, orta təhsil-
li, bitərəf, 1970-ci ildə anadan ol-
muş Əliyev Vəli Həmid oğlu barədə**

İSTEHSALAT XASIYYƏTNAMƏSİ

Əliyev Vəli Həmid oğlu 1988-ci ildən indiyədək «Fidan» EİB-də təmir sexində işləyir.

İşlədiyi müddətdə özünü yaxşı mütəxəssis kimi göstərmişdir.

Peşəsini çox sevir. Bir sıra səmərələşdirici təkliflərin müəllifidir.

Yüksək peşə ustalığı və mənəvi keyfiyyətləri nəzərə alınaraq xarici ölkələrdə, xüsusilə Türkiyədə işləmək üçün göndərilmişdir.

Vicdanlı və keyfiyyətli işinə görə mükafatlandırılmışdır.

V. Əliyev birliyin ictimai həyatında fəal iştirak edir.

İş yoldaşları arasında hörmət qazanmışdır.

Xoşrəftar, təvazökar, siyasi cəhətdən savadlıdır.

İstehsalat xasiyyətnaməsi «Fidan» EİB Həmkarlar komitəsinin iclasında müzakirə və təsdiq edilmişdir.

Xasiyyətnamə Mənzil İstismar İdarəsinə təqdim etmək üçün verilir.

**«Fidan» EİB-in direktoru:
Həmkarlar komitəsinin sədri:**

**Ə.Əliyev
A.Məmmədova**

**«Fidan» EİB-in poliklinikasının
baş həkimi, Əmrahov Vaqif Nizami
oğlu barədə**

İSTEHSALAT XASIYYƏTNAMƏSİ

Əmrahov Vaqif Nizami oğlu 1941-ci ildə doğulub, azərbaycanlıdır, ali təhsillidir. O, 12.06.2003-cü ildən «Fidan» EİB-in poliklinikasında baş həkim vəzifəsində işləyir. İşdə özünü təşəbbüskar, bilikli mütəxəssis kimi göstərmişdir.

V.Əmrahov poliklinikanın işinin yüksək səviyyədə qurulması üçün çox iş görmüşdür. Onun rəhbərliyi ilə poliklinikada xəstələrə tibbi xidmətin səviyyəsi yüksəlmiş, poliklinikanın kabinetləri müasir texniki avadanlıq və tibb aparatları ilə zənginləşmişdir.

V.Əmrahov həmişə poliklinikanın işçilərinin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəlməsinin qayğısına qalır, həkimlərin ixtisasının artırılmasına fikir verir, tez-tez poliklinikada müxtəlif xəstəliklər və onların müalicəsi haqda mühazirələr oxunur, həkimlər başqa tibb müəssisələrinə və ixtisasartırma kurslarına göndərilir.

V.Əmrahov I dərəcəli kardioloq həkimdir. Naxçıvan MR-in əməkdar həkimi fəxri adına layiq görülüb, əməkdə qazandığı uğurlara görə Naxçıvan MR Ali Məclisinin Fəxri fərmanını alıb.

Öz işini vicdanla və şərəflə yerinə yetirir.

Xasiyyətnamə Bakı Şəhər Yasamal rayonunun İcra Hakimiyyətinə təqdim olunmaq üçün verilir.

**«Fidan» EİB-in direktoru:
Həmkarlar komitəsinin sədri:**

**Ə.Əliyev
A.Məmmədova**

**TƏRCÜMEYİ-HAL
NÜMUNƏLƏRİ**

TƏRCÜMEYİ-HAL

Mən, Əliyev Arif Həsən oğlu, 1962-ci il may ayının 8-də Bakı şəhərində anadan olmuşam. Hal-hazırda Bakı şəhəri Nərimanov rayon 82 saylı məktəbin X sinfində oxuyuram. Dərslərimdən yaxşı və əla qiymətlər alıram.

Atam Əliyev Həsən Əli oğlu 1936-cı ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur, Elmi Tədqiqat İnstitutunun konstruktor bürosunda mühəndis işləyir.

Anam Qasımova Cüllü Cavanşir qızı 1941-ci ildə Şəki şəhərində anadan olmuşdur, 47 saylı orta məktəbdə fizika müəllimidir.

Qardaşım Qasimov Elçin tələbədir.

A.Əliyev

18.07.06.

TƏRCÜMEYİ-HAL

Mən, Hacıyev Vasif Vaqif oğlu, 1987-ci il aprel ayının 1-də Bakı şəhərinin Nərimanov rayonunda ziyalı ailəsində anadan olmuşam. İncəsənət Gimnaziyasını bitirmişəm. 2004-cü ildən Azərbaycan İqtisad Universitetinin Beynəlxalq İqtisadi Münasibətlər fakültəsində oxuyuram.

Atam, Vaqif Famil oğlu Hacıyev 1957-ci ildə Ağsu rayonunun Pirhəsənli kəndində anadan olmuşdur, özəl bankda işləyir.

Anam, Fatimə Bilal qızı Hacıyeva 1962-cı ildə Qəbələ rayonunun Vəndam kəndində anadan olmuşdur, evdar qadındır.

V.Hacıyev

03.11.04.

TƏRCÜMEYİ- HAL

Mən, Solmaz Akif qızı Hüseynova, 1958-ci ildə Bakı şəhərində anadan olmuşam. 1975-ci ildə 189 saylı orta məktəbi bitirmişəm. Məktəbi bitirdikdən sonra iki il 18 saylı poliklinikada tibb qeydiyyatçısı işləmişəm. 1977-ci ildə N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olmuş, 1983-cü ildə həmin İnstitutu bitirmişəm.

İnstitutu bitirdikdən və internaturanı keçdikdən sonra 1989-cu ilədək «Fidan» EİB tibbi sanitar şöbəsində pediatri həkim vəzifəsində işləmişəm.

Atam, Akif Əmrah oğlu Hüseynov, 1925-ci ildə anadan olmuşdur. «Xəzərdənizneft» birliyində neftçi mühəndisdir.

Anam, Gülnarə Akif qızı Hüseynova, 1931-ci ildə anadan olmuşdur. 7 saylı Uşaq poliklinikasında həkim-pediatrdır.

Qardaşım, Sadiq Akif oğlu Hüseynov, 1951-ci ildə anadan olmuşdur, evlidir, bir övladı var.

Həyat yoldaşım, Elçin Abdulov 1952-ci ildə anadan olmuşdur, Ət-süd Sənayesi İdarəsinin Avtomatlaşdırma sistemi xüsusi kostruktur bürosunun şöbə müdürüdür.

Qızım, Aytac Abdulova, 1983-cü ildə anadan olmuşdur, heç bir yerdə işləmir.

S.Hüseynova

14.04.2006

TƏRCÜMEYİ –HAL

Mən, Quliyev Kamil Rza oğlu, 1954-cü ildə Gədəbəy rayonunun Qaramurad kəndində anadan olmuşam. 1971-ci ildə orta məktəbi bitirmişəm. Hərbi xidmətə gedənə qədər N.Nərimanov kolxozunda işləmişəm. 1972-ci ildən 1974-cü ilə qədər Dəniz Donanmasında hərbi xidmətdə olmuşam. Ordu sıralarında ikən 1974-cü ildə Sov.İKP sıralarına daxil olmuşam.

1975-ci ildə 16 saylı sənət məktəbini bitirib avtoçilingər ixtisasına yiyələnmişəm. Göndərişlə «Fidan» EİB-ə yığma sexində işə başlamış və hal-hazırda burada işləyirəm.

Atam, Rza Namiq oğlu Quliyev, 1930-cu ildə anadan olmuşdur, təqaüdədür.

Anam, Almira Xəlil qızı Kazımova 1930-cu ildə anadan olmuşdur, təqaüdədür.

Bacım, Aytən Rza qızı Quliyeva, 1951-ci ildə anadan olmuşdur, müəllimə işləyir.

Qardaşım, Elvin Rza oğlu Quliyev, 1957-ci ildə anadan olmuşdur, sürücü işləyir.

Həyat yoldaşım, Sevinc Adil qızı Əhmədova, 1960-cı ildə anadan olmuşdur, «Fidan» EİB-in layihə-smeta bürosunda nəzarətçi işləyir.

Oğlum, Fərid Quliyev, 1980-cı ildə anadan olmuşdur, 129 saylı məktəbin II sinif şagirdidir.

Qızım, Mətanət Quliyeva, 1983-cü ildə anadan olmuşdur.

K.R.Quliyev

11.01.2006

KOMMERSİYA YAZIŞMALARI İŞGÜZAR TÖVSIYƏLƏR

*Mövzulara görə bölmələr üzrə işgüzar
yazışmalara dair nümunələr*

TƏKLİF

Kommersiya təklifi sorğusu

1. Məktubun mövzusu: İşgüzar təklif

Hörmətli cənab!

Biz, paltaryuyan maşınların aparıcı istehsalçılarından biri olduğumuzdan bizə gücü 0,1-dən 0,5 l.s-dək olan çoxlu miqdarda elektrik mühərriki tələb olunur.

Siz bizə belə mühərriklər təklif edə bilərsinizmi? İl ərzində ... mühərrikin ən sərfəli qiymətləri barədə məlumat verməyinizi xahiş edirik.

Təkliflərinizi gözləyirik.

Hörmətlə:

2. Hörmətli cənab!

Sizə müraciət etməyi bizə (ölkənin adı) nümayəndəniz cənab (soyadı) tövsiyə etmişdir. O, bizə məlumat vermişdir ki, Siz hesablama maşınlarının müxtəlif növlərini istehsal edirsiniz. Sizin maşınların bizim realizasiya proqramımıza qoşulması maraqlı olar.

Əgər Siz bizimlə işgüzar əməkdaşlıqda maraqlısınızsa, xahiş edirik ki, hərtərəfli formada təklif hazırlayasınız.

Tezliklə cavab alacağımıza ümid edirik.

Hörmətlə:

3. Hörmətli cənab!

Son illər biz döviyyəyə müxtəlif xarici markalar daxil etmiş və istehsalatçılar üçün kifayət qədər satış bazarı yaratmışıq.

Sizin sərğiyə qoyulmuş yeni məhsulunuz bizi çox maraqlandırmışdır və onun haqqında bütün məlumatları bizə göndərməyinizi xahiş edirik. Qeyd etmək istərdik ki, bizim firma öz müştərilərinə əla servis xidməti və avadanlıqların təmirini təklif edir.

Böyük maraqla cavabınızı gözləyirik.

Hörmətlə:

KOMMERSİYA TƏKLİFİ SORĞUSUNA CAVAB

Mənfı cavab

1. Hörmətli cənab!

Bizim məhsula maraq göstərdiyinizi əks etdirən tarixli məktubunuza görə təşəkkürümüzü bildiririk.

Təəssüf hissi ilə bildiririk ki, rəqabəti nəzərə alaraq, bizim konveyerdə yalnız spesifik məmulatlar istehsal olunur.

Biz Sizin maraq göstərdiyiniz malları istehsal etmirik.

Odur ki, sıx əlaqə saxladığımız cənab (soyadı) xahiş etdik ki, Sizə müvafiq təklif göndərsin.

İstehsal etdiyimiz məmulatların şəkilli kataloqunu qoşuruq. Əgər onların hər hansı biri Sizi maraqlandırarsa bizə bildirmənizi xahiş edirik. Bu halda biz tədarük müddəti, qiymətlər, ödəniş şərtləri və s. göstərilən müqavilə layihəsini Sizə göndərəcəyik.

Hörmətlə:

Qoşma: kataloq, bir nüsxə

Məhdud təklif

Hörmətli cənab!

Sizin (əmtənin adı) olan sifarişinizə münasibət bildirərək nəzərinizə çatdırırıq ki, tələb etdiyiniz məhsulu tam həcmdə tədarük etmək imkanımız yoxdur.

Sizin sifarişiniz üzrə biz yalnız gün ərzində qismən tədarük edə bilərik. Bundan əlavə, yalnız əvvəl qəbul olunmuş sifarişləri yerinə yetirdikdən sonra yeni sifarişlərin göndərilməsinə başlaya bilərik.

Xahiş edirik, təklifimizin Sizi hər hansı şəkildə qane edib-etmədiyini ləngimədən bildirəsiniz.

Hörmətlə:

TÖVSIYƏLƏR

İşgüzar partnyordan tövsiyələr sorğusu

Hörmətli cənab!

Sifarişinizə görə Sizə təşəkkürümüzü bildiririk.

Əvvəllər Sizinlə işgüzar münasibətlərdə olmadığımız üçün bir neçə tövsiyə göndərməyinizi xahiş edirik.

Bizim üçün bu, adi prosedurdur və ümid edirik ki, aramızda müəyyən anlaşma yaranacaqdır.

Hörmətlə:

Tövsiyə sorğusuna cavab müsbət tövsiyə

Hörmətli cənab!

Sizin (adı) firmasına dair sorğunuzu aldıq.

Biz həmin firma ilə müsbət iş təcrübəsinə malik və əməkdaşlıq üçün onu Sizə tövsiyə edə bilərik. Bu firmanın yaxşı rəhbərliyi var. O, öz fəaliyyət sferasında böyük təcrübə toplamışdır. Bu günədək bizim heç bir problemimiz yaranmamışdır.

Ümid edirik ki, bizim informasiyamız Sizin üçün faydalı olacaqdır.

Hörmətlə:

Mənfi tövsiyə

Hörmətli cənab!

Sizin (adı) firmasına dair sorğunuza cavab olaraq, təəssüf hissi ilə bildiririk ki, bizim həmin firma barədə fikrimiz mənfidir. Firmanın rəhbərliyi ehtimadımızı doğrultmayıb. Yuxarıda qeyd olunmuş səbəbdən əsasən iki ay əvvəl biz həmin şirkətlə işgüzar əlaqələri kəsmişik.

Sizdən xahiş edirik ki, bu informasiyaya çox ehtiyatla yanaşasınız. Belə ki, həmin informasiya məxfidir.

Hörmətlə:

SİFARİŞLƏR

SİFARIŞ

Sifarişin yerləşdirilməsi

Hörmətli cənab!

Sizin (tarix) tarixli təklifinizə əsaslanaraq, aşağıdakı sifarişləri etmək istərdik:

..... qiymətə əmtəə vahidi. Məmulatlar Sizin prospektdə təqdim olunmuş təsvirlərə uyğun olaraq hazırlanmalı və göndərdiyiniz nümunələrə müvafiq olmalıdır.

Biz (müddət)-dək ödənişsiz tədarükə ümid edirik. Mallar bizim üçün əlavə xərclər olmadan qutularda qablaşdırılmalıdır.

Ödəmə mallar alındıqdan və yoxlanıldıqdan sonra aparılacaqdır.

Xahiş edirik, bu sifərişi aldığınız barədə məlumat verəsiniz.

Hörmətlə:

Sifarişin qəbul edilməsi

Hörmətli cənab!

..... Sizin (tarix) tarixli sifarişinizi aldıq.

Mallar razılaşdırılmış tədarük qrafiki üzrə göndəriləcəkdir. Yüklənmə bizim (tarix) tarixli təklifimizdə təqdim olunmuş şərtlərə müvafiq olaraq yerinə yetirilir.

Əminik ki, Siz həmin malları müvəffəqiyyətlə reallaşdıracaqsınız.

Hörmətlə:

Sifarişin qəbul edilməməsi

Hörmətli cənab!

Tədarük üçün Sizin (tarix) tarixli sifarişinizi aldıq.

Təəssüflə bildirməliyik ki, hazırkı anda Sizin sifarişiniz üzrə tədarük etmək imkanımız yoxdur. Növbəti aylar üçün bizim məhsulumuz satılıb qurtarmışdır.

Bu səbəbdən Sizin sifarişinizi yerinə yetirə bilmirik.

Hörmətlə:

SİFARİŞİN YERİNƏ YETİRİLMƏSİNİN NORMAL GEDİŞİ ZAMANI İŞGÜZAR YAZIŞMA

İstehsala başlamaq haqqında bildiriş

Hörmətli cənab!

..... (əmtənin adı) tədarükü üçün Sizin (tarix) tarixli sifarişinizə əsasən bildirmək istəyirik ki, sifariş verdiyiniz malların istehsalına başlanılmışdır və (müddət) yüklənməyə hazır olacaqdır.

Xahiş edirik, məhsulun göndərilməsi üçün hansı üsula üstünlük verdiyinizi bildirəsiniz.

Hörmətlə:

Əmtənin yüklənməsi haqqında bildiriş

Hörmətli cənab!

Sizə bildirmək istəyirik ki, (tarix) tarixli sifariş bu gün yerinə yetirilmişdir.

Əmtə məhsulu FOB (f.o.b.) şərtləri ilə (firmasının) yük maşınına yüklənmişdir.

Ümid edirik ki, bu tədarük Sizi təmin edəcəkdir. Yeni sifarişlərinizi gözləyirik.

Hörmətlə:

Hesabın göstərilməsi

Hörmətli cənab!

Sifarişinizə bu gün əməl olunmuşdur.

Qoşma kimi bütöv bir partiya görə hesab-fakturanı əlavə edirik.

Hər zaman xidmətinizdə durmaqdan məmnunuq.

Hörmətlə:

Qoşma:

hesab, bir nüsxə,

Əmtə məhsulunun alınmasının təsdiqi

Hörmətli cənab!

Sizin (tarix) tarixli məktubunuzda sadaladığınız əmtə məhsulları bu gün daxil olmuşdur.

Partiyanın yoxlanışı göstərdi ki, hər şey qaydasındadır.

Hörmətlə:

SİFARIŞ YERİNƏ YETİRİLƏN ZAMAN YARANMIŞ ANLAŞILMAZLIQ VƏ LƏNGİMƏLƏR

Çatdırılmanın ləngiməsi

1.Hörmətli cənab!

Tədarük haqqında (tarix) tarixli müqaviləyə əsasən əmtə məhsulları (tarix)-dən gec olmayaraq yükləniş göndərməli idi.

Təəssüf ki, indiyədək nə malın adı, nə də yüklənmə haqqında bildiriş almamışıq.

Sifariş verilmiş əmtə mallarına kəskin ehtiyacımız olduğundan çatdırılma üçün ... son müddət kimi müəyyən

edirik. Əgər Siz əmtəə məhsulunu həmin müddətə çatdırmasanız biz sifarişimizi geri götürəcəyik.

Hörmətlə:

2. Hörmətli cənab!

.... (tarix) tarixli məktubumuzda sifariş etdiyiniz əmtəə məhsulunun çatdırılmasının son müddətini müəyyən etmişdik. Təəssüf ki, həmin müddətdə sifariş yerinə yetirilməmişdir.

Odur ki, bu məktubla sifarişimizi ləğv edirik.

Hörmətlə:

3. Hörmətli cənab!

Sizə bildiririk ki, sifariş olunmuş əmtəə məhsullarını qəbul etmirik.

Bizim ... (tarix) tarixli məktubumuzda göstərilmiş çatdırılma müddətinə riayət etməmişiniz.

Bu səbəbdən biz öz tələbatımızı digər mənbələrdən təmin etməyə məcbur olmuşuq. Sərf etdiyimiz əlavə məsrəfin məbləğini bu məktuba qoşaraq tezliklə onu ödəməyinizi xahiş edirik.

Hörmətlə:

Qoşma:

hesab, bir nüsxədə.

Ödənişin ləngiməsi

1. Hörmətli cənab!

....(tarix) tarixli sifarişinizə əsaslanaraq, əmtəə məhsulunu Sizə çatdırmaq üçün ... (adı) nəqliyyat şirkətinə vermişik.

Müqaviləyə müvafiq olaraq, ödəniş əmtəə məhsulu çatdırıldıqdan ... gün sonra aparılmalı idi. Təəssüf ki, indiyədək biz ödəməni almamışıq.

Odur ki, məbləğində ödənişin təcili olaraq aparılmasını xahiş edirik. Köçürmənin təsdiqini gözləyirik.

Hörmətlə:

**XÜSUSİ HALLARLA ƏLAQƏDAR
YAZIŞMALARIN HAZIRLANMA
QAYDALARI**

TƏŞƏKKÜR ELAN OLUNMASI HAQQINDA MƏKTUB

1. Hörmətli cənab!

Biz nümayəndəmiz cənab ... (soyadı) səmimi qəbula görə Sizə təşəkkürümüzü bildiririk. Əminik ki, görüş zamanı əldə olunmuş razılaşmalar müsbət nəticələr verəcəkdir.

Gələcək danışıqlar üçün bu ayın sonunda (şəhərin adı) Sizin firmanın nümayəndəsi cənab (soyadı) haqqında razılaşmanı təsdiqləyirik.

Cənab ...(soyadı) burada olduğu müddətdə qonağımız hesab edəcəyik.

Hörmətlə:

2. Hörmətli cənab!

Dünən cənab (soyadı) ilə danışıqları başa vurduq və əldə olunmuş nəticələrin hər iki tərəf üçün əlverişli olacağına ümid edirik.

Fürsətdən istifadə edərək, cənab(soyadı) görüşə göndərdiyinizə görə Sizə təşəkkürümüzü bildiririk. Biz cənab ...(soyadı) və bizim firmanın rəhbərliyi arasında danışıqların xoş və səmimi şəkildə keçməsinə məmnunuq.

Hörmətlə:

TƏBRİK MƏKTUBU

Firmanın yubileyi

Hörmətli cənab!

Firmanızın 25 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq, Sizi təbrik edir və ən xoş arzularımızı bildiririk.

Uzun illər ərzində yaranmış normal əməkdaşlığa görə minnətdarıq.

Hörmətlə:

Ad günü

Hörmətli cənab(soyadı)!

Sizi ad gününüz münasibətilə təbrik edirik. Sizə uzun ömür, can sağlığı arzulayır və ümid edirik ki, gələcəkdə də firmanızın inkişafı naminə yorulmadan çalışacaqsınız.

Hörmətlə:

Filialın açılışı

Hörmətli cənab!

Mətbuat səhifələrindən öyrəndik ki, Siz ...(ölkənin adı) yeni filialınızı açmışınız. Sizə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Eyni zamanda qarşılıqlı əməkdaşlığımızın gələcək inkişafına ümid bəsləyirik.

Hörmətlə:

Xidməti yubiley

Hörmətli cənab (soyadı)!

Bu gün yaratdığınız firmanın rəhbəri kimi fəaliyyətinizin 25 illik yubileyini qeyd edirik.

Bu illər ərzində qabiliyyətiniz və qəbul etdiyiniz qərarlar sayəsində, geniş təcrübəniz əsasında firmanız əmtəə bazarında mövqeyini xeyli möhkəmləndirmişdir.

Sizi təbrik edir, həmçinin gələcək işlərinizdə uğurlar və möhkəm can sağlığı arzulayırıq.

Hörmətlə:

Filialın açılışı haqqında bildiriş

Hörmətli cənab!

Son bir neçə il ərzində məhsulumuza ... (ölkənin, şəhərin adı) zəruri tələbat yaranmışdır. Bununla əlaqədar olaraq biz

orada öz filialımızı açmışıq. Bunun sayəsində Sizə daha səmərəli və operativ şəkildə xidmət göstərə biləcəyik.

Yeni filialın öz məsləhətçiləri vardır və onlar texniki məsələlərlə bağlı bütün suallara ödənişsiz və Sizin tərəfinizdən heç bir öhdəlik olmadan cavab verməyə həmişə hazırdırlar. Bizim əmtəə mallarımız həmin filialda diqqətlə yoxlanıla və təmir oluna bilər.

Ümid edirik ki, bu yeni ofis bizim işgüzar münasibətlərimizin sonrakı inkişafına kömək edəcəkdir.

Hörmətlə:

Firmanın adının və ünvanının dəyişdirilməsi haqqında bildiriş

Hörmətli cənab!

Bizim firmanın ... (tarix) tarixli ümumi iclasında şirkətin ... (köhnə adı) adının(yeni adı) dəyişdirilməsi, həmçinin(şəhər)-dən ... (şəhər)-ə köçürülməsi haqqında qərar qəbul edilmişdir.

Xahiş edirik ki, bu dəyişikliklər haqqında firmanızın müvafiq şöbələrinə məlumat verəsiniz.

Hörmətlə:

Direktorun təyin olunması

Hörmətli cənab!

Həmkarımız cənab(soyadı)-nın (tarix) bizim firmanın direktoru təyin olunduğu Sizə bildirməkdən çox şadıq.

O, (məsələn, tədarük, satış, kadrlar və s. şöbələrinə) şöbələrinə kuratorluq edəcəkdir.

Ümidvarıq ki, cənab (soyadı) bu vəzifəyə təyin olunması firmalarımız arasında mövcud olan qarşılıqlı münasibətin daha da möhkəmləndirilməsinə kömək edəcəkdir.

Hörmətlə:

Qeyri-ticarət sferasında yazışmalar

Sərgiyə dəvət olunma

Hörmətli cənab!

..... (tarix)-dən(tarix)-dək(şəhərin adı) sərgi keçiriləcəkdir.

Bildiririk ki, orada bizim məhsullar da nümayiş etdiriləcəkdir.

Sərgidə Sizi xüsusilə maraqlandıracaq yeni modellərin bir neçəsini görə bilərsiniz. Bundan əlavə keyfiyyətini xeyli yüksəltdiyimiz, artıq istehsal olunan məhsullarımız da marağınıza səbəb ola bilər.

Əgər Siz pavilyonunda bizim stendimizə yaxınlaşsanız biz çox şad olarıq. Bir neçə dəvətnamə biletini məktuba qoşuruq.

Hörmətlə:

Qoşma: biletlər

Yerləri bronlamaq haqqında tələbname

Hörmətli cənab!

Bizim firmamız Sizin mehmanxananızda (tarix) əvvəlində ticarət agentlərinin müşavirəsini keçirmək istəyir.

.....-dəndək olan müddət üçün bizə aşağıdakılar tələb olunur:

..... birnəfərlik və ikinəfərlik nömrələr, onların hamısında vannə və ya duş otağı olmalıdır.

Biz bütün iştirakçıları Sizin mehmanxanada yerləşdirmək istərdik.

Sizdən nömrələrin, səhər yeməyinin, xidmətlərin qiymətlərini və digər tarifləri bizə göndərməyinizi xahiş edirik.

Biz(tarix) ziyafət zalında nəfərlik rəsmi nahar təşkil etmək istərdik. Sizdən menyuya dair təkliflər verməyinizi xahiş edirik. (Naharın dəyəri adambaşına təqribəndəndək hesabı ilə müəyyən olunur)

Hörmətlə:

Fərdi bronlama

Hörmətli cənab!

Sizdən xahiş edirik ki, bizim (ölkənin, şəhərin adı) olan müştərimiz cənab (soyadı) üçündəndək (tarix), əgər mümkünsə dənizə baxan pəncərəsi olan, vanna otaqlı, birnəfərlik nömrə bronlayasınız.

Cənab(soyadı)(şəhərin adı)-dən reyslə ...(şəhərin adı)-ə uçub gəlməlidir və Sizin mehmanxananıza təqribən saat çatmağı nəzərdə tutulmuşdur.

Xahiş edirik ki, əlavə xidmətlər də daxil olmaqla bu bronlamaya görə hesabı bizə göndərsiniz.

Sizin təsdiqinizi gözləyirik.

Hörmətlə:

Qrup üçün yerlərin bronlanması

Hörmətli cənab!

Sizinlə olan telefon danışığına istinad edərək, biz aşağıdakı yerləri bronladığımızı təsdiq etmək istərdik.

.....dəndək (tarix) olan müddətə vanna otağı və duşla təchiz olunmuş birnəfərlik və ikinəfərlik nömrələr.

Cənab (soyadı) üçün birnəfərlik, cənab(soyadı) və həyat yoldaşı ... (soyadı) üçün ikinəfərlik nömrələr ayrılmışdır.

Bizim qonaqlarımız ...(tarix), bəziləri isə nisbətən gec gələcəklər. Bütün qonaqlar öz xərclərini özləri ödəyəcəklər. Qoşmada olan zərfləri müvafiq nömrələrə çatdırmanızı xahiş edirik.

Hörmətlə:

Qoşma: zərflər

MEHMANXANANIN CAVABI

İmtina

Hörmətli cənab!

..... tarixli sorğunuza görə Sizə təşəkkürümüzü bildiririk. Təəssüf ki, yerləşdirə bilməyəcəyik. Belə ki, artıq bütün yerləri böyük tərkibdə nümayəndə heyəti üçün bronlamışq və hazırda Sizə lazım olan miqdarda boş nömrəmiz və konfrans zalımız yoxdur.

Lakin biz Sizə növbəti həftə üçündəndək (tarix) həmin əsas şərtlərlə, lakin adambaşına qiyməti ilə nömrələr təklif edə bilərik. Həmin qiymətə nömrəyə, səhər yeməyinə görə haqq, vergi və xidmətlərə görə% daxildir.

Biz həmçinin həmin müddətə nəfərlik konfrans zalını Sizin ixtiyarınıza verə bilərik.

Biz Sizin müşavirənin iştirakçılarını böyük məmnuniyyətlə qəbul edərdik və tezliklə cavabınızı gözləyirik.

Hörmətlə:

Müsbət cavab

Hörmətli cənab!

..... (tarix) tarixli sorğunuza görə Sizə təşəkkürümüzü bildiririk. Biz Sizin qrupunuza-dən-dək (tarix) gündə adambaşına netto-qiymətə birnəfərlik və ikinəfərlik nömrələr təklif etmək istərdik. Dəyərə nömrəyə, səhər yeməyinə görə ödəmələr, vergi və xidmətlərə görə% daxildir.

Hər 21-ci qonağı biz ödənişsiz qəbul edirik.

Bizim bütün otaqlarımız duş və vanna otağı, ayaqyolu, telefon, radio və televizorla, seyf və soyuducu ilə təchiz olunmuşdur, ödənişsiz üzgüçülük hovuzumuz vardır.

Sizdən xahiş edirik ki, nəfərin gündəlik yaşayışının dəyərinə bərabər depozitlə birlikdə bronlar üçün sifariş göndərəsiniz. Sizin təsdiqinizi gözləyirik. Qonaqlarınızın xidmətlərimizdən razı qalması üçün mümkün olan hər şeyi edəcəyik.

Hörmətlə:

BANK YAZIŐMALARI

Bank hesabının açılması

Sorğu

Hörmətli cənab!

Biz Sizin bankınızda cari hesab açmaq istəyirik. Bankın faiz dərəcələrini, əməliyyat xidmətləri üçün bank komisiyon haqlarını və tariflərini bizə bildirməyinizi xahiş edirik.

Hörmətlə:

Tapsırıq

Hörmətli cənab!

..... adına bizim üçün cari hesab açmanızı xahiş edirik.

İlkin depozit kimi məbləğ üçün çeki əlavə edirik.

Yeni açılmış hesabdən nümayəndəmiz cənab ... (soyadı) və cənab ... (soyadı) birgə (ayrılıqda) istifadə edəcəklər.

Onların imzaları:

Cənab

Cənab

Hörmətlə:

Qoşma: Çek, bir nüsxə

Kredit almaq üçün sorğu

Cari hesab üzrə kredit verilməsi

Hörmətli cənab!

Cari hesab üzrə məbləğində kredit alınması üçün şərtlərinizi bildirməyinizi xahiş edirik.

Ödəmə qisminə biz təqribi dəyəri ... təşkil edən anbarda olan əmtəə mallarını təqdim edirik.

Cavabınızı gözləyirik. Əvvəlcədən təşəkkürümüzü bildiririk.

Hörmətlə:

Sərmayə yatırımı

1. Hörmətli cənab!

Sizin ölkənizdə ən əlverişli şəkildə məbləğində müvəqqəti sərbəst vəsaitin yatırımı üçün mövcud olan imkanlar haqda informasiya almaq istəyirik. Cavabınızı gözləyirik.

Hörmətlə:

2. Hörmətli cənab!

Biz cari hesabımızdan ... məbləğini 30 gün müddətinə depozit hesabına keçirmək istəyirik. Sizin təklif edə biləcəyiniz faiz dərəcələrini bildirmənizi xahiş edirik.

Hörmətlə:

Qiymətli kağızların alınması

Hörmətli cənab!

Aşağıdakı qiymətli kağızları bizim hesabımıza almanızı xahiş edirik:

Miqdarı: səhm (istiqrax vəərəqəsi)

Limitləşdirilmiş qiymət: bir səhmə görə

Tapşırıq qüvvədədir: (tarix)-dək

Hörmətlə:

Qiymətli kağızların satışı

Hörmətli cənab!

Bizim portfelimizdən (paketimizdən) aşağıdakı səhmləri (istiqrax vəərəqələrini) satmağınızı xahiş edirik:

..... qiymətə ... ədəd, limit-dək qüvvədədir. Qiymətli kağızlar bizim depozit hesabımızdan götürülməlidir. Ekvivalenti bizim hesaba kreditləşdirmənizi xahiş edirik.

Hörmətlə:

Veksel aksepti

Hörmətli cənab!

Bizim vekselləri hansı şərtlər əsasında akseptləşdirə biləcəyinizi bizə bildirmənizi xahiş edirik.

Sizin cavabınızı gözləyirik.

Hörmətlə:

Vekselin inkasso edilməsi

Hörmətli cənab!

..... (bank) tərəfindən ödənilən (tarix, müddət) ödəmə müddəti olan məbləğində vekseli əlavə edirik.

Vekselin lazım olan vaxtda inkasso edilməsini və bizim hesabın kreditləşdirilməsini xahiş edirik.

Hörmətlə:

Qoşma: veksel, bir nüsxə

Akkreditiv açılması

Hörmətli cənab!

Sizdən firmasının xeyrinə məbləğində geri çağırılmayan əmtəə akkreditivi açmanızı xahiş edirik. Həmin akkreditiv aşağıdakı sənədlər təqdim edildikdə ödənilə bilər.

İki nüsxədə hesab-faktura, hərbi riski də təmin edən hesabın məbləği, üstəgəl 10% həcmində sığorta polisi, məbləğində «fraxt ödənilmişdir» qeydi ilə və blank indossamenti ilə olan sərəncamın adına çıxarılmış tam konosament dəsti

Akkreditiv ... (tarix)-dək qüvvədə olmalıdır. Qismən çatdırılmaya icazə verilmir.

Xidmətlərinizə görə təşəkkür edirik.

Hörmətlə:

Dividentlərin yığımı

Hörmətli cənab!

Çatacaq dividentlərin kuponunu əlavə edirik. Sizdən xahiş edirik ki, onları bizim adımızdan ödəyəsini və pulları bizim hesabımıza köçürəsiniz.

Köməklik etdiyinizə görə təşəkkür edirik.

Hörmətlə:

Qoşma: dividend kuponları

Çeklər . Çekin ödəniş üçün təqdim olunması

Hörmətli cənab!

..... məbləğində çeki əlavə edirik və onu bizim hesaba qoymanızı xahiş edirik.

Biz həmin çekin dəyərində əmtəə məhsulunu tədarük etməliyik. Odur ki, müvafiq bankdan razılıq alsanız Sizə minnətdar olarıq. Nəticə haqqında bizə təcili məlumat vermənizi xahiş edirik.

Əməkdaşlığa görə Sizə təşəkkürümüzü bildiririk.

Hörmətlə:

Qoşma: çek, bir nüsxə

Çeklə ödənişin dayandırılması

Hörmətli cənab!

..... (tarix)də məbləğində adına verilmiş çek üzrə ödənişi dayandırmanızı xahiş edirik.

Hörmətlə:

Şikayət (reklamasiya)

Hörmətli cənab!

Sizin (tarix) ... hesabdan çıxarışınızda bizim hesabımızı məbləğində debetə daxil etmişiniz.

Bizdə belə məbləğin ödənilməsi haqqında heç bir qeyd yoxdur. Xahiş edirik ki, bu debeti yoxlayasınız və əgər səhvə yol verilmişdirsə onu ləğv edəsiniz.

Hörmətlə:

İşgüzar münasibətlərin dayandırılması

Hörmətli cənab!

Biz Sizin ölkənizdə idxal-ixrac fəaliyyətimizi dayandırmışığ və bir daha Sizde olan hesabımızdan istifadə etməyəcəyik. Odur ki, həmin hesabı bağlamağınızı xahiş edirik.

Hesab üzrə qalığı (bank) köçürməni xahiş edirik.

Əməkdaşlığa görə Sizə minnətdarlığımızı bildiririk.

Hörmətlə:

**REKLAMLAR, ELANLAR,
BİLDİRİŞLƏR**

REKLAM

İngilis dilində sərbəst yazıb oxuya bilərsiniz? Bəs, danışmaq zamanı çətinlik çəkirsinizmi? İngilis dilini mükəmməl öyrənmək istəyirsiniz? Elə isə EF English First ingilis dili hazırlıq kurslarına müraciət edin. Burada sizinlə peşəkar müəllimlər işləyəcək və siz 10 ay ərzində ingilis dilini mükəmməl öyrənəcəksiniz. İyul ayında isə İngiltərənin Bringta şəhərinə səyahət etməyə şans əldə edəcəksiniz! Tələsin!

Ünvan: Bakı şəhəri, Təbriz küç.89, EF English First hazırlıq kursları.

Telefon: (+994 12) 453 95 82, 496 93 21

Email: ef baku.com.

REKLAM

Tez, sərfəli və etibarlı!

Pulunuzu Kanadadan Azərbaycana köçürərik. Bir bank günü və pullar sizin hesabınızdadır.

Müraciət edin!

Telefonlar:

Ünvan: Bakı şəhəri,

Vidadi küçəsi, 34

ELAN

15 oktyabr 2006-cı il saat 14-00- da Kiçik iclas salonunda fakültə Elmi şurasının iclası olacaqdır.

İclasın gündəliyi:

1. Seçki.
2. 2005-2006-cı tədris ilinin yekunları və qarşıda duran vəzifələr.
3. Cari məsələlər.

Dekanlıq

ÇAĞIRIŞ

May ayının 21-də saat 16-da universitetin iclas zalında şəhərimizin gənc yazarlarının tələbələrə görüşü olacaqdır. Görüşə sevimli şairimiz Zəlimxan Yaqub da dəvət olunmuşdur.

Arzu edənlər iştirak edə bilərlər.

*Universitet Gənclər
Təşkilatı*

ÇAĞIRIŞ

08 sentyabr 2006-cı il tarixdə, saat 10⁰⁰-da universitetin 75 illiyinə həsr olunmuş yubiley tədbiri keçiriləcəkdir.

Tədbir universitetin Akt zalında olacaqdır.

Rektorluq

ÇAĞIRIŞ

17 mart 2006-cı il tarixdə universitetimizdə Novruz iməciliyi keçiriləcəkdir. Asudə vaxtı olan əməkdaş və tələbələrin iştirakı zəruridir.

Həmkarlar komitəsi

ÇAĞIRIŞ

18 mart 2006-cı il tarixdə, saat 12⁰⁰-da Novruz bayramı münasibətilə universitetin həyətində el şənliyi keçiriləcəkdir. Professor-müəllim heyəti və tələbələrin iştirakı arzuolunandır.

*Rektorluq,
Həmkarlar komitəsi*

BİLDİRİŞ

Azərbaycan AzəriQaz Bankı əhalinin nəzərinə çatdırır ki, Azərbaycan Respublikası Əmanət bankı sertifikatlarına verilən orta illik gəlir 10 faizdən 30 faizə qaldırılmışdır.

Əmanət bankları tərəfindən əvvəlcə satılmış bütün milli sertifikatlara da orta illik gəlir 30 faizlə hesablanacaqdır.

Azərbaycan AzəriQaz Bankı

BİLDİRİŞ

04 yanvar 2006-cı il tarixdə, saat 13⁰⁰-da «Biznesin təşkili» kafedrasının iclası olacaqdır.

Gündəlikdə duran məsələ:

1. Tədris ilinin I və II yarısının yekunları haqqında (kafedra müəllimlərinin hesabatları)
2. Yeni semestrə hazırlıq və qarşıda duran vəzifələr (çıxışçı-kafedra müdiri Talib Mikayılov)

Kafedra müdiri

BİLDİRİŞ

21 oktyabr 2006-cı il tarixdə, saat 14⁰⁰ –da Universitet Həmkarlar komitəsinin hesabat-seçki yığıncağı keçiriləcəkdir.

Gündəlikdə duran məsələ:

1. Universitet Həmkarlar komitəsinin hesabatı (məruzəçi – komitə sədri Ə.Əliyev)
2. Həmkarlar komitəsinin yeni heyətinin seçilməsi.
3. Rayon həmkarlar konfransına nümayəndələrin seçilməsi.
4. Cari məsələlər.

İclas universitetin akt zalında keçiriləcəkdir.

Həmkarlar komitəsi

BİLDİRİŞ

Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi əhəlinin nəzərinə çatdırır ki, 30 iyun 2005-ci il Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının şəxsiyyət vəsiqəsinin alınması üçün sənəd qəbulunun son günüdür.

Vaxtında sənəd verməyən şəxslər sənədlərini təqdim edən zaman 500,000 (beş yüz min) manat məbləğində cərimə ödəməli olacaqlar.

**Azərbaycan Respublikası
Daxili İşlər Nazirliyi**

BİLDİRİŞ

26 may 2006-cı il tarixdə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin böyük akt zalında «Təhsil və Gənclər» mövzusunda Beynəlxalq Tələbə konfransının təntənəli açılışı olacaqdır. Tədbirdə Təhsil Nazirliyinin, Gənclər və İdman Nazirliyinin nümayəndələrinin, xarici universitetlərin tələbə və müəllim heyətinin iştirakı gözlənilir.

Tədbir saat 12⁰⁰ -da başlanacaq və 2 saat davam edəcəkdir.

Tələbələrin konfransda iştirakı tələb olunur.

Dekanlıq

...
nəşriyyatının
direktoru
R.Ə.Yaqubova

Bildiriş qeydi
29.01.2004-cü il № 24

REFERAT TOPLUSUNUN YOXLANIŞI

12.01.2004-cü il tarixli 182 sayılı göstərişə əsasən mən «Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalında qabaqcıl təcrübə» toplusunun hazırlanmasını yoxlamışam (№=1-04,2-04).

Böyük redaktor N.A.Hüseynovanın günahı üzündən aşağıdakı ciddi səhvlərə yol verilmişdir: birinci halda- referatda meliorasiya mövzusunda aid olan yazı «Qaba yem istehsalı» bölməsində getmiş, ikinci halda isə iqtisadi səmərə göstəriciləri təhrif olunmuşdur.

N.A.Hüseynovanın bu məsələ ilə bağlı izahatı qənaətbəxş deyildir.

N.A.Hüseynovanın inzibati qaydada cəzalandırılması barədə sərəncam verməyinizi xahiş edirəm.

Şöbə müdiri:

A.M.Rzayeva

«Fidan» EİB-in direktoru
Ə.Əliyevə

BİLDİRİŞ

Nəzərinizə çatdırıram ki, 20 aprel 2005-ci il tarixdə 2 sayılı quraşdırma sexinin 3-cü xəttində qısa elektrik qapanması nəticəsində qəza baş vermiş və xətt dayanmışdı. Təmir üçün elektrik montyoru O.M.Abbasov çağırıldı.

O.M.Abbasov elektrik xəttini yoxlamaq üçün maneçilik törədən 40 kiloqramlıq çəlləkləri kənara çəkərkən ayağının üstünə salmış, nəticədə sol ayağının barmaqlarını sındırmışdır.

Hazırda O.M.Abbasov xəstəxanada yatır.

Hadisə yerində akt tərtib olunmuşdur, bunun üçün günahkar olan digər adam yoxdur.

Texniki təhlükəsizlik
üzrə mühəndis:

A.Quliyev

«Fidan» EİB-in plan-maliyyə
şöbəsinin rəisi
N.Ə.Hüseynova

BİLDİRİŞ QEYDİ

2 fevral 1989-cu ildə sənədlərin imzalanması və tərtibilə bağlı olaraq aşağıdakı tərtibat vasitələrinin alınması imkanlarını nəzərdən keçirməyinizi xahiş edirəm:

1. Elektrikləşdirilmiş sənədtikən «İmpuls-2»;
2. Nişanlayıcı maşın MM-2;
3. Elektromaqnitli ştempelləmə aparatı EŞA-3.

Dəftərxana müdiri:

A.N.Rzayeva

**«Fidan» EİB-in direktoru
Ə.Əliyevə**

BİLDİRİŞ

Plan-maliyyə şöbəsinin böyük mühəndisi M.N.Quliyevin «Mühəndis-texnik işçilərin mükafatlandırılması sisteminin təkmilləşdirilməsi» mövzusunda keçiriləcək seminarda məruzə ilə çıxış etməsi üçün 10 aprel 2006-cı ildən 5 gün müddətinə Minsk şəhərinə ezam olunmasını xahiş edirəm.

Əsas: Elmi-texniki təbliğat evinin 14 mart 2006-cı il tarixli məktubu və seminarın proqramı.

Şöbə müdiri:

İ.N.Zəfərov

**«Fidan» EİB-in direktoru Ə.Əliyevə
İstehsalat şöbəsinin müdiri B.N.Zama-
nova tərəfindən**

RAPORT

Növbəti məzuniyyətdən qayıdandan sonra 17.03.05-ci il tarixdən işə başlamışam.

B.N.Zamanova

17.03.2005

DƏRKƏNARLAR

Əmrləşdirin
Üç aylıq sınaq müddəti ilə
Hesabat hazırlayın
Əmrlə kollektivi tanış edin
Baş mühasib hesabat hazırlasın
İqtisadçı vəzifəsinə qəbul edin
Etiraz etmirəm
Fəhlənin ərizəsi nəzərə alınsın.
Beynəlxalq konfrans barədə təkliflərinizi verin
Mənə məlumat verilsin
Daha ətraflı xasiyyətnamə verin
Rəsmiləşdirin
Təşəbbüs bəyənilsin
Əldə rəhbər tutun
Ödənilsin
Məktubla müraciət edin
Tədbir görüb mənə məlumat verin
Beynəlxalq bankla danışın, şəbələri məlumatlandırın.
Təşəbbüs qrupunun fəaliyyəti dəstəklənsin
Mükafatlandırılınsın
Cərimə tətbiq edilsin
Xahiş edirəm (filankəslə) danışın.
Xahiş edirəm, tanış olasınız
Mümkün variantı seçin
Obyektiv həll edin
Sənədləşdirin
Maliyyə vəsaiti ayırın
Bir aylıq əmək haqqı miqdarında mükafatlandırılınsın
Fəaliyyət proqramı müəyyənləşdirilsin
Təklif konkretləşdirilsin

PROTOKOLLAR

**Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
27 sentyabr 2003-cü il tarixli 935 nömrəli
Fərmanı ilə təsdiq edilmiş təlimata
8 nömrəli əlavə**

Geniş protokol nümunəsi

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MƏDƏNİYYƏT
NAZİRLİYİNİN
KOLLEGİYA İCLASININ**

P R O T O K O L U

№ _____

Bakı şəhəri «___» _____ il

Sədrlik edirdi: _____ (adı, soyadı və vəzifəsi)

İştirak edirdilər: _____ (adları, soyadları)
Dəvət olunurlar: _____ (adları, soyadları, vəzifələri)

1. _____
(baxılan məsələlərin sadalanması, məruzəçilərin adları və soyadları)
2. _____
3. _____

Eşidildi: (məsələnin adı, məruzəçinin və müzakirələrdə çıxış edənlərin adları və soyadları).

Çıxış etdilər: (məruzələrin və çıxışların qısa mətni)

Qərara alındı: (qəbul olunmuş qərar və ya həmin məsələyə dair rədd edilmiş layihə tam yazılmış şəkildə).

1. _____
2. _____
3. _____

Sədr _____ (adı və soyadı)
(imza)

Katib _____ (adı və soyadı)
(imza)

**Əməyin mühafizəsi şöbəsinin
3 yanvar 2006-cı il tarixli 01 sayılı iclasının**

PROTOKOLU

İştirak etdilər: Şöbənin müdiri: M.Qurbanlı
Mütəxəssislər: C. Cəfərov, M.Asanlı,
M.Məşədiyev, A.Ağayev.

Gündəlik məsələ:

1. Aparılan tikinti-abadlıq işləri ilə bağlı şöbədə tikinti materiallarının təchizatı.

Cari məsələlər:

2. Dinləndi: Şöbə müdiri M.Qurbanlı çıxışında qeyd etdi ki, şöbədəki tikinti-bərpa işləri ilə bağlı bölmələrin yeni avadanlıq və texniki vəsaitlərə ehtiyacı artmışdır. Belə ki,

baxımsızlıq üzündən şöbəyə məxsus bəzi texniki, əyani və təchizat vasitələri yararsız hala düşmüşdür. Avadanlıqlarımızı lazımi səviyyədə qoruya bilmədiyimizdən stol və stullarımızın, eləcə də bilgisayarlarımızın təmirə ehtiyacı vardır. Bununla bağlı kollektivin fikrini öyrənmək yaxşı olardı.

Çıxışlar: Şöbənin mütəxəssisi C.Cəfərov çıxışını özünütənqid şəklində quraraq qeyd etdi ki, əgər biz avadanlıqlarımızı başqa yerə köçürsəydik, bugünkü vəziyyət yaranmazdı. Bununla belə, şöbənin çatışmazlıqlarını aradan qaldırmaq üçün təmir işlərini mənə həvalə etməyinizi xahiş edirəm.

Mütəxəssislərdən M.Aslanlı, M.Məşədiyev, A.Ağayev onun təklifini dəstəklədilər.

- Qərar:** 1. Şöbəyə məxsus cari təmir işləri C.Cəfərova tapşırılsın.
2. Texniki, əyani və təchizat vəsaitlərinin bərpası üçün M.Aslanlı, M.Məşədiyev, A.Ağayevdən ibarət qrup yaradılsın.

Cari məsələlərlə bağlı şöbənin müdiri M.Qurbanlı şöbədəki bərpa işlərinə baxmayaraq, işin keyfiyyətinin daha da yüksəldilməsini, suverenliyimizin və dövlətçiliyimizin keşiyində durmağı, hamının vəzifə borcu olduğunu kollektivin nəzərinə çatdırdı.

Sədr:

M.Qurbanlı

Katib:

K.Talıblı

**Bakı Dövlət Universiteti Həmkarlar komitəsinin
20 may 2005-ci il tarixli iclasının 10
saylı protokoldan**

ÇIXARIŞ

Dinləndi: Universitet əməkdaşlarına istirahət müddətində yollayışlar verilməsi barədə komitə sədrinin məlumatı.

Qərar: 1. Əməkdaşlardan daxil olmuş ərizələrə əsasən professor-müəllim heyətinə 25%, köməkçi-heyət üçün isə 10% güzəştli 15 yollayış ayrılсын (siyahı əlavə olunur).

2. Maddi vəziyyəti ağır olan iki çoxuşaqlı ailəyə verilən yollayışların pulu bütövlükdə universitetin Həmkarlar komitəsi tərəfindən ödənilsin (siyahı əlavə olunur).

Sədr:

F.Əliyeva

Katib:

M.Əmrahova

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Azərbaycan dili kafedrasının 19 may
2006-cı il tarixli iclasının 10^a sayılı

P R O T O K O L U

İştirak edirdilər: dos.T.Əbdülhəsəni, prof.M.Hacıyeva, prof.H.Zərbəliyev, dos.S.Zeynalova, dos.S.Hüseynova, dos.F.Kazımova, dos.əv.V.Mahmudova, b/müə. T.Xəlilova, b/müə. H.Qarayev, müə. K.İbrahimova, müə. N.Yusifova, müə. E.Bağırzadə, müə. G.İsmayılzadə, müə. A.Hüseynova, b/lab. G.Yaqubova, lab. G.Zeynalova, lab. A.Şirinova, lab. M.Əmrahova, b/lab. E.Babayeva.

GÜNDƏLİK:

1. Kafedranın müəllimi Elfira Bağırzadənin 19 may 2006 – cı il tarixdə Biznes inzibatçılığı fakültəsinin 16 sayılı qrupunda keçirdiyi açıq dərslin müzakirəsi.

Keçmiş dərslin mövzusu:

Feli bağlama, İstanbulun fəthi haqqında.
Tərcümə. İqtisadi terminlər.

Yeni dərslin mövzusu:

Sintaksis. Cümlə haqqında məlumat.
Fetih marşı. Tərcümə

ÇIXIŞLAR:

Dos.T.Əbdülhəsəni: Hamınızı salamlayıram. Bildiyiniz kimi, 19 may 2006-cı il tarixdə, saat 11³⁰-da kafedramızın müəllimi Elfira Bağırzadənin Biznes inzibatçılığı fakültəsində

açıq dərsi olmuşdur. Həmin dərsin müzakirəsinə başlayaq. Elfira xanım, buyurun, əvvəlcə siz öz sözünüzü deyın.

Müə.E.Bağırzadə: Çox sağ olun, Tofiq müəllim. Dərsdə iştirak edən müəllimlərə də öz təşəkkürümü bildirirəm. Məncə, dərslər uğurlu keçdi. Çalışdım ki, qarşıya qoyulan məqsədə nail olum.

Dos. T.Əbdülhəsəni: Sağ olun, Elfira xanım. Buyurun, Firəngiz xanım, dərslər barəsində öz fikrinizi bildirin.

Dos. F.Kazımova: Dərslər çox maraqlı keçdi. Arzu edərdim ki, türk dili müəllimləri də dərslərdə iştirak edəydi. Bir semestr müddətində tələbələrin türkçə sərbəst danışmaları sevindirici hal idi. Müəllim dərslərdə kart sistemindən istifadə etdi ki, bu da təqdirolunacaq haldır. Ümumiyyətlə, dərslərdən çox razı qaldım. Təklif edirəm ki, dərslər əla qiymətləndirilsin.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Sağ olun, Firəngiz xanım. Həbib müəllim, buyurun, sözünüzü deyın.

Prof.H.Zərbəliyev: Ümumiyyətlə, türk dilindən dərslər deyən müəllimlərin üçündən də razıyam.

Prof.M.Hacıyeva: Mən Elfira xanımın açıq dərslərində iştirak etmədim. Amma o, hələ təzə müəllim gələn vaxtlarda mən onun bir çox dərslərində iştirak etmişəm. Elfira xanım dərslərini çox maraqlı, çox səviyyəli şəkildə aparır.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Səlimə xanım, buyurun, sözlərinizdir.

Dos.S.Zeynalova: Dərslərdən razı qaldım. Müəllim dərslər yüksək səviyyədə, pedaqoji cəhətdən çox hazırlıqlı bir şəkildə keçdi. Amma İstanbul məsələsindən danışıqdan, Pyotrun sözünü desəydi, lap yerinə düşərdi. Ümumiyyətlə, dərslərdə irad tutulacaq heç bir nöqsan yox idi. Mən dərslərin əla qiymətləndirilməsini təklif edirəm.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Sağ olun, Səlimə xanım. Bu qədər tərifdən sonra mən istərdim yeni dərslər ilində Elfira xanımın növbəti açıq dərslərini yenidən salım. Aybəniz xanım, buyurun, siz də öz fikrinizi deyın.

Müə.A.Hüseynova: Dərs yüksək səviyyədə keçdi. Çox razı qaldığım cəhət o idi ki, müəllim türkçə dediyi dərs adlarını, terminləri bizim də anlamamız üçün dilimizdə açıqlamasını verirdi. Dərstdən çox məmnun qaldım.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Minnətdaram, Aybəniz xanım. Könül xanım, buyurun, sözü sizə verirəm.

Müə.K.İbrahimova: Dərstdən çox razı qaldım. Mən də dərsin əla qiymətləndirilməsini təklif edirəm.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Buyurun, Nailə xanım, sözü sizə verirəm.

Müə.N.Yusifova: Təşəkkür edirəm, Tofiq müəllim. Mən də deyilən bütün fikirlərlə razıyam. Dərsin əla qiymətləndirilməsini təklif edirəm.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Bütün deyilənləri nəzərə alaraq, dərsin əla qiymətləndirilməsini təklif edirəm.

QƏRAR: Kafedranın müəllimi Elfira Bağırzadənin Biznes inzibatçılığı fakültəsinin 16 sayılı qrupunda keçirdiyi açıq dərsi əla qiymətləndirilsin.

SƏDR:

dos.T.Əbdülhəsəni

KATİB:

b/lab.E.Babayeva

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Azərbaycan dili kafedrasının 4 aprel
2006-cı il tarixli iclasının 8^b sayılı

P R O T O K O L U

İştirak edirdilər: dos.T.Əbdülhəsənlı, dos.S.Zeynalova, dos.V.Məmmədov, dos.S.Hüseynova, dos.A.Rzai, dos.F.Kazımova, dos.əv.V.Mahmudova, b/müə. R.Hüseynova, b/müə. T.Xəlilova, b/müə. İ.Sultanova, müə. N.Rzayeva, müə. N.Yusifova, müə. S. Əhmədova, müə. E.Bağırzadə, müə. G.İsmayılzadə, müə. A.Hüseynova, b/lab. G.Yaqubova, lab.G.Zeynalova, lab.A.Şirinova, lab.M.Əmrahova.

GÜNDƏLİK:

1.Kafedranın elmi seminarında dosent F.Kazımovanın «Azərbaycan ədəbi dilinin inkişaf yolları» mövzusunda elmi məruzəsi.

ÇIXIŞLAR:

Dos.T.Əbdülhəsənlı: Gündəlikdə qeyd edildiyi kimi, bu gün kafedranın dosenti Firəngiz Kazımova «Azərbaycan ədəbi dilinin inkişaf yolları» mövzusunda elmi məruzə ilə çıxış edəcəkdir. Çıxış üçün sözü Firəngiz xanıma verirəm. Buyurun!

Məruzənin mətni protokola əlavə olunur.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Təşəkkür edirəm, Firəngiz xanım, mövzu ilə əlaqədar xahiş edirəm konkret fikirlərinizi bildirin. Buyurun!

Dos.V.Məmmədov: Firəngiz xanım, yazdığınız məruzəni diqqətlə dinlədim, mövzunun təhlili mənim xoşuma gəldi. Məruzənizə H.B.Zərdabinin də M.F.Axundov başda olmaqla dillə bağlı fikirlərini daxil etməyinizi məsləhət görərdim. Ümumiyyətlə, məruzəni yaxşı qiymətləndirirəm.

Dos.S.Hüseynova: Çox sağ olun, Firəngiz xanım. Çox böyük həvəslə qulaq asdım. Mövzu çox düzgün izah olunub. Minnətdaram.

Dos.əv.V.Mahmudova: Firəngiz xanım məruzəni çox yaxşı işləyib, bizi çox maraqlı faktlarla tanış etdi. Məruzəni qənaətbəxş hesab edirəm.

Dos.S.Zeynalova: Firəngiz xanımın məruzəsini dinlədim və çox razı qaldım. Dilimizin inkişaf yollarından maraqlı və geniş danışdı. Elmi seminarı qənaətbəxş hesab edirəm. Çox sağ olun.

Müə.A.Hüseynova: Mən də deyilənlərlə razıyam. Firəngiz xanım, istəsəniz məruzəyə X.Rzanın dil haqqındakı şeirlərinin təhlilini də əlavə edə bilərsiniz.

Dos.T.Əbdülhəsəni: Sualı olan və ya çıxış etmək istəyən yoxdursa, bugünkü elmi seminar da dos.Firəngiz Kazımovanın məruzəsini qiymətləndirək. Mən Firəngiz xanımın elmi seminar da çıxışının qiymətləndirilməsini səse qoyuram.

İclasda iştirak edən kafedra əməkdaşları dosent Firəngiz Kazımovanın «Azərbaycan ədəbi dilinin inkişaf yolları» adlı elmi məruzəsinin qənaətbəxş qiymətləndirilməsinə səs verdilər.

QƏRAR: Kafedranın dosenti Firəngiz Kazımovanın «Azərbaycan ədəbi dilinin inkişaf yolları» adlı elmi məruzəsi, qənaətbəxş hesab edilsin.

SƏDR:

dos: T.Əbdülhəsəni

KATİB:

lab:A.Şirinova

**VƏKALƏTNAMƏ
VƏ ETİBARNAMƏLƏR**

VƏKALƏTNAMƏ

Biz, sizin idarədən 2005-ci ilin yanvarından dekabrına qədər şifrələri almağı öz işçimiz İlahə Zeynalovaya etibar edirik.

Bizim hesab nömrəmiz: 76453879, Bakı ş., Yasamal rayon Mənzil-təsərrüfat bankı.

İ.Zeynalovanın şəxsiyyət vəsiqəsi: P-JQ N-685436, 6 sentyabr 2003-cü ildə Bakı ş. Nərimanov RİK-nin DİŞ-i tərəfindən verilib.

İ.Zeynalovanın imzasının nümunəsini təsdiq edirik: (möhr)

«Fidan» EİB-in direktoru:
Baş mühasib:

Ə.Əliyev
M.Məmmədov

VƏKALƏTNAMƏ

Biz, sizin idarənin 2006-cı ilin yanvarından dekabrına qədər təmiri üçün lazım olan avadanlıqları almağı öz işçimiz Samirə Əhməd qızı Aydınovaya etibar edirik.

Bizim hesab nömrəmiz: 76453879, Bakı şəhəri, Nərimanov rayon Bankı. Samirə Əhməd qızı Aydınovaya şəxsiyyət vəsiqəsi (P-AQ 685436) 6 sentyabr 2000-ci ildə Bakı şəhəri Nizami RPI tərəfindən verilmişdir.

Samirə Əhməd qızı Aydınovanın imzasının nümunəsini _____ təsdiq edirik.

İdarənin müdiri:
Baş mühasib:

Z.Zeynalov
M.Mehmanov

M.Y.

VƏKALƏTNAMƏ

Biz, Sizin rəhbərlik etdiyiniz «Bilgisayar» mağazasından universitetimiz üçün sifariş edilən 2 ədəd bilgisayarı əməkdaşımız Telman İman oğlu Məhərrəmliyə etibar edirik.

Bizim hesabımız: 0250001, Bakı şəhəri, 10 saylı Yasamal rayon əmanət bankıdır.

T.İ.Məhərrəmliyin şəxsiyyətini təsdiq edən vəsiqə: II-JO №344205. 28 oktyabr 2006-cı ildə Bakı ş., Səbail RİK-in Polis idarəsi tərəfindən verilmişdir.

T.İ.Məhərrəmliyin imzasının nümunəsini _____ təsdiq edirik.

Rektor:
Baş mühasib:

prof.Ə.Həsənlı
dos.S.Səfərov

M.Y.

ETİBARNAMƏ

Mən, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti Azərbaycan dili kafedrasının müəllimi Aslanova Mələhət Heydər qızı, elmi ezamiyyətdə olduğuma görə aprel ayı üçün maaşımın alınmasını iş yoldaşım Tahirə Məmməd qızı Əliyevaya verilməsinə etibar edirəm.

M.H.Aslanova

20 mart 2006-cı il

ETİBARNAMƏ

Verildiği vaxt «____» _____20____-cı il

Şəxsiyyət vəsiqəsinin seriyası _____

Verilib _____polis

şöbəsi

tərəfindən _____

/icra edən idarənin adı/

_____malları götürmək üçün və
fakturanın, kağızın tarixi/

Götürüləcək malların siyahısı _____

Götürüləcək malların adı _____

Ölçü vahidi _____

Miqdarı /hərflə/ _____

_____imzanı təsdiq edirik

/mal götürən adamın imzasının nümunəsi/

İdarənin müdiri:

M.Əmrahova

Baş mühasib:

A.Həsənova

ETİBARNAMƏ № _____

Verildiği vaxt «___» _____ 20 ___ il.

Şəxsiyyət vəsiqəsinin seriyası _____ № _____

«___» _____ 20___ il.

Verilib _____ polis şöbəsi tərəfindən

_____ (icra edən idarənin adı)

_____ malları götürmək üçün

(№ və fakturanın, kağızın tarixi)

Götürüləcək malların siyahısı

№	Götürüləcək malların adı	Ölçü vahidi	Miqdarı (hərflə)

_____ imzasını təsdiq edirik

(mal götürən adamın imzasının nümunəsi)

İdarənin müdiri:

G.Zeynalova

Baş mühasib:

A.Şirinova

M.Y.

TƏRƏFLƏRİN İMZALARI VƏ ÜNVANLARI

İşəgötürən:

(adı, atasının adı və soyadı)

vəzifəsi

təşkilatın adı

(təşkilatın hüquqi ünvanı)

(bankın adı və kodu)

HHNN №

_____ h/h _____

Möhür

_____ imza

İşçi:

(adı, atasının adı və soyadı)

(ünvan)

«_____» _____ il _____

ETİBARNAMƏ

Mən, İman Həsənov, 2006-cı il sentyabrın II yarısı üçün mənə
çatacaq maaşı almağı Aybəniz Məmmədovaya etibar edirəm.

24.09.2006

İ.Həsənov

MEMORANDUM

MEMORANDUM

KİMDƏN - Azərbaycan dili kafedrasından
KİMƏ - Universitetin professor-müəllim və magistratura şöbəsinin tələbə heyətinə

27 noyabr 2006-cı il tarixdə saat 14⁰⁰-da universitetin Akt zalında Bəxtiyar Vahabzadənin yeni çap olunmuş «Şeirlər toplusu» kitabının təqdimetmə mərasimi keçiriləcəkdir.

Azərbaycan dili kafedrasının müəllimi Həsən Kərimov əsərin məziyyətləri barədə məruzə edəcəkdir.

Sonda kitabdən şeirlər və bədii hissədə şairin sözlərinə yazılmış mahnılar səslənəcəkdir.

MEMORANDUM

KİMDƏN - Beynəlxalq İqtisadi Münasibətlər kafedrasından
KİMƏ - Universitetin professor-müəllim və magistratura şöbəsinin tələbə heyətinə

30 mart 2006-cı il tarixdə saat 14⁰⁰-da universitetin Akt zalında «Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və digər normativ hüquqi aktlarında manatın denominasiyasının tətbiqi haqqında» lektoriya keçiriləcəkdir.

İ.e.d., prof. M.Məmmədov «Azərbaycan iqtisadiyyatı yeni mərhələdə» mövzusunda məruzə edəcəkdir.

Lektorianın sonunda iqtisadçıların iştirakı ilə diskussiya olacaqdır.

**Türkiyə Cümhuriyyətinin Azər-
baycan Respublikasındakı səfiri
cənab Əhməd Ünal Çeviközə**

Şərəfətli Ramazan bayramı münasibətilə Sizi, Sizin şəxsinizdə böyük Türkiyə xalqını təbrik edir, sağlam və firavan həyat, uğurlar arzulayıram.

*Qafqaz müsəlmanları idarəsinin şeyxi:
İzzət-ehtiramla*

MÜQAVİLƏ VƏ ƏMƏK SAZIŞI

TAM FƏRDİ MADDİ MƏSULİYYƏT HAQQINDA MÜQAVİLƏ

Müəssisəyə, idarəyə, təşkilata vurulan zərər üçün fəhlə və qulluqçuların maddi məsuliyyəti haqqında müvafiq əsasnamənin maddəsinə uyğun olaraq tam maddi məsuliyyət haqqında yazılı müqavilələr müəssisə, idarə, təşkilat sərvətlərin saxlanması, emalı, satışı (buraxılması), daşınması və ya istehsal prosesində tətbiqi ilə bilavasitə bağlı olan vəzifələri tutan, yaxud işləri yerinə yetirən 18 yaşına çatmış işçilər ilə bağlanıla bilər, bu şərtlə ki, işçilərin tutduqları vəzifələr və ya onların yerinə yetirdikləri işlər müəyyənləşdirilmiş qaydada təsdiq edilmiş xüsusi siyahıda nəzərdə tutulmuş olsun.

Bədi Fondun Yazıçılar İttifaqının idarə heyətinə məxsus maddi sərvətlərin salamatlığını təmin etmək məqsədilə bir tərəfdən müəssisənin, idarənin, təşkilatın adından çıxış edən müəssisə, idarə, təşkilat rəhbəri və ya rəhbərin müavini (bundan sonra «müdir» adlandırılacaqdır) və digər tərəfdən işçilər (bundan sonra «işçi» adlandırılacaqdır) aşağıdakılar barədə bu müqaviləni bağladılar.

1. Anbar müdiri vəzifəsini tutan və ya sərvətlərin qəbulu, saxlanması və buraxılması ilə bilavasitə bağlı işi yerinə yetirən işçi müəssisənin, idarənin, təşkilatın ona etibar etdiyi maddi sərvətlərin salamatlığının təmin olunması üçün tam maddi məsuliyyəti qəbul edir və deyilənlərlə əlaqədar aşağıdakıları öhdəsinə götürür:

a) idarənin, təşkilatın saxlanılmaq və ya digər məqsədlər üçün verilmiş maddi sərvətlərinə qayğı ilə yanaşmaq və zərərin qarşısını almaq üçün tədbirlər görmək;

b) ona etibar edilmiş maddi sərvətlərin salamatlığının təmin olunmasına təhlükə törədən bütün hallar haqqında müəssisənin, idarənin, təşkilatın müdiriyyətinə vaxtında məlumat vermək;

c) ona etibar edilmiş maddi sərvətlərin uçotunu aparmaq, bu sərvətlərin hərəkəti haqqında, qalıqları barəsində müəyyənləşdirilmiş qaydada əmtəə-pul hesabatları və digər hesabatlar tərtib və təqdim etmək;

ç) ona etibar edilmiş maddi sərvətlərin əşya hesablaşma işlərində iştirak etmək.

2. Müdiriyyət öhdəsinə götürür:

a) işçinin normal işləməsi və ona etibar edilmiş maddi sərvətlərin tam salamatlığını təmin etmək üçün lazımi şərait yaratmaq;

b) müəssisəyə, idarəyə, təşkilata vurulan zərər üçün fəhlə və qulluqçuların maddi məsuliyyəti haqqında qüvvədə olan qanunvericiliklə, habelə maddi sərvətlərin saxlanması, qəbulunun, emalının, satışının (buraxılışının), daşınmasının və ya istehsal prosesində tətbiqinin qüvvədə olan təlimatları, normativləri və qaydaları ilə işçini tanış etmək;

c) maddi sərvətlərin müəyyən edilmiş qaydada əşya-hesablaşma işlərini aparmaq.

3. İşçi ona etibar edilmiş maddi sərvətlərin salamatlığını təmin etmədiyi təqdirdə müəssisəyə, idarəyə, təşkilata vurulmuş zərərin məbləği qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun surətdə müəyyənləşdirilir və ödənilir.

4. Vurulmuş zərər işçinin təqsiri üzündən deyildirsə, o, maddi məsuliyyət daşımır.

5. Bu müqavilənin qüvvəsi müəssisənin, idarənin, təşkilatın işçiyə etibar etdiyi maddi sərvətlərlə işin bütün dövrünə şamil edilir.

6. Bu müqavilə iki nüsxə tərtib edilmişdir, birinci nüsxə müdiriyyətdə, ikinci nüsxə işçidədir.

Müqavilədə tərəflərin ünvanları: Müqavilədə tərəflərin imzaları:

Müdiriyyət:

Müdiriyyət:

İşçi:

İşçi:

MÜQAVİLƏ

Biz, aşağıda imza edənlər, gələcəkdə «Fidan» adlanacaq Tədris kompleksinin direktoru E.R.Aliyev və gələcəkdə «İcarəçi» adlanacaq Konstruktor bürosunun istehsalat-yaradıcılıq birliyinin direktoru R.K.Həmidov belə bir müqavilə bağlayırıq:

1. Bakı şəhər H.Hacıyev küç. 59, 1 mərtəbə, 107 kv.m.sahəsi olan otaqları istehsalat-yaradıcılıq müəssisəsi yaratmaq məqsədilə «Fidan» kirayə verir, «İcarəçi» isə kirayə götürür.
2. Kirayə müddəti müəyyənləşdirilib: 01.02.2006-dan 01.02.2007-ə qədər.
3. Tərəflərin razılığına görə kirayə haqqı 1 min (bir min) manatdır.
4. Bu müqavilədə göstərilən hüquqların başqasına verilməsi yalnız «Fidan»ın qeydə alınmış yazılı razılığı ilə mümkündür.
5. «İcarəçi» hər rübün birinci ayının 10-na qədər rüblük kirayə haqqını keçirməlidir.
6. Müqavilə iki nüsxədə imzalanır ki, biri «Fidan» Kompleksində qalır, biri «İcarəçi»yə verilir.

Tərəflərin ünvanı:

Tədris kompleksi: Konstruktor bürosunun istehsalat-yaradıcılıq müəssisəsi:

Bakı, H.Hacıyev, 59, 1-ci mərtəbə, hesab N-7325487 Yasamal rayonu mənzil-təsərrüfat bankı.

Tədris kompleksinin direktoru:

Bakı ş., Səbail 24. Hesab № 6439856 Nərimanov rayonu mənzil-təsərrüfat bankı KB İYM-nin direktoru:

(möhür) E.R.Aliyev

(möhür) R.K.Həmidov

POÇT TERMİNOLOGİYASI

POÇT TERMINOLOGİYASI

Məktub
Poçt açıqcası
Sifarişli məktub
Aviapoçt
Poçt rüsumu
Poçt indeksi
Çap məhsulu
Reklam vərəqəsi
Reklam prospekti
Adi qaydada çatdırma
Təcili çatdırma (ekspres-poçt)
Teleqram
Teleqraf
Teleqrafla xəbər çatdırmaq
Telefon
Barat
Teleqrafla köçürmə
Ödəmə haqqında qəbz
Poçt çekləri üzrə hesab
Poçt, ödəniş şöbəsi
Banderol
Bağlama
Poçt
P/q, a/q - abunə poçt qutusu
Poçt xidməti
Poçt möhürü
Poçt möhürünün tarixi

Ünvanın düzgün yazılışına dair nümunələr

Nümunə 1

Azərbaycan, 373210, Bakı ş.,
Abbas Səhhət küç.
B.41, mən.5
H.B.Əhmədova

Nümunə 2

Azərbaycan, 373111, Bakı ş.,
Mətbuat pr-t
«Azərbaycan» nəşriyyatının
direktoru F.A.Axundova

Nümunə 3

Azərbaycan, 375647, Bakı ş.,
a/q 151
Əli Zakir oğlu Məmmədova

**TELEGRAM
VƏ TELEFONOQRAMLAR**

TELEFONOQRAM

**Kafedra
müdürlərinin
nəzərinə**

Göndərdi: rektor köməkçisi **Əli Vəlizadə**
Qəbul etdi: dəftərxana müdiri **Mahirə Seyidli**

Sıra sayı 11/20 18 yanvar 2006-cı il, saat 10⁴⁰

Təkmilləşdirmə kurslarına gedəcək müəllimlər 22 yanvar 2006-cı ildən on günlüyə Ankara şəhərinə ezam edirlər.

**Universitetin elmi işlər üzrə
prərektoru prof.H.İsmayilzadə**

TELEFONOQRAM

**Azərbaycan Dövlət İqtisad
Universitetinin əməkdaşlarına**

Göndərdi: katibə **S.Həsənova**
Qəbul etdi: dəftərxana müdiri **S.Səfərova**
Sıra sayı 11/31 25 dekabr 2006-cı il, saat 10³⁰

Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü münasibətilə Respublika sarayında keçiriləcək təntənəli toplantıya dəvət olunmuş yoldaşlar 30 dekabr 2006-cı il tarixdə saat 18⁰⁰-da sarayın qarşısında toplaşmalıdırlar.

**Azad həmkarlar komitəsinin
sədri Elçin Hüseynov**

XAHİŞNAMƏ

XAHİŞNAMƏ

T.P.Ağayeva 2004-cü ildən EİB-in istirahət evinin kitabxanaçısı işləyir. O, ixtisasca filoloqdur, BDU-nu bitirib. Öz işinin öhdəsindən layiqincə gəlir. Qayğıkeş və savadlıdır. Dincəlməyə gələnlər arasında, eləcə də kollektivdə böyük hörmətə malikdir.

Onun maaşının artırılması, ştat cədvəlinin və əmək planının dəyişməsi məsələsinə yenidən baxılmasını xahiş edirik.

İstirahət evinin direktoru:

O.Z.Orucov

«Fidan» EİB Həmkarlar İttifaqı Komitəsi iclasının 18№-li

PROTOKOLU

Bakı şəhəri

24 fevral 2006-cı il

İştirak etdilər: 45 nəfər (siyahı əlavə olunur)

Gündəlik:

1. EİB-in ərazisinin abadlaşdırılması haqqında;
2. Həmkarlar ittifaqı üzvlərinin ərazilərinə baxılması.

I. Dinlənildi:

Klubun direktoru **M.Məmmədov:** EİB-in klub binasının yanındakı ərazinin abadlaşdırılmasına çoxdan ehtiyac var. Plakatlar dəyişdirilməlidir, bəzi ağac və kollar yenisi ilə əvəz edilməlidir. Yaşıllaşdırma tresti ilə bu barədə razılıq əldə olunmuşdur. Klubun arxa həyətidə artıq bir ilə yaxın tökülüb qalmış armaturu yığışdırmaq lazımdır. Çünki mayda klub bədii

özfəaliyyətinə baxış keçirmək nəzərdə tutulmuşdur və buna hazırlıq görülməlidir. Bununla bağlı vəsait ayrılmasını xahiş edirəm. Məxaric smetasını Həmkarlar ittifaqı komitəsinə təsdiq edirəm.

Çıxış etdilər:

EİB-in baş mühəndisi **R.Rəsulov**: Zənnimizcə, yerli komitə klubun direktoru M.Məmmədova tərəfdar olacaqdır. Kluba hamı gedir, orada tez-tez maraqlı tədbirlər olur. Xüsusilə fərəhlidir ki, bədii özfəaliyyətə respublika baxışı məhz bizim klubda keçiriləcəkdir. Gəlin, vəsait ayrılmasına imkan tapanaq.

Qərara alındı:

1. Zavodun baş mühasibi N.Həsənova yoldaşa tapşırılsın ki, klubun ətrafındakı ərazinin abadlaşdırılması üçün məxaric smetasını nəzərdən keçirsin.

II. Dinləndi:

1. Yiğma sexinin avtomobil çilingəri V.Məmmədov yoldaşın bu ilin avqustunda ona ailəsi ilə birlikdə «Maşınqayıran» pansionatına yollayışlar ayrılması haqqında ərizəsi.
2. Klub kitabxanasının müdiri N.Hüseynovanın EİB-in bağ zonasında ailəsinə bağ sahəsi verilməsi haqqında ərizəsi.

Qərara alındı:

1. Yiğma sexinin çilingəri V.Məmmədova bu ilin avqustunda «Maşınqayıran» pansionatında 5 nəfər üçün iki otaq ayrılınsın.
2. Klub kitabxanasının müdiri N.Hüseynovaya mövcud əsasnaməyə uyğun olaraq ev tikmək üçün uzunmüddətli borcla birlikdə zavodun bağ zonasında bağ sahəsi verilsin.

Sədr:

E.Sarıyev

Katib:

Y.Bayramov

QƏBZ NÜMUNƏLƏRİ

QƏBZ

Mən, pedaqoqika fakültəsinin V kurs tələbəsi Həşimova Jalə İbrahim qızı, tələbələrə paylamaq üçün institutun nəşriyyat şöbəsindən 400 (dörd yüz) ədəd metodik vəsait aldım.

J.Həsənova

19.04.06

QƏBZ

Mən, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Maliyyə-kredit fakültəsinin I kurs tələbəsi Məlikov Fərhad Salman oğlu, «Təhsil» nəşriyyatından 100 ədəd döş nişanı və 50 ədəd «Maliyyə uçotu» dərsliyini aldığıma görə imza edirəm.

F.Məlikov

19.09.05

İQTİSADİ TERMINOLOGİYA

Aval (Аваль)

- Vekselin üz tərəfində və ya ona bənd edilmiş vərəqdə imza ilə ifadə edilmiş bank təminatı.

Avizo (авизо)

- Akkreditiv vermiş bankın xəbərdarlıq məktubu, bildiriş.

Avuar (Авуары)

- Ödənişlər və ya valyuta ilə aparılan digər əməliyyatlar üçün müxbir banklarında saxlanılan cari hesab.

Agent (Агент)

-Başqa birisinin (prinsipialın) tapşırığı ilə və onun mənafeyinə uyğun müəyyən işlər görən, o cümlədən bağlaşmalarda iştirak edən, lakin onları imzalamaq səlahiyyəti olmayan (hüquqi və ya fiziki) şəxs. Agent gördüyü iş üçün adətən mükafat alır, mükafatın miqdarı və növü agentlə ona tapşırıq verən şəxs arasındakı müqavilədə müəyyən edilir.

Arbitraj (Арбитраж)

- Mübahisələri düşmüş tərəflərin razılığı əsasında təyin olunmuş şəxslərdən ibarət münisiflər heyəti; mübahisəli məsələlərin araşdırılmasını arbitraj qaydası ilə təhqiq edən məhkəmə.

Assortiment (Ассортимент)

- Növü, çeşidi və markası yekcins olan məhsulun tərkibi.

Assekurasiya (Ассекурация)

- Sığorta, sığorta şirkəti hər hansı əmtəənin və ya digər mülkiyyətin sığortalanması.

Qeyd: *İqtisadi terminlər «Xarici iqtisadi əlaqələr» Terminlər lüğəti və «Maliyyə». Terminlər lüğəti kitabları əsasında tərtib olunmuşdur.*

Assistans (Ассистанс)

- Sığorta müqaviləsi əsasında sığortaçının sığorta olunana göstərdiyi xidmət.

Auditor (Аудитор)

- Müəssisənin, təşkilatın maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətini təhlil edən, onun yaxşılaşdırılması istiqamətində məsləhətlər verən fiziki şəxs.

Aut-treyal (Аут-трейд)

- Hər hansı çatışmazlıq və ya səhv nəticəsində uğursuz birja sazişi, əməliyyatı.

Bankir (Банкир)

- Bank kapitalının sahibi və ya bank meneceri.

Banko (Банко)

- Bank tərəfindən alqı-satqısı həyata keçirilən qiymətli kağızların alış və ya satış kursu.

Bessa (Беса)

- Maliyyə bazarında, o cümlədən birjada qiymətli kağızların, eləcə də digər maliyyə alətlərinin məzənnəsinin aşağı düşməsi.

Beta (Бета)

- Qiymətli kağızın kursunun dəyişməsi ilə ümumi bazar kursunun dəyişməsi arasında kəmiyyət nisbətini ifadə edən ölçü vahidi.

Birja (Биржа)

- Qiymətli kağızların satışı, standart və nümunələr əsasında malların topdansatış ticarətinin aparıldığı təşkilati cəhətdən qanuniləşdirilmiş daim fəaliyyətdə olan bazar.

Boykot (Бойкот)

– Öhdəlik və vəzifələrdən qismən və ya tam imtina etmək yolu ilə iqtisadi mübarizə metodu, məqsədli iqtisadi təsir.

Binder (Биндер)

– Sığortaçı və sığorta olunan arasında bağlanan ilkin natamam müqavilə.

Biznes (Бизнес)

– İş, fəaliyyət, sahibkarlıq. Bilavasitə mənfəət məqsədi ilə həyata keçirilən istənilən iqtisadi fəaliyyət növü.

Bonanza (Бонанция)

– Mənfəətlə işləyən müəssisə.

Bonus – malus (Бонус-малус)

– Müəyyən dövr ərzində sığorta riskinin reallaşmasından və ya reallaşmamasından asılı olaraq sığortaçı tərəfindən ən azı bir il müddətinə sığorta tariflərinin uyğun olaraq artırılması, yaxud azaldılması.

Санк – (Дженк)

- Geniş satış bazarına malik, lakin aşağı keyfiyyətli və ucuz qiymətli ixracat məhsulları. Canklar ticarət vasitəçiləri üçün sərfəli, gəlirli, istehlakçılar üçün isə keyfiyyətsiz məhsul hesab olunur.

Cobber (Джоббер)

- London fond birjasında diler. Cobberin digər fond birjasında fəaliyyət göstərən dilerlərdən fərqi ondadır ki, o birja üzvü olmayan müştərilərə vasitəçilik xidməti göstərə, eləcə də broker funksiyalarını həyata keçirə bilmir.

Cərimə – (Неустойка)

- Müqavilə təhəddüdləri yerinə yetirilmədikdə tətbiq olunan sanksiyalardan (tədbirlərdən biri).

Cərimə (Штраф)

- Müqavilə üzrə öhdəliklərin pozulmasına, ödəniş xarici iqtisadi münasibətlərdə malgöndərmə, yaxud xidmət göstərilməsi müddətinin pozulmasına görə, göndərilən malın komplekt olmamasına, keyfiyyətinin aşağı olmasına, yaxud qeyri-müvafiq qablaşdırmada göndərilməsinə, müqavilədə nəzərdə tutulan başqa şərtlərin pozulmasına görə cərimə verilir.

Çarter (Чартер)

- Gəminin onun bir sahəsinin, yaxud ayrı-ayrı hissələrinin fraxt edilməsi, kirayə götürülməsi üçün müqavilə. Həmin müqaviləyə əsasən gəmi sahibi müəyyən mükafat (icarə haqqı) müqabilində gəminin müəyyən müddətə fraxtçıya (icarədarə) verir. Çarterdə tərəflər, fraxtın miqdarı, gəminin və yükün əlamətləri, yüklənmə yeri, gəminin yükləri hara çatdıracağı, yaxud səfər istiqaməti göstərilir. Tərəflərin razılığı ilə başqa şərtlər də əlavə edilə bilər.

Deburs (Дебурс)

- İqtisadi subyektin fəaliyyəti zamanı qarşılaşdığı aşağı məbləqli əlavə xərclər. Məsələn, hər hansı sənədin hüquqi təsdiqi ilə bağlı notariat xərcləri və s.

Debitor (Дебитор)

- İqtisadi münasibətlər zamanı hüquqi və fiziki şəxslər, eləcə də digər iqtisadi subyektlər qarşısında maliyyə öhdəliyi daşıyan şəxs. İqtisadi subyekt debitor kreditorun əks qütbündə dayanan subyektin, yəni borc alan, yaxud borclu tərəfdir.

Defisit (Дефицит)

- Maliyyə resurslarının, pul vəsaitlərinin və s. lazım olan, yaxud proqnozlaşdırılan səviyyədə olmaması, yəni çatışmazlığı.

Defoltner (дефолтнер)

- Pul, yaxud borc öhdəliklərindən qismən və ya tam şəkildə imtina edən, yəni defolt həyata keçirən iqtisadi subyekt.

Dekholder (Декхолдер)

- Birjada brokerlə müştəri arasında vasitəçilik xidməti göstərən şəxs. Dekholder müştərinin birja əməliyyatları ilə bağlı tapşırığını brokerə çatdırır.

Debet (Дебет)

- Müəssisə və təşkilata daxil olan gəlirin və borcların hesabı.

Devalvasiya (Девальвация)

- Milli valyutanın xarici valyuta və ya beynəlxalq pul vahidi (əvvəllər qızilla) ölçüsü ilə müqayisədə məzənnədən düşməsi, qiymətdən salınması. İnflyasiya, ayrı-ayrı ölkələrdə onun qeyri-bərabər inkişafı, tədiyə balansının defisiti devalvasiyaya səbəb olur.

Dempinq (Демпинг)

- Rəqibləri sıxışdırıb aradan çıxarmaq üçün malın ölkədən xarici bazara aparılıb daxili bazara nisbətən xeyli ucuz qiymətə satılması.

Denonsasiya (Денонсация)

- Müqavilədən imtina etmək. Tərəflərdən birinin müqavilənin vaxtı qurtarmamış ondan imtina etməsi haqqında yazılı məlumatı olmadıqda müqavilə qüvvədə qalır.

Deflyasiya (Дефляция)

- İnflyasiyanın aşağı salınması üçün tədavüldə olan artıq pul vəsaitinin bir hissəsinin dövlət tərəfindən tədavüldən çıxarılması. Dövlətin qiymətli kağızlar satışını çoxaltmaq, vergiləri artırmaq, bank uçot tariflərini yüksəltmək və xarici iqtisadi əlaqələri, dövlət tərəfindən xüsusi valyuta və xarici ticarət tədbirləri ilə tənzimləmək yolu ilə həyata keçirilir.

Dotasiya (Дотация)

- Pul yardımı. Dövlət büdcəsindən və ya müəssisə, idarə büdcəsindən əlavə vəsait verilməsi.

Ekspansiya (Экспансия)

- Fəaliyyət dairəsinin genişlənməsi.

Emitent (Эмитент)

- Pul nişanlarını, qiymətli kağızları, yaxud ödəniş hesablaşma sənədlərini dövriyyəyə buraxan iqtisadi subyekt (dövlət orqanı, Maliyyə-kredit institutu, müəssisə, təşkilat və s.).

Evalvasiya (Эвальвация)

- Qiymətləndirmə, qiymətdoyma. Əmlakın, məhsulun və digər qiymətlərin müəyyən edilməsi.

Emissiya (Эмиссия)

- Bütün növ pul nişanlarının və qiymətli kağızların dövriyyəyə buraxılması.

Əmlak (Имущество)

- Hüquqi və fiziki şəxslərin sərəncamında, mülkiyyətində olan material, qiymətli, aktivlər.

Əskinaz (Купюра)

- Üzərində nominal dəyəri göstərilmiş kağız pul (səhm, istiqraz, veksəl və s.)

Faktura (Фактура)

- Ticarət, yaxud ümumilikdə hesablaşma münasibətləri zamanı satıcının tərəfin adına yazdığı əmtəə sənədi. Fakturada əmtəənin kəmiyyəti, dəyəri, eləcə də keyfiyyət göstəriciləri əks olunur.

Fasovka (Фасовка)

- Qiymətli kağızların ilkin bazarda tam bütünlüklə yerləşdirilməsi.

Faktoring (Факторинг)

- Müştərinin debitor borcunun inkassa edilməsi. Bu vaxt hesablar dərhal, yaxud boclar ödənildikcə verilə bilər. Faktoringin qısamüddətli kredit vermə forması daha geniş yayılmışdır.

Fiskal (Фискал)

- Dövlət gəlirlərinin sərbəb edilməsi və dövlət xərclərinin reallaşdırılması, yəni dövlət xəzinədarlığı, eləcə də dövlət büdcəsi ilə bağlı bütün münasibətlər. Başqa sözlə, dövlət maliyyəsi ilə bağlı münasibətlərin tərkib hissəsi kimi vəsaitlərin toplanması və xərclənməsini ifadə edən anlayış. Məsələn, fiskal qurum, fiskal siyasət və s.

Flat (Флат)

- Səhmə görə faiz məbləğinin səhmin məzənnəsinə daxil edilməsi. Dövri olaraq faiz ödənişləri səhmin məzənnəsinə daxil edildiyi üçün sonda bu cür səhmlərə görə sonradan faiz hesablanmır.

Flipper (Флиппер)

- Fond birjasında möhtəkir fəaliyyəti ilə məşğul olan hüquqi və ya fiziki şəxs. Flipperin başlıca məqsədi əldə etdiyi səhmləri qısa müddətə reallaşdırmaqla, yəni qısamüddətli maliyyə əməliyyatları vasitəsi ilə möhtəkir mənfəəti əldə etməkdir.

Flotinq (Флотинг)

- Valyuta məzənnəsinin sərbəst tərəddüdü, hərəkəti (qalxıb-enməsi). Bu zaman valyuta kursu valyuta bazarına dövlətin bu və ya digər formada müdaxiləsi nəticəsində tənzimlənir.

Flout (Флоут)

- 1) Müəssisənin, təşkilatın kassasında olan banknot və monetlər. 2) Çekin banka daxil olması ilə ödənişi arasındakı müddət. 3) Şirkətin fond bazarında tədavi ilə buraxılan səhmlərin sayı.

Fluktuasiya (Флуктуация)

- Valyutanın mübadilə kursunun kəskin dəyişməsi (tərəddüdü).

Fuziya (Фузия)

- Kapitalın, eləcə də digər iqtisadi imkanların birləşdirilməsi əsasında mənfəətin artırılması məqsədi ilə iqtisadi subyektlərin, xüsusilə səhmdar cəmiyyətlərin birləşməsi.

Gömrük (Таможня)

- Malların və yüklərin ölkə sərhədlərindən kənara çıxarılmasına və ölkə daxilinə gətirilməsinə, həmçinin ölkə ərazisindən tranzit daşınmalara nəzarəti həyata keçirən dövlət qurumu orqanı.

Gömrük kvotası (Таможенная квота)

- Ölkənin gömrük qanunvericiliyinə əsasən müəyyən dövlətlər, yaxud dövlətlər qrupuna idxal və ya ixrac olunan mallara dəyər və kəmiyyət hədlərinin tətbiq edilməsi.

Girov (Залог)

- Öhdəliyin yerinə yetiriləcəyinə təminat növlərindən biri. Girov şəklində kreditora həm daşınan, həm də daşınmaz əmlak verilə bilər.

Gömrük vergisi (Таможенный налог)

- Yığılması müvafiq qanunvericilik əsasında ölkənin gömrük orqanları tərəfindən həyata keçirilən vergi.

Gömrük sərhədi (Таможенная граница)

- Ölkənin gömrük ərazisinin hüdudları və sərbəst gömrük zonalarının, eləcə də sərbəst anbarların perimetrlərindən ibarət sərhəd xətti.

Girov sertifikatı (Залоговый сертификат)

- Girov qoyulmuş aktivin müqabilində təqdim edilən qəbz. Bəzi ölkələrdə (məsələn, İsveçdə) girov sertifikatının başqa bir xüsusi forması kimi girovsaxlayan (kreditor) tərəfindən buraxılan xüsusi biletlər mövcuddur.

Hiperinflasiya (Гиперинфляция)

- İqtisadi stabilliyi ciddi şəkildə pozan həddən artıq yüksək səviyyəli inflasiya prosesi.

Holdinq (Холдинг)

- Nəzarət səhm paketinə sahib olmaqla bir neçə şirkəti bilavasitə idarə edən iri şirkət, korporasiya. Adətən holdinq əhatəsində olan müəssisələrin vahid istiqamətdə iqtisadi siyasət formasını təmin edir və bura daxil olan hər bir səhmdar cəmiyyət ümumilikdə holdinqin maraqlarına xidmət edir.

Holdinq kompaniya (Холдинг компания)

- Hüquqi cəhətdən müstəqil bankların və banklara daxil olmayan firmaların üzərində hakim mövqe tutmaq və onların əməliyyatlarına nəzarəti həyata keçirmək üçün həmin bank və firmaların səhmləri olan kontrol paketlərinə yiyələnmiş səhmdar şirkəti.

Hedc (Хедж)

- Alıcı və ya satıcı tərəfindən özlərinin bizneslərini, yaxud ödəniş vasitələrini bazarda qiymət (məzənnə) dəyişməsi nəticəsində maliyyə itkisindən sığortalanmaq məqsədi ilə aparılan forvard əməliyyatı. Hedc əməliyyatı möhtəkirlik karakteri daşımır.

Hecer (Хеджер)

- Hedc əməliyyatını həyata keçirən subyekt (şirkət, bank və s.).

Hüquqi varis (Правопреемник)

- Mülki hüquq münasibətlərində hüquq və öhdəliklərin əvvəlinci sahibini əvəz edən şəxs (hüquqi).

Hüquqi şəxs (Юридическое лицо)

- Ölkə qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilən qaydada dövlət qeydiyyatından keçən, mülkiyyətində əmlakı olan, özünün öhdəlikləri üçün bu əmlaka bilavasitə cavabdehlik daşıyan, öz adından əmlak və qeyri-əmlak hüquqları əldə etmək və həyata keçirmək, vəzifələr daşımaq hüququna və müstəqil mühasibat balansına malik olan qurum.

Xərac (харадж)

- Yaxın və Orta Şərqdə torpaq sahələrinin dövlətə ödədikləri birbaşa vergi.

Xəzinə (Казначейство)

- Qiymətli əşyaların, o cümlədən pul vəsaitinin mühafizə olunması üçün yer, otaq, zirzəmi və s.

Xəzinə bileti (Казначейский билет)

- Hökumət, o cümlədən dövlət xəzinədarlığı tərəfindən tədavülə buraxılan borc öhdəlikli qiymətli kağızlar.

Xəzinə vekseli (Казначейский вексель)

- Dövlət xərclərinin maliyyələşdirilməsi, o cümlədən dövlət büdcəsi kəsininin örtülməsi, xəzinənin kassa icrasındakı maliyyə boşluqlarının aradan qaldırılması məqsədilə dövlət tərəfindən tədavülə buraxılan veksəl.

İnvestisiya (Инвестиции)

- Sənayeyə, kənd təsərrüfatına, nəqliyyata, tikintiyə və təsərrüfatın digər sahələrinə uzunmüddətli kapital qoyuluşu formasında sərf olunan xərclərin cəmi.

İnflyasiya (Инфляция)

- Pulun qiymətdən düşməsi, ilk növbədə özünü malların və xidmət qiymətlərinin ümumi və ya qeyri-bərabər artmasında göstərir.

İdentifikasiya (Идентификация)

- Şəxsi nömrə, imza, kod, göstərici vasitəsilə bank müştərilərinin müəssisənin, vergi ödəyicilərinin, sığorta olunan subyektin və s. fərqləndirilməsi.

İdentura (Идентура)

- İstiqraz sahibinin səhmdar cəmiyyət, yaxud digər emitent subyekt üzərində hüquqlarını müəyyən edən müqavilə (yazılı razılaşma).

İdxal (Импорт)

- Satış, istehlak və ya digər məqsədlər üçün əmtələrin, yaxud kapitalın xaricdən ölkə ərazisinə gətirilməsi, habelə xarici subyektlərin xidmətlərindən ölkə ərazisində istifadə edilməsi.

İkili məzənnə (Двойной курс)

- Dövlət tərəfindən valyuta əməliyyatlarının tənzimlənməsi məqsədi ilə milli valyuta üzrə iki müxtəlif məzənnənin müəyyən

edilməsi. Adətən, maliyyə əməliyyatları üçün bir, kommersiya əməliyyatları üçün isə başqa məzənnə müəyyənləşdirilir.

İqtisadiyyat (Экономика)

- 1. İnsanların məhdud resurslara müxtəlif tələbatlarını ödəmək məqsədi ilə həyata keçirdikləri proseslərin, vasitələrin məcmusu. 2. Təsərrüfat prosesləri zamanı təbiət, insan, yaxud insanlar arasında yaranan münasibətlərin məcmusu. 3. Təsərrüfat haqqında elm. İlk dəfə iqtisadiyyat ifadəsi qədim yunan alimi Ksenofon tərəfindən işlənilmiş, sonralar Aristotel tərəfindən geniş izah edilmişdir.

İmportyor (Импортер)

- İdxalçı, idxalatçı.

İnfraksiya (Инфракция)

- İqtisadi müqavilə ilə bağlı şərtlərin qismən, yaxud tam şəkildə pozulması.

İnkassator (Инкассатор)

- Müəssisə kassasından pul vəsaitinin bankın kassasına və əksinə çatdıran şəxs, işçi.

İpoteka (Ипотека)

- Daşınmaz əmlakın, mənzilin, torpağın, yaxud daşınmaz əmlakla bağlı hüququn borca görə kreditora girov kimi təqdim edilməsi. Kredit müddəti ərzində kreditör tərəfindən daşınmaz əmlakın bu və ya digər formada istifadəsi qadağandır. Borc qaytarılmadığı şəraitdə isə yalnız məhkəmə qərarından sonra kreditör həmin daşınmaz əmlakın istifadəsi ilə bağlı hüquq əldə edir.

Jiro (Жиро)

-1) Nağdsız hesablaşma forması.

2) Maliyyə və ya pul sənədinin üzərində, onun başqa bir şəxsin hüquqlarına verilməsi ilə bağlı həmin sənədin sahibi tərəfindən həkk edilən imza.

Jiro-bank (Жиробанк)

- Öz müştəriləri arasında qarşılıqlı nağdsız hesablaşmalar həyata keçirən bank. Bir sıra müasir banklarda jiro-bank əməliyyatlarını həyata keçirən xüsusi şöbələr fəaliyyət göstərir.

Jiro-hesablaşma (Жирорасчет)

- Jiro-banklar tərəfindən müştərilər arasında aparılan qarşılıqlı nağdsız hesablaşma. Jiro-hesablaşma vasitəsilə bank müştərinin əmanət kassasında olan vəsaitini digər müştərinin hesabına köçürür.

Jiro-sistem (Жиро-система)

- Poçt şöbələrindəki hesablar vasitəsilə aparılan nağdsız ödənişlər sistemi.

Jiro-banklarda istənilən müştəri xüsusi hesab açmaqla hər hansı bank və ya poçt hesabına nağdsız ödəniş həyata keçirə bilər.

Jurnal-order (Журнал-ордер)

- Mühasibatlıqda uçotun xronoloji qaydada qeydiyyatının aparıldığı cədvəl. Şahmat sxemi şəklində tərtib olunan jurnal-orderdə əməliyyatlar bir yazılışla iki hesabda, yəni həm debet, həm də kredit hesabında əks olunur.

Kambio (Кambio)

- Bərc öhdəlikli maliyyə sənədi, veksəl, istiqraz və s.

Kambist (Камбист)

- Veksellərlə əməliyyat aparan hüquqi və ya fiziki şəxs. Bəzi hallarda xarici valyutalarla əməliyyat aparan şəxslərə də bu ifadə şamil edilir.

Kameral (Камеральный)

- Əldə olunmuş sənədlər və faktlar əsasında aparılan elmi-praktiki tədqiqat araşdırma və s.

Kerb (Герб)

- Birja bağlandıqdan, alqı-satqı sessiyaları qurtardıqdan sonra aparılan ticarət əməliyyatları.

Konsern (Концерн)

- Müəssisələrin, birliyin daha təkmil və müasir forması. Konsernə daxil olan müəssisələr arasında vahid maraqlar, sıx maliyyə əlaqələri mövcud olur. Əsas etibarilə konsernə daxil olan hər bir müəssisə öz hüquqi müstəqilliyini saxlasa da faktiki olaraq vahid rəhbərlik tərəfindən idarə olunur.

Komissioner (Комиссионер)

- Ticarət komissiyasının müqaviləsində müqabil tərəf. Digər tərəfin (komitentin) tapşırığı ilə komissioner müəyyən məbləğdə komissiya mükafatı müqabilində komitent üçün və onun hesabına öz adından bağlaşmaları təşkil edir.

Konyunktura (Конъюнктура)

- Mühüm proseslər və meyllər bunların qarşılıqlı əlaqəsi nəticəsində hər an iqtisadiyyatda onun ayrı-ayrı sahələrində və ayrı-ayrı bazarlarda müəyyən vəziyyət yarana bilər.

Konsessiya (Концессия)

- Milli iqtisadiyyatın inkişafı və ya bərpası, təbii sərvətlərin istifadəyə verilməsi məqsədilə müəyyən şərtlər əsasında müəssisələrin, torpağın, yer təkinin və s. xarici dövlətə, firmaya, təşkilata və ya ayrı-ayrı şəxslərə verilməsi haqqında müqavilə.

Kontrakt (Контракт)

- Müqavilə, bağlaşma; ölkələr, firmalar və s. arasında hüquq və vəzifələrin müəyyən olunması, dəyişilməsi və ya ləğv edilməsi haqqında qarşılıqlı, ikitərəfli müqavilə.

Kreditor (Кредитор)

- Kredit verən, borc verən; kredit münasibətlərinin iştirakçılarından biri borc verən subyekt kimi çıxış edir; borc alan öz üzərinə bu və ya başqa təəhhüd götürmüş tərəfin xeyrinə müəyyən işlər görməyə – əmlakı başqa birisinə çatdırmağa, pul ödənişlərini yerinə yetirməyə və s. borcludur.

Konto (Конто)

- Bank hesabı.

Konto-separato (Конто-сепарато)

- Xüsusi hesab.

Qəbz (Квитанция)

- Pulun, sənədin, habelə digər qiymətlilərin qəbul edilməsini, təhvil alınmasını təsdiq edən sənəd.

Qineya (Гинейя)

- Böyük Britaniyada qızıl monetin ilkin adı. Bu ad Qvineya sözündən götürülmüşdür. Hazırda 1q=21 şilling.

Qonorant (Гонорат)

- Vekseli təqdim etməklə qonorantın zəmanəti əsasında borc məbləğini əldə edən şəxs.

Qonorar (Гонорар)

- Nəşr olunmuş əsərinə görə müəllifə təqdim olunan mükafat. Əsasən qonorar pul formasında təqdim olunur.

Qradualizm (Градуализм)

- Digər makroiqtisadi siyasət istiqamətlərinə ciddi təsir göstərməməklə, inflyasiya dərəcəsinin tədricən aşağı salınması.

Bu, dövlətin pul-kredit tənzimlənməsinin yumşaq vasitəsi hesab olunur.

Qrant (Грант)

- Müxtəlif proqram və layihələrin həyata keçirilməsi məqsədilə bir iqtisadi subyektin digərinə əvəzsiz şəkildə pul, yaxud natural formada təqdim etdiyi vəsait. Əsas etibarlı ilə qrant beynəlxalq maliyyə, yaxud sosial-ictimai təşkilatlar tərəfindən yerli müəssisə və təşkilatlara sosial-iqtisadi proqramların, layihələrin həyata keçirilməsi məqsədilə təqdim olunur.

Qrantor (Грантор)

- Qrant vəsaitini təqdim edən tərəf, subyekt.

Qratis (Гартис)

- Əvəzsiz, havayı, dəyəri ödənilmədən. Bu ifadə daha çox bir sıra ticarət münasibətlərində məhsulun sonradan dəyəri ödənilməmək şərti ilə verilməsi, göndərilməsi kimi istifadə olunur.

Likvidant (Ликвидант)

- Gürcüstanın milli pul vahidi hər hansı borc alan subyektə qarşı özünün borc tələbini ləğv edən kreditor.

Likvidat (Ликвидат)

- Xeyrinə hər hansı borc tələbi ləğv olunan, qüvvədən düşmüş hesab olunan borc alan, yaxud borclu subyekt. Likvidat likvidantın qarşı subyektidir.

Lizqold (Лизхольд)

- 1. İcarə münasibətlərinin forması. Bu münasibətlərə görə əmlakı icarəyə götürən iqtisadi subyekt icarə məbləğini öncədən və tam həcmdə təqdim edir. 2. Bir sıra ölkələrdə torpaq icarəsi üzrə bütün münasibətlər lizqold adlanır.

Lloyd (Ллойд)

- Əmlak sığortasının bütün formaları ilə bağlı fəaliyyət göstərən İngiltərənin sığorta birliyi.

Lombard (Ломбард)

- Daşınan əmlakın, xüsusilə zinət əşyalarının, qızılın girovu əsasında kredit təqdim edən kredit təşkilatı. Lombard lisenziya tələb edən fəaliyyət növüdür. Lombard kreditləri əsas etibarilə qısamüddətli xarakter daşımaqla əhalinin xırda kreditlərə olan tələbatını ödəməyə xidmət edir.

Lotereya (Лотерея)

- Sahibinə öncədən müəyyənləşdirilmiş həcmdə və şərtlərlə uduş (pul və ya natural formada) imkanı, şansı verən qiymətli kağız. Lotereya könüllülük əsasında əhalinin sərəncamında olan sərbəst pul vəsaitini onlara uduş biletlərinin satılması ilə cəlb edilməsi vasitələrindən biridir. Bir lotereya bileti adətən bir tirajda uduş qazanmaq imkanına malik olur.

Lukrativ (Лукративный)

- 1. Gəlirli, uğurlu, səmərəli.
- 2. Uğurla nəticələnən iqtisadi fəaliyyət.

Libor (Либор)

- London banklarının verdikləri qısamüddətli kredit tarifi.

Lodinq (Лодинг)

- Bank tərəfindən təqdim olunan borc öhdəlikli qiymətli kağızın risklilik səviyyəsinə görə alınan, götürülən məbləğ.

Manipulyasiya (Манипуляция)

- 1. Qanunsuz əməliyyat, maxinasiya, qanunsuz maliyyə əməliyyatı.
- 2. Digər fond alətlərinin tədavülünə ziyan vurmaq məqsədilə qiymətli kağızların qanunsuz alqı-satqısı.

Manipulyasiyaya müvafiq sanksiyalar və maddi cərimələr tətbiq olunur.

Манко (Манко)

- Kassada pulun həqiqi məbləğdən əskik olması.

Марка (Марка)

- 1) Qədim Almaniyada tədavülə buraxılan qızıl monet və pul hesablaşma vahidi.

- 2) 2002-ci ilə qədər Almaniyanın milli pul vahidi, DEM.

3) 2002-ci ilə qədər Finlandiyanın milli pul vahidi, FİM.

Махинасија (Махинасија)

- Qanunsuz iqtisadi fəaliyyət, maliyyə fırıldaqçılığı.

Мемориал (Мемориал)

- Müəssisənin həyata keçirdiyi ticarət əməliyyatlarının gündəlik qeydiyyatı aparıldığı mühasibat uçotu kitabı, mühasibatlıq sənədi.

Мета (Мета)

- İqtisadi subyektlərin birgə, ortaq fəaliyyəti zamanı son nəticədə mənfəətin bərabər, tən yarıdan bölünməsinə nəzərdə tutan razılaşma, müqavilə.

Метюрити (Метюрити)

- Borcun son ödəniş tarixi, o cümlədən istiqrazın qaytarılma günü, tarixi.

Мэтчинг (Мэтчинг)

- 1) Fond birjasında dilerlər tərəfindən alqı-satqı əməliyyatlarının müntəzəm şəkildə yoxlanılması.

2) İqtisadi fəaliyyətin risklilik səviyyəsinin qiymətləndirilməsi metodlarından biri.

Məzənnə (Курс)

- 1) Məhsulların həcminin qiymətli kağızların alışı və ya satışı qiyməti.

2) Bir ölkənin milli pul vahidinin (milli valyutasının) başqa ölkənin milli pul vahidi ilə (xarici valyuta ilə) ifadə olunmuş qiyməti.

Mibid (Мибид)

- Moskva banklararası kredit bazarında iri bank-dilerlər tərəfindən kredit vəsaitlərin yerləşdirilməsi üzrə müəyyən olunan orta faiz dərəcəsi. Bu göstərici kreditlərin orta illik dərəcələrinin orta çəkili ölçüsü əsasında hesablanır.

Müqavilə (Договор)

- Tərəflər arasında hüquqi və vəzifə münasibətlərinin yaradılması, dəyişdirilməsi və ya kəsilməsi üçün qarşılıqlı razılaşma, saziş. Tərəflər göstərilmiş bütün zəruri maddələrlə (qanunla tələb olunan şəkildə) razılaşandan sonra müqavilə bağlamış hesab edilir.

Neqosiant (Негоциант)

- İri ticarətçi kommersant. Adətən bu ifadə beynəlxalq ticarət münasibətlərində böyük iş (biznes) sahiblərinə aid edilir.

Neofit (Неофит)

- 1) Hər hansı fəaliyyətlə yenicə məşğul olan şəxs.
- 2) Qiymətli kağızlar bazarında yenicə tədavülə buraxılan maliyyə aləti (səhm, istiqraz və s.)
- 3) Yeni yaranan bank.

Netto (Нетто)

- 1. Əmtənin xalis, yəni qablaşdırılma nəzərə alınmadan çəkisi. 2. Bütün xərclər çıxılmaqla yerdə qalan xalis mənfəət, gəlir. 3. Güzəştlər və izafi çıxılmalar nəzərə alınmaqla əmtənin xalis qiyməti.

Netto (Чистый дивиденд)

- Vergi kreditləri çıxılmaqla müəssisənin özgə səhmdarlarına təqdim etdiyi dividend məbləği.

Nostro (Ностро счета)

- Bankın, kredit təşkilatının müxbir banklarında olduğu hesabı. Bu hesab başqa bankda hesabı olan bank üçün nostro hesab, özündə başqa bank üçün hesab açılan bank üçün isə loro hesab adlanır. Bu hesablar qarşılıqlı hesablaşmalara xidmət edir. Bir sıra iqtisadi ədəbiyyatlarda nostro hesab yalnız xarici valyutada bir bankın digər bankda açdığı hesabı kimi göstərilir. Əslində isə hesabın hansı valyutada açılması şərtləndirilmir.

Notifikasiya (Нотификация)

- Vekselin sahibi tərəfindən borc məbləğinin ödənilməməsi, veksəl öhdəliyinin icra edilməməsi barəsində indossanta – vekseli təqdim edən şəxsə göndərilən rəsmi xəbərdarlıq və ya təqdim edilən xəbərdarlıq məktubu.

Nullifikasiya (Нуллификация)

- Kağız pul nişanlarının dövlət tərəfindən dövriyyədən çıxarılması. Kəskin davamlı inflyasiya şəraitində pullar tamamilə dəyərindən düşür, yəni pulun alıcılıq dəyəri sıfıra yaxınlaşır. Bu halda isə pul öz funksiyalarını demək olar ki, itirmiş olur. Beləliklə, dövlət bu pul nişanlarını ödəniş vasitəsi kimi tədavüldən ləğv edir.

Numizmatika (Нумизматика)

- Metal pulların – sikkələrin yığılması, kolleksiya edilməsi və bu haqda elm.

Overtaym (овертайм)

- Qədimdə yükboşaltma və yükvurma zamanı fəhlə və qulluqçuların iş vaxtından artıq işlədikləri müddət.

Overbot (Овербот)

- Müəyyən zaman ərzində bazara məhsulun, aktivin daxil olmaması (məqsədli və ya məqsədsiz şəkildə), yaxud yüksək tələb nəticəsində qiymətin ciddi şəkildə qalxması vəziyyəti. Bu ifadə daha çox qiymətli kağızlar bazarında işlədilir.

Oferent (Оферент)

- Ofertanı göndərmiş şəxs (fiziki və ya hüquqi).

Oferta (Оферта)

- Mal göndərilməsi, hər hansı xidmət göstərilməsi üçün müqavilə bağlamaq istəyən satıcının bu barədə yazılı ərizəsi.

1. Sərbəst oferta

- Satıcının mümkün ola bilən alıcılara eyni vaxtda mal təklif etməsi. Alıcının ofertada göstərilmiş şərtlərlə razılaşması hələ müqavilə bağlanması demək deyil.

2. Səbatlı oferta

- Satıcının müəyyən dəst mallar üçün, yaxud müəyyən işlərin və xidmətlərin görülməsi üçün göstərilən müddətdə yalnız bir mümkün alıcıya təklifi; bu müddət ərzində satıcı öz təklifi ilə bağlı olur.

Overdraft (Овердрафт)

- Müştəri tərəfindən bankda olan özünəməxsus kredit qalığından artıq həcmdə vəsait göstərməklə kredit həddini aşması vəziyyəti. Overdraft zamanı adətən heç bir rəsmi kredit müqaviləsi tələb olunmadan bank müştərisi qısamüddətli bank kreditlərindən istifadə etmək imkanına malik olur.

Overdraft limiti (Лимит овердрафта)

- Müştərinin bank hesabında qısamüddətli overdraftlar üçün müəyyənləşdirilən limit. Overdraft limiti müştərinin hesab məbləğinin həcmi əsasında müəyyən olunur.

Overnauyt (Овернайт)

- 1) Növbəti bank günü ödənilməli olan banklararası qısamüddətli kredit müqaviləsi.

2) Kontrakt günündən sonrakı birinci iş günü həyata keçirilmiş xarici valyuta mübadiləsi üzrə əməliyyat.

3) Bir iş günü ərzində aparılmış maliyyə əməliyyatı.

Oversold (Оверсолд)

- Bazara qısa zaman ərzində böyük həcmdə məhsulun, aktivin daxil olması, dolması nəticəsində qiymətin ciddi şəkildə düşməsi vəziyyəti. Bu ifadə daha çox qiymətli kağızlar bazarında işlədilir.

Ödəmə əmsalı (Коэффициент платежеспособности)

- Müəssisənin öhdəliklərinin şəxsi vəsaitləri ilə ödənilməsi əmsalı.

Ödəniş (Платеж)

- Pul vəsaitinin, bu və ya digər qiymətlinin bir subyektdən digərinə verilməsi, ödənilməsi.

1. Dotasiyalı ödəniş – dotasiyalar şəklində, yəni qaytarılmamaq şərtilə edilən ödəniş.

2. Kompensasiyalı ödəniş.

1) Öncədən nəzərdə tutulmamış xərclərə istiqamətlənən ödəniş.

2) Əmək fəaliyyəti zamanı işçinin iş prosesi ilə bağlı əlavə xərclərinin sonradan ödənilməsi. Adətən bu ödəniş əmək haqqı ödənişinə üstəlik kimi verilir.

Öküz (Бык, булл)

- Bazar qiymətlərinin (xüsusilə qiymətli kağızlar bazarında) getdikcə artdığını müşahidə edərək, sonradan onları birjada satmaqla mənfəət əldə etmək ümidi ilə alan şəxs, birja iştirakçısı.

Ötürmə kredit (Переводной кредит)

- Bir, yaxud bir neçə debitor borcunun alınması hüquqlarının banka və ya digər kredit təşkilatına verilməsi müqabilində alınan kredit.

Ötürücü imza (Передаточная подпись)

- Beksel, çek, konosament və i.a. üzrə müəyyən dəyərlərin alınması üçün bir şəxsin sənədə xüsusi imza qoymaqla digərinə hüquq verməsi.

Paolo (Паоло)

- XIX əsrin ortalarına qədər İtaliyada tədavüldə olan gümüş monet.

Para (Пара)

- 1. 1930-cu ilə qədər Türkiyədə tədavüldə olan gümüş monet. 2. Bir sıra qədim dövlətlərdə tədavüldə olan monet və ölçü vahidi.

Paraflama (Парафирование)

- Tərəflərin nümayəndələrinin razılaşıdırılmış mətnin sonunda, bəzən isə hər səhifəsində inisiallar (müxtəsər imzalar) qoymaqla danışıqlar nəticəsində hazırlanmış müqavilənin mətni ilə razı olduqlarını təsdiq edən forması. Müxtəsər imza qoymaq (ilk razılıq əlaməti olaraq bir sənədə müxtəsər imza atmaq, inisialını qoymaq).

Paritet (Паритет)

- Qiymətə bərabər olma, dəyərcə bərabər olma, bir qiymətlilik, bərabərlik.

Patent (Патент)

- İxtiraçıya öz ixtirasından istifadə etmək sahəsində müstəsna hüquq verən şəhadətnamə. İxtiraya görə patent almaq üçün sifariş verilməsi və patent alınması qaydası ölkənin patent qanunvericiliyi ilə imzalanır.

Planlaşdırma (Планирование)

- Təsərrüfat işləri prosesində cəmiyyətin iqtisadi qanunları tətbiq etmək vasitəsi kimi idarəetmənin iqtisadi metodlarından biri. Planlaşdırmanın prinsipləri planların proporsionallığının, sosial-iqtisadi nəticələrə görə plan tapşırıqlarının yoxlanmasının və təhlil edilməsinin təmin olunmasından ibarətdir.

Planlaşdırmanın metodları balans və normativdir.

Preferensiya (Преференция)

-İqtisad, sazişə girən dövlətlərin ticarət və gömrük münasibətlərində bir-birinə qarşılıqlı şəkildə təqdim etdikləri və üçüncü bir ölkəyə şamil edilməyən xüsusi imtiyazlar.

Prolonqasiya (Пролонгация)

- Müqavilənin yerinə yetirilməsi vaxtının, səlahiyyətinin, vəkalətinin və s. qüvvədə olması müddətinin uzadılması.

Postaudit (Постаудит)

- İntestisiya layihəsinin fəaliyyətə başlanıldıqdan sonra qiymətləndirilməsi. Adətən postaudit öncədən aparılmış qiymətləndirmənin investisiya fəaliyyətinin ilk dövrlərində hansı səviyyədə kənarlaşmalara malik olmasını müəyyənləşdirmək məqsədilə həyata keçirilir.

Pul islahatı (Денежная реформа)

- Ölkənin pul sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində aparılan islahat. Pul islahatının məqsədi milli valyutanın zəifləməsinin qarşısını almaq, milli pul vahidinin stabilliyini təmin etmək, bununla da makro-iqtisadi islahatı təmin etməkdən ibarətdir. Pul islahatı pul nişanlarının dəyişdirilməsi, denominasiya və s. vasitəsilə həyata keçirilə bilər.

Rantye (Рантье)

- Maliyyə gəliri ilə yaşayan şəxs. Gəliri yalnız dividenddən, kredit faizindən qiymətli kağızlardan ibarət olan iqtisadi subyekt.

Revalvasiya (Ревальвация)

- Başqa ölkələrin valyutalarına və beynəlxalq pul hesablaşma vahidlərinə nisbətən valyutanın məzənnəsinin artması.

Rekambio (Рекамбио)

- Şəxs tərəfindən veksəl üzrə öhdəlik daşıyan digər subyektlərlə protest elan edilərək bütün veksəl məbləğinin, o cümlədən əsas borcun, faizin və izafi xərclərin ödənilməsi ilə bağlı rəsmi tələb, yaxud bu tələbə görə təqdim olunan rəsmi sənəd.

Rekreditiv (Рекре́дитив)

- Kreditor tərəfindən borc alan subyektə gələcəkdə açılması nəzərdə tutulan kredit vəsaitinə xitam verilməsi, kredit müqaviləsinin ləğv edilməsi barəsində göndərilən məktub, rəsmi göndəriş. Rekreditiv kredit məktubunun geri göndərilməsini təsdiq edir.

Rekvirent (Рекви́рент)

- Veksəl üzrə öhdəlik daşıyan subyektə protest elan etmək üçün notariat kontoruna müraciət edən şəxs, veksəl sahibi.

Rekviziisiya (Реквизи́ция)

- Ayrı-ayrı vətəndaşların, yaxud hüquqi şəxslərin əmlakının dövlət orqanları tərəfindən əvəzi ödənilməklə məcburən müsadirə edilməsi və ya müvəqqəti olaraq alınması; bu, səlahiyyətli dövlət orqanları tərəfindən həyata keçirilir.

Reklam (Рекла́ма)

- Xarici ticarət dövriyyəsinin və iqtisadi, texniki əməkdaşlığın inkişafı məqsədilə malların məşhurlaşdırılması.

Reqress (Ре́гресс)

- Qayıtma, qaytarılma.
Malgöndərən, kreditor və ya debitor borca malik hüquqi və ya fiziki şəxsin borc öhdəliyi daşıyan tərəfə, şəxsə öhdəlik

məbləğinin ödənilməsi ilə bağlı təqdim etdiyi tələbnamə. Öhdəlik daşıyan tərəf repressat, öhdəlik tələbnaməsini təqdim edən tərəf repressant adlanır. Bu ifadə daha çox çek və veksel münasibətləri zamanı işlədilir.

Repatriasiya (Репатриация)

- Yenidən, əksinə - investorun xaricdə yatırım etdiyi aktivlərin, qiymətlilərin, yaxud investisiya fəaliyyətindən əldə etdiyi mənfəətin, gəlirin öz ölkəsinə qayıtması, qaytarılması.

Rebers (Реберс – əks)

- Bir subyektin başqa subyektə hər hansı işin görülməsi, yaxud hər hansı ödənişin edilməsi ilə bağlı təqdim etdiyi yazılı öhdəlik.

- Metal monetin arxa tərəfi.

Ritorno (Риторно)

- Müəyyən səbəblər üzündən sığortadan imtina edən sığortaçının (əgər həmin səbəblər sığorta idarəsindən imtina etməyə əsas verirsə) sığorta mükafatından tutulan məbləğ.

Saziş (Соглашение)

- Razılaşma, beynəlxalq müqavilənin bir növü, hökumətlər arasında ikitərəfli (çoxtərəfli) qaydada bağlanır. Tərəflər sazişdə nəzərdə tutulan tərəflərin yerinə yetirilməsini təmin etməyi öz üzərinə götürür. Çoxtərəfli saziş müqavilə bağlayan dövlətlərin seçdikləri dildə tərtib olunur və bu sənəddə razılaşmaya gələn ölkələrin adları əlifba sırası ilə düzülür.

Saldo (Сальдо)

- Qalıq, debitor və kreditor tərəflərin mühasibat hesablarında yekun məbləğlərinin qalığı, həmçinin balansın aktiv və passiv tərəflərinin yekun məbləğlərinin qalığı. Gəlir və çıxar yekunları arasındakı fərq.

Sanksiya (Санкция)

- Tərəflərdən biri öz təhhüdlərini tamam və ya lazımcına yerinə yetirmədikdə digər tərəfə sazişdə nəzərdə tutulmuş ölçüdə və formada bunun əvəzinin ödənilməsini tələb etmək hüququ verən şərt.

Svop (Своп)

- Valyuta əməliyyatlarının «bir növü», forvard sazişi ilə «spot» şərtləri əsasında bağlanan sazişin uzadılması. Svop zamanı mövcud (nağd) valyutanın satılması onun müəyyən müddətə (vədəli) alınması (forvard) ilə eyni vaxtda həyata keçirilir. Bu cür əməliyyatlar əlavə iqtisadi fayda qazanmağa imkan yaradır, yaxud da valyuta itkisi ilə əlaqədar olur.

Skalper (Скальпер)

- Qısa müddət ərzində çox da böyük olmayan mənfəət əldə etmək məqsədilə birjada möhtəkir (spekulyativ) əməliyyatı aparan şəxs.

Skeyt (Скейт)

- Fond birjasında dilerlərin qabaqcadan kütləvi informasiya vasitələrində nəşr etdikləri səhmlərin kotirovkasından imtina etməsi. Bu halda həmin dilerə qarşı iddia qaldırıla bilər.

Smeta (Смета)

- Müəssisənin, təşkilatın, şəxsin qarşısındakı məqsədli xərclərinin maliyyələşdirilməsi məqsədilə pul vasitələrinin xərc planı. Bəzi ədəbiyyatlarda smeta təkcə xərclər deyil, eyni zamanda həmin xərclərin ödənilməsi üçün səfərbər edilən gəlir mənbələri üzrə vəsaitlərin planı kimi göstərilir. Smeta əsas etibarilə ümumi texniki, inşaat işlərinin yerinə yetirilməsi, avadanlıqların alınması və quraşdırılması, əmək məsrəflərinin ödənilməsi üzrə pul vəsaitlərinin xərc sənədlərinin kompleksi kimi tərtib olunur.

Spot (Спот)

- Əmtəə və xidmətlərin, eləcə də maliyyə alətlərinin, valyutanın nağd pula satılması və təcili göndərilməsi, təqdim edilməsi sazişləri. Spot əməliyyatları üzrə münasibətlərin məcmusu spot bazarını təşkil edir.

Staqnasiya (Стагнация)

- Sıfır səviyyəli, hətta bəzi hallarda mənfi iqtisadi artım dövrü. Staqnasiya iqtisadi tənəzzül kimi də qiymətləndirilir.

Şefmontaj (Шефмонтаж)

- Bu terminin vahid mənası yoxdur. Geniş mənada götürülsə, şefmontaj mal göndərənin mütəxəssisləri tərəfindən aşağıdakı işlərə təşkilati-texniki rəhbərlik və nəzarətdən ibarətdir; avadanlığın sifarişçi tərəfindən alınması və açılıb yerbəyer edilməsi, onun quraşdırılması, avadanlığın sınaqdan keçirilməsi də daxil olmaqla onun buraxılış – tənzimləmə işlərinin yerinə yetirilməsi; təminat göstəricilərinə nail olunması, eləcə də obyektin istismarı üçün kadrlar hazırlanması. Bu işlər sifarişçi tərəfindən onun işi qüvvəsi və xərcləri hesabına yerinə yetirilir.

Şərtlər (Условия)

- Qarşılıqlı öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üzrə tərəflərin qarşılıqlı əlaqələrini tənzimləyən müqavilə qaydaları.

Şirkətin maliyyə hesabatı (Финансовый отчет компании)

- Məhdud məsuliyyətli bütün şirkət növləri üçün qanunla nəzərdə tutulmuş məcburi hesabat forması. Şirkətin mal hesabına, bir qayda olaraq, şirkətin ümumi balansı, gəlir və zərər haqqında hesabat və şirkət rəhbərliyinin məruzəsi daxildir, bütün bunlar hər il müzakirə edilmək və təsdiqlənmək üçün payçılara, yaxud şirkətin səhmdarlarına təqdim edilir.

Tabel (Табель)

- 1) Müəssisədə, təşkilatda işçilərin işə gəlmələri və işdən getmələri haqqında qeydiyyatın rəsmiləşdirildiyi sənəd. Tabel müəyyən müddət ərzində işçilərin işlənmiş ümumi iş saatlarının uçotuna imkan verir. 2) Hər hansı mövzuda, sahədə tərtib olunmuş, müəyyən məzmunu və ardıcılığa malik siyahı, sıralanma.

Taksa (Такса)

- Qiymətləndirmə. Qiymətin, tarifin, ödəniş məbləğinin müəyyənləşdirilmiş səviyyəsi.

Tarif (Ставка)

- Əvəzi verilmə tarifi (возмещение)
- Sifarişçi ölkənin əməkdaşlıq obyektlərinə ezam olunan mütəxəssislərin gördükləri işlərin əvəzinin ödənilməsinə valyuta şəklində verilən pul məbləği.

Faizli tarif (Процентная)

- Borc alanın borc verənə (kreditora) ona verilmiş borc pul və maddi vəsait üçün ödəməli olduğu əvəzin miqdarı.

Tender (Тендер)

- Müəyyən malın göndərilməsinin və ya müəyyən xidmətlər görülməsinin şərtləri təklif edilən blank; bu blank ticarətin təşkilatçısı tərəfindən potensial iştirakçılara göndərilir.

Təsnifçi (Классификатор)

- Hər bir elementi müəyyən kodla şifrələnmiş hər hansı obyektlərin sistemləşdirilmiş siyahısı.

Tədavül (Обращение)

- Əmtələrin, qiymətli kağızların, habelə pul vəsaitinin hərəkəti, mübadiləsi, alqı-satqısı.

Təftiş (Ревизия)

- Müəssisədə, təşkilatda həyata keçirilən maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının qanunauyğunluq səviyyəsinin yoxlanılması məqsədilə faktiki, yaxud rəsmi sənədlərin təhlili vasitəsilə həyata keçirilən maliyyə nəzarəti sistemi.

Treyding (Трейдинг)

- Məzənnə fərqiə görə mənfəətin əldə edilməsi məqsədilə qiymətli kağızların, xüsusilə səhmlərin davamlı şəkildə alışı və satışı. Əsasən bank termini kimi xarakterizə olunan treyding çox zaman möhtəkirlik kimi başa düşülür.

Trasslaşdırma (Трассирование)

- Kreditorla borc alan arasında borcun ödənilmə qaydasının, şərtlərinin müəyyənləşdirilməsi. Trattanın-köçürmə vekselinin qoyulması, veksəl dövriyyəsinin, valyuta əməliyyatlarının, müxtəlif formalı beynəlxalq hesablaşmaların, bu hesablaşmalar üzrə müqavilələrin tərkib hissəsi.

Tranzit (Транзит)

- Bir ölkədən başqasına göndərilən yüklərin üçüncü bir ölkənin ərazisindən keçərək sahibinə çatdırılması.

Uçot (Учет)

- İqtisadi hadisənin, əməliyyatın kəmiyyət və keyfiyyət tərəflərinin ölçülməsi, əks etdirilməsi. Uçot iqtisadi proses və əməliyyatların idarə edilməsinin əsas tərkib hissəsidir.

Ümumi Daxili Məhsul (Валовой Внутренний Продукт)

- Bir ölkədə müəyyən müddət ərzində (il, kvartal, ay) istehsal olunmuş son məhsulun və göstərilən xidmətlərin cəminin pulla ifadə edilməsi. Ümumi daxili məhsul milli hesablar sisteminin ən mühüm göstəricilərindən biri kimi ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsini xarakterizə etməyə imkan verir.

Valorizasiya (Валоризация)

- Dövlətin müdaxiləsi nəticəsində əmtəə, xidmət, yaxud maliyyə bazarında qiymətlərin qaldırılması. Valorizasiya iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi alətlərindən biridir.

Valvasiya (Валвальция)

- Дяйярин müəyyən edilməsi. Bu ifadədə əsas etibarilə qiymətli kağızların dəyərinin, eləcə də xarici valyuta ilə milli valyuta dəyərinin müqayisəsi zamanı istifadə olunur.

Valyuta (Валюта)

- 1. Ölkənin pul vahidi (milli valyuta). Məsələn, manat (Azərbaycanda), dollar (ABŞ-da) və s.

- 2. Ölkədə pul sisteminin bir forması.

- 3. Xarici ölkələrin pul vahidi (xarici valyuta), eləcə də beynəlxalq hesablaşmalarda istifadə olunan ödəniş, yaxud kredit vəsaitləri.

Veksel (Вексель)

- Qanunla nəzərdə tutulmuş şəkildə tərtib olunmuş və onun sahibinə müəyyən olunmuş vaxt keçəndən sonra öhdəlik vermiş (və ya akseptləşdirilmiş) şəxsin sənəddə göstərilmiş pul məbləğini qəti tələb etmək hüququ verən borc iltizamının xüsusi forması.

Vauçer (Ваучер)

- 1. Yazılı zəmanət, tapşırıq. 2. Dövlətin sosial yardımını almaq hüququ verən rəsmi sənəd.

3. Özəlləşdirmə prosesində özəlləşdirilən müəssisənin səhmlərini almaq üçün dövlət tərəfindən əhaliyə verilən əmlak payı, özəlləşdirmə çeki.

Vergi (Налог)

- Ölkənin müvafiq qanunvericiliyi əsasında dövlətin və bələdiyyələrin fəaliyyətinin maliyyə təminatı məqsədilə vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəkildə dövlət büdcəsinə və yerli büdcələrə, habelə məqsədli dövlət formalarına köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödəniş.

Vendorliz (Вендорлиз)

- Beynəlxalq lizinq münasibətlərinin yeni forması. Vendorliz zamanı ana lizinq şirkəti ölkə xaricində zərərli fəaliyyət göstərən, yaxud fəaliyyətini dayandırmış filialını xarici investora müəyyən müddətə icarəyə verir. Bu yolla ana lizinq şirkəti həm stabil mənfəət (icarə ödənişi) əldə edir, həm də zərərdən və ya zərər riskindən azad olur.

Viriment (Виремент)

- Dönmə, fırlanma. Банк tərəfindən hüquqi və ya fiziki şəxsə məxsus vəsaitin nağdsız qaydada bir hesabdən digər hesaba köçürülməsi.

Vəkalətnamə (Доверенность)

- Başqa bir şəxsin vəkalət verənin adından saziş bağlamaq və ya digər hüquqi fəaliyyət üçün müvəkkilin səlahiyyətinin müəyyən edildiyi sənəd.

Vəkalətnamənin üç növü mövcuddur: birdəfəlik – hər hansı bir konkret işin görülməsi üçün; məxsusi – hər hansı həcins işlərin görülməsi üçün (məsələn, xarici iqtisadi birlikin, yaxud müəssisənin nümayəndəsinin məhkəmədə və arbitrajda çıxış etməsi) ümumi, yaxud əsas- vəkalət verənin əməkdaşının idarə olunması, müqavilələr bağlanması, məhkəmədə və arbitrajda çıxış etməsi, xarici iqtisadi sazişlər bağlanması üçün.

Yardımcı layihəçi (Субпроектировщик)

- Baş layihəçi tərəfindən layihə – araşdırma işlərinə cəlb olunan layihə təşkilatı.

Yardımcı təchizatçı (Субпоставщик)

- Qurulan obyektə hissələrlə, yaxud ayrı-ayrı avadanlıq və materialla təchiz etmək üçün cəlb olunan şəxs, firma, şirkət, təşkilat.

Yığım (Сбор)

- 1) Şəxsi əmlakın, kapitalın artırılması. 2) İstehsalatda istifadə etmək məqsədilə gələcəkdə yeni gəlirlər yaratmaq məqsədilə əsas kapital obyektlərinə vəsait qoyuluşu. Yığım aşağıdakı komponentlərdən ibarətdir: sıradan çıxma nəzərə alınmadan, mövcud əsas fondlar və yeni əsas fondların alınması; istehsal olunmamış maddi aktivlərin yaxşılaşdırılmasına çəkilən xərcləri istehsal olunmayan aktivlərə sahib olmaq hüququnun başqasına verilməsi ilə əlaqədar olan məsrəflər.

Yoxsulluq (Бедность)

- Pul vəsaitləri, əmlak və digər iqtisadi resurslarla aşağı səviyyədə təmin olunan, eyni zamanda yaxın gələcəkdə özünün sosial-iqtisadi ehtiyaclarını təmin edə biləcək səviyyədə gəlirlərə malik olmaq ehtimalı aşağı olan əhali qrupunun sosial-iqtisadi durumu. Ölkə iqtisadiyyatının mövcud şəraitdə vahid nəfərin minimum istehlak məsrəflərinə müvafiq gəlir səviyyəsi müəyyən olunur. Bu səviyyə yoxsulluq həddi adlanır; bu həddən aşağı səviyyədə gəlirlərə malik fərd yoxsul hesab olunur.

Zebras (Зебрас)

- Böyük Britaniya hökuməti tərəfindən beynəlxalq maliyyə bazarında tədaviyə buraxılan, funt-sterlinq ilə ifadə olunmuş kuponsuz istiqraz vərəqələri.

Zəmanət (Гарантия)

- Borc alan subyektin öz öhdəliklərini yerinə yetirəcəyini təmin edəcəyi barədə bir şəxsin (əsas etibarilə maliyyə orqanının) kreditor qarşısında üzərinə götürdüyü zəmanətlik.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. А.Эшли. Руководства по коммерческой переписке.
2. Azərbaycan dialektoloji lüğəti. I cild. A – L. Ankara. 1999.
3. Azərbaycanca - rusca danışiq kitabçası. Bakı. «Maarif» 1989.
4. A.Quliyeva, M.Sultanova «Məktəblinin orfoqrafiya – orfoepiya – qrammatika lüğəti». Bakı. 2006.
5. Деловая переписка на английском и русском языках. Будапешт. 1996.
6. Ф.Бориско. Бизнес-курс немецкого языка. «Логос», «Славянский дом книги», 2002.
7. Xarici iqtisadi əlaqələr. Terminlər lüğəti. Bakı. 1991.
8. И.Ж.Богацкий, Н.М.Дюканова. Бизнес-курс английского языка. Киев Логос. 2003.
9. İşgüzar Azərbaycan dili (I hissə). Bakı. 1991.
10. İşgüzar Azərbaycan dili (II hissə). Bakı. 1991.
11. İzahlı iqtisadi terminlər lüğəti. I, II hissə. Bakı. «Nurlan». 2005.
12. Müasir Azərbaycan ədəbi dilinin işgüzar üslubu (oçerklər). Bakı. «Elm». 2004.
13. Maliyyə. Terminlər lüğəti, Bakı. 2005.
14. Nəriman Seyidəliyev. Frazеologiya lüğəti. «Çıraq» nəşriyyatı, Bakı. 2004.
15. Nəriman Seyidəliyev, Sərxan Abdullayev. Alman atalar sözləri və onların azərbaycanca, rusca qarışıqları. Bakı. 2001.
16. Русский язык для менеджеров. «Чашоглу» 2005.

MÜNDƏRİCAT

Ön söz.....	4
Rəsmi sənədlər	7
Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni.....	8
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından.....	9
Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı.....	10
Azərbaycan Respublikasında Dövlət dili haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....	21
Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları	31
«Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə kargüzarlığın aparılmasına dair təlimat»ın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı.....	39
İşgüzar üslubun özəllikləri.....	40
Sənədlərin rəsmiləşdirilməsi üçün ümumi tələblər.....	41
Azərbaycanın iqtisadi inkişafı və iqtisadi terminologiya.....	42
Azərbaycan dilinə dövlət qayğısı.....	54
Müasir Azərbaycan ədəbi dilinin işgüzar üslubu.....	57
İşgüzar məktub mədəniyyəti.....	74
Təqdimatlar.....	78
Ərizələr.....	88
Əmrlər və sərəncamlar.....	96
Aktlar.....	108
Müqavilə və sazişlər.....	115
Arayışlar.....	118
Xasiyyətnamələrin yazılış qaydası.....	125
Tərcümeyi-hal nümunələri.....	130
Kommersiya yazışmaları. İşgüzar tövsiyələr.....	134
Sifarişlər.....	138
Xüsusi hallarla əlaqədar yazışmaların hazırlanma qaydaları	143
Bank yazışmaları.....	150
Reklamlar, elanlar, bildirişlər.....	156
Dərkənarlar.....	165

Protokollar.....	167
Vəkalətnamə və etibarnamələr.....	178
Memorandum.....	185
Müqavilə və əmək sazişi.....	188
Poçt terminologiyası.....	192
Teleqram və telefoqramlar.....	195
Xahişnamə.....	197
Qəbz nümunələri.....	200
İqtisadi terminologiya.....	202
İstifadə olunmuş ədəbiyyat.....	236
Mündəricat.....	237

Tərtib edənlər:
Tofiq Əbdülhəsənlı, Aybənız Hüseynova

İşgüzar Azərbaycan dili.
Dərs vəsaiti

Çapa imzalanıb 07. 11.2006. Kağız formatı 60x84 1/16.
Həcmi 15 ç.v. Sayı 500. Sifariş 126.

" İqtisad Universiteti " nəşriyyatı.
AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi, 6
